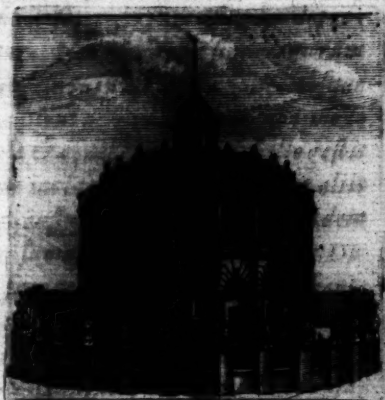

CORNELII NEPOTIS
Vitæ
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM

Collatione quatuor MS. recognita.

Accessit
Aristomenis Messenii vita ex Pausaniâ.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO,

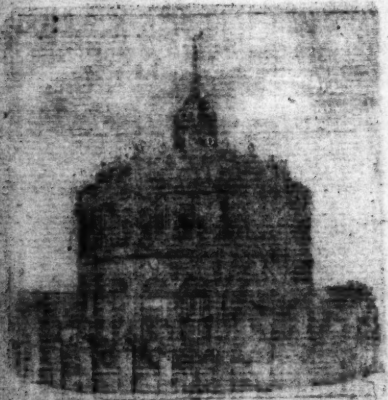
Anno Dom. M. DC. LXXV.

CORNELII NEPOTIS
VITAE
EXCELLENTISSIMAE
IMPERATORUM

Collatione quatuor MSS. recognita.

Accessit
Antiquissima Mss. v. et Putschii.

OXONIAE
E. THEATRO SHEDDENIANO

Anno Dom. M. DC. LXXV.

P R Æ F A T I O.

Quanquam belli pacisque studia à se invicem plurimum dissidere videantur, alterum quippe iners & umbratile, ferox alterum & incitatum, revera tamen vix alibi uspiam major cognatio arctiorque necessitudo deprehenditur. Neque enim sine armorum prasidio sese tuentur literæ, nec absque literis valent arma. Proinde non modo ea secula & gentes, quæ rebus bello gestis maxime inclaruere, eruditione præ aliis fuerant insignes: sed & insuper iidem ipsi qui summi in castris præfuerunt Duces, in foro rostrisque pariter imperabant: imo ex Lyceo rectæ in aciem, ex Gymnasio in pugnam prodierunt, & utriusque Palladis subnixi prasidio, Patria laboranti tutelam, sibi met ipsis decus immortale quasiverunt. Rei istius egregia exhibet documenta Autor noster, qui ita veteris Græciæ & finitimarum gentium

PRÆFATIO.

nam describis Heroes, ac incertus ha-
reas Lector, an eruditius magis, for-
tesse essent, corporisque potius, aut
animi viribus pollerens.

Generose itaque Pubi hisce nostris
verberis arctius liberalium studiis
vacanti, non ingratum munus por-
roxisse videbor, quando Cornelii Ne-
potis scripta in manus tradidero. Quid
enim accommodatius existimari pote-
rit, quam ut egregia indoles, cogni-
tis exemplis ad majora incitaretur: &
propositis prisca virtutis monamentis,
ad uberiora decora muniatur via? Sa-
laminis trophæa Marathonî accepta re-
ferenda novimus; & Themiſtoclis glo-
riâ Miltiadem praluxisse. Quam acres
ergo animis subdentur stimuli, cum
coram sistitur non unus aliquis Heros,
sed universa eorundem Cohors; & ceu
face admota, conglobata virtutis jubar
dormitantia verberat lumina, ani-
mosque desides percellit?

In

P R Æ F A T I O.

In istâ quidem editione lectori hæc
 ne imprimis demereor, quod purum pu-
 tum Antorem nostrum exhibeo, nec no-
 tarum sarcinâ oppressum, nec frigidis
 conjecturis interpolatum, sed duotaxat
 ad MSS. codicum fidem diligentior reco-
 gitum. Quatuor illi numera fuere quo-
 rum alterum suppeditavit Bibliotheca
 Westmonasteriensis, reliquarum Fir-
 Bruditissimæ juxta & Amicissimæ,
 Dr. Isaacus Vossius copiam fecerat.

Cum autem in Excellentium Impera-
 torum recensione atque lustro, vir cum
 primis memorandus Aristomenes, fato
 noscitur quos non modo à Napoli, sed &
 Plutarcho, aliisque Biographis fuerit
 præteritus, unde factum ut ipse una
 cum rebus à se gestis paucis huc usque
 innotuerit, Pausania ope, tanquam à
 Spartano Barathro denno elapsam, in lu-
 cem produxi, socioque agmini resti-
 tuendum curavi. Quod quidem erudi-
 te juventuti, Græcarum literarum stu-

P R A E F A T I O.

diſſe gratum acceptumq; futurum con-
ſido.

Dolendum eſſet vehementer Nepoti
noſtri lucubrationes, mutilas ad nos per-
venſſe, & Romana virtutis exempla
temporis lapſu fuiſſe ſupreſſa: niſi crede-
ramus jacturam hanc apud poſteros le-
vandam, cum Juvenes lectiſſimi, veſtra
adoleverit virtus, & ſpes ampla de
vobis non temerè concepta, rara ha-
bebuntur. Maſſæ animis veſtris, quiq;
Maſſæ Academia illuſtre affunditis de-
cor, Patriæ olim robar & incrementum
preſtate, Hiftoriarum veterum ſpiran-
tæ ætjpe, ſcribendarum deinceps no-
bilis labor, & immortale argumentum.

GER.

GER. JOHANNES VOSSIUS
DE CORN. NEPOTE.

Cornelius Nepos, & ante Cæsaris
dictaturam, & eo dictatore, & postea
vixit. Hieronymus in Chronico Eule-
biano refert illum ad annum Augusti
quartum. Nec cuiquam repugnem, col-
ligenti inde, tum demum, divulgare ex-
cepisse opera, quibus maxime inclaruit.
Padi erat accola teste Plinio libr. 3. cap.
18. unde Catullo epigrammate primo
Iulius. Ansonio autem, epist. 24. Gallus
necatur. Nempe quia Italia Transpadana
diceretur Gallia Togata. De urbe patria
quicquam se habere comperti, negat
Elias Vinetus in Anson. Idyll. 7. At Ve-
ronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia
lego: uti & in Cosmographia optimi atq;
amicissimi quondam viri, Pauli Merula.
Imo, ex Veronensium historicorum sylla-
bo, quem doctissimus amplissimuscq; Ale-
xander Becellus, Veronensis urbis Can-
cellarius, fecit, ac illustrissimus comes,
Ferdinandus Nogarola, vir ut genere, ita
literarum studio nobilissimus, cum V.

EL. Laurentio Pignorio, atque is mecum
communicavit) intelligo, natum fuisse Ne-
potem in *Hostilia*: qui Veronensium vi-
c s est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, &
Antonino in itinerario memoratus, ho-
dieque Ecclesiasticas Veronensium juris-
dictioni subditus. Historicus hic *Cicero-
nis amicus familiaris* à Gellio vocatus lib.
15. c. 28. *Chronica* scripsisse testis est idem
Gellius lib. 27. cap. 21. In his pro tripli-
ci tempore *ad sapientiam, ad legem, ad
virtutem*, (de qui-
bus ex Varrone, & aliis, libro de arte
Historica diximus) tres videtur scripsisse
libros; ac singulis unius temporis narra-
tionem esse complexus. Sane tres libros
fecisse Nepotem, quibus omne ævum
comprehenderit, liquido testatur Catu-
lus initio Hendecasyllaborum. Neo histo-
ricum tempus ab eo solum esse tractatum,
indicio est illud Aufonii: *Apologos Titiani,
& Nepotis Chronica*, quasi alios apologos
(nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobili-
tatem tuam misit. Item ex eo, quod Tertul-
lianus in Apologetico adversus gentes
(ubi cum inter antiquitatum commenta-
tores disertim reponit) dicit, hanc aliud
Saturnum, quam hominem, promulgasse.
Quod etiam Lactantius tradit lib.

cap. 13. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. 11. cap. 8. & Servius in 2. Æneid. Eorum librum 1. 15. & 16. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis hæc eius verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: Sed nos tempus est huius libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis utrorumque factis, quæ utri præferendi sint, possit judicari. Operis eius genuina inscriptio patet ex ultimis huius præfationis verbis: Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro **VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM**. Præter imperatores seorsum exarasse librum de regibus argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: Hi fere fuisse Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur præter reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res gesta separatim sunt relata. Neque tamen hi admodum sunt multi. Externi imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi à multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & ma-

tris manu scriptas, Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis illis præmitti in MSSis solent. Ac nec *Emilium*, nec *Theodosiani ævi* quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut *Trogus* ab *Justino*, ita ab *Emilio*, qui sub *Theodosio* vixit, in compendium esse redactum *Nepotem*. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in *Epaminondæ* vita, ac in *Pelopida* imprimis, ubi breviter iustam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habet, dummodo extra controversiam maneat *Emilium* omnia de purissimis *Nepotis* fontibus hausisse. Sane *Tulliani* esse ævi scriptorem, neque aliumquam *Nepotem*, cum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur, tum etiam, quod ad *Pomponium Atticum*, (cujus idem rogatu de *vita Catonis* librum fecit) vitæ istæ scribantur: utcumque id in quarto *Miscellaneorum* suorum neget *Hieronymus Magius*, qui ipsa *Nepotis* præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant,

quod

quo tempore Pompeius & Caesar plus poterant, quam libera in Repub. expedirent. Ea Lambinus loca conguessit, ut nihil attineat, illa hic reponere. Nec libris istis de *viris illustribus* solum persequutus est excellentes imperatores: sed etiam *commentationibus* claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus, præfatione de scriptoribus Ecclesiasticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de *Græcis auctoribus*, tum de *Latinis*. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhuc primum de vita Ciceronis librum Gellius citat lib. 14. c. 28. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imo verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Huius de vita, & moribus, plura in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii*

Ger. Joh. Voss. de Nepote.

*pauis Arici. Quare studiosior Catonis ad illud
volumen relegamus. Aperte indicat, eo
nunc de Catone brevius se agere, quia se-
paratim de eodem scripserit. Ergo vite
illa Catonis, quam paucis peritrictam
habemus, majoris pars est voluminis, in
quo Romanorum complurium vite con-
tinerentur. Reliquit etiam exemplorum li-
bros, quos citant Gellius lib. 7. cap. 18.
& Charisius lib. 1. Alia quoque ejusdem
laudant veteres: sed non item, quæ ad
historiam pertineant. Nam ex epistola ejus
ad Ciceronem quedam Lactantius adfert
lib. 3. Instit. Divin. cap. 15. Quemad-
modum & Ciceronis ad Nepotem episto-
la meminit Tranquillus in Julio cap. 33.
Ammianus Marcellinus initio libri 26.
et Priscianus lib. 8. Imo & secundum
Ciceronis epistolarum librum ad Nepo-
tem Macrobius citat lib. 2. Saturn. cap. 1.
Quod si quis fragmenta omnia Nepotis
desideret, longe iis colligendis priorum
vicit industriam Andreas Schottus. Her-
molaus Barbarus, castigationibus in Plin-
nii lib. 15. cap. 29. censet libellum de viris
illustribus, qui Plinio tribui solet, Corne-
lii Nepotis esse, hanc Plinii: atque id ve-
teribus codd. adstrui posse asseverat.
Etiam Iani hæc Parrhasii sententia fuit.*

Utrius

Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea
de re statuere quiequam ausus est. Imo
aliqui, aut Suetonium aut Tacitum, esse
auctorem putarent: ut indicat Gyraldus
dialogismo 26. Sed omnino sunt Sexti
Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex
editione Andreæ Schotti. Non dubito inte-
rim, quin pleraque ex Nepote Victor de-
sumserit. Nam quod Ludovicus Vives l.
5. de tradendis disciplinis, Nepotem ait, de
Græcis solum ducibus scripsisse: id satis
refellitur verbis Nepotis antea adductis.
Vir doctissimus, Io. Maria Catanaus,
commentario in Plinii librum 4. epist. 28.
quæ ad Severum scripta est, etiam *Daretem Phrygium à Nepote Translatum* arbi-
tratur. Nempe, decipit eum vulgaris
imago. Attamen & hic aqua hæret Vi-
neto, notis in Auson. Idyll. 7. Negat
esse, qui certi aliquid de translatione hac
ausit affirmare. Atqui omnes, quibus
ullum in hisce literis iudicium est, satis vi-
dent, nec Daretem illum esse genuinum:
nec dictionem ejus Augusteam sapere eta-
tem; sed recentiore multo. Nepotem
autem Cæs. Augusti obiisse ævo, Plinius
testatur, lib. 9. cap. 39. Atque hoc for-
tasse impulit Genebrardum, ut putaret,
cum

eum nato jam Christo superstitem fuisse
qui & Jacobum Gualterium, cum pri-
mum tabulas ederet Chronographicas,
in eam sententiam pertraxit. Sed Nepo-
tem eo usque ætatem prorogasse, nemo
temere dixerit, qui tanti eum in literis
nominis jam Tullii, Attici, Catulli tem-
poribus, fuisse cogitarit.

Catullus Veronensis ad
Nepotem.

Quos dono lepidum novum libellum,

Arida modo punice expolium,

Corneli? Tibi, namque tu selesas

Atque esse aliquid putare magis,

Jam tum cum ausus es, novus Italorum

Omne avum tribus explicare chartis

Doctus, Jupiter! & laboriosis.

Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est,

Qualecunque: quod o Patrima Virgo,

Plus uno maneat perenne seculo.

CORN.

CORN. NEPOTIS,

vulgo

ÆMILII PROBI,
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM VITÆ.

NON dubito fore plerosque, *Attice*,
qui hoc genus scripturæ, leve & non
satis dignum summorum virorum perse-
nis judicent, cum relatum legent, quis
musicam docuerit Epaminondam; aut in
ejus virtutibus commemorari, saltasse cum
commode, scienterque tibiis cantasse. Sed
hi erunt fere, qui expertes literarum
Græcarum, nihil rectum, nisi quod ipso-
rum moribus conveniat, putabunt. Hi, si
didicerint, non eadem omnibus esse ho-
nesta atque turpia, sed omnia majorum
institutiis judicari; non admirabuntur,
nos in Græcorum virtutibus exponendis
mores eorum secutos. Neque enim Cl-
moni fuit turpe Athenienalium summo
viro, sororem germanam habere in ma-
trimonio: quippe cum cives ejus eodem
uterentur instituto. At id quidem nostris
moribus nefas habetur. Laudi in Græ-
cia ducitur adolescentulis quamplurimos
habere amatores. Nulla Lacædemoni tam

A

est

PRÆFATIO. 〇〇

est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat
mercede conducta. Magnis in laudibus
tota fere fuit Græcia, victorem Olympia
citari; in scenam vero prodire, & populo
esse spectaculo, nemini in eisdem genti-
bus fuit turpitudini: quæ omnia apud
nos partim infamia, partim humilia atq;
ab honestate remota, ponuntur. Contra
ea pleraque nostris moribus sunt decora,
quæ apud illos turpia putantur. Quem
enim Romanorum pudet uxorem ducentem
in convivium? aut cuius materfamilias
non primum locum tenet ædium, atque
in celebritate versatur? quod multo fit
aliter in Græcia. Nam neque in convi-
vium adhibetur, nisi propinquorum: neque
sedet, nisi in interiore parte ædium, quæ
gynæceus appellatur: quo nemo accedit,
nisi propinqua cognatione coniunctus.
Sed plura persequi tum magnitudo non
luminis prohibet, tum festinatio, ut res
explicem, quæ exorsus sum. Quare ad
propositum veniemus, & in hoc expona-
mus libro *vita excellens Imperatoris*

MILTIADES.

CAP. I.

Miltiades Cimons filius Atheniensis, cum & antiquitate generis, & gloria majorum, & sua modestia, unus omnium maxime noveret; eaque esset aetas, ut non jam solum de eo bene sperare, sed etiam considerare cives possent isti, talem futurum, qualem cognitum judicarent: accidit, ut Athenienses Chersonesum colonos vellet mittere. Cujus generis cum magnus numerus esset, & multi ejus de migrationis peterent societatem: ex his selecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem, quo potissimum loci arerent. Nam cum Thraeces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent. Id si fecissent, incerta prospera futura. Hoc oraculi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum profectus, cum accessit Lemnum, & incolas ejus insulae sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque ut Lemni sua sponte facerent, postulasset, illi

Miltiades.

irridentes responderunt: tum id se factu-
ros, cum ille domo navibus proficiscens vento
aquilone venisset Lemnum: hic enim ventus
à septentrionibus oriens, adversum tenet
Athenis proficiscentibus. Miltiades mo-
randi tempus non habens, cursum duxit
quo tendebat, pervenitq; Chersonesum.

CAP. II. Ibi brevi tempore barbaro-
rum copiis disiectis, tota regione, quam
petierat, potitus, loca castellis idonea
communivit: multitudinem, quam secum
duxerat, in agris collocavit: crebrisque
excursionibus locupletavit. Neque mi-
nus in ea re prudentia, quam felicitate,
adjutus est. Nam cum virtute militum de-
vicisset hostium exercitus, summa equi-
tate res constituit, atque ipse ibidem ma-
nere decrevit. Erat enim inter eos *degen-
tate regia, quamvis carebat nomine*: neque
id magis imperio, quam iustitia, conse-
cutus. Neq; eo * segnius Atheniensibus,
quibus erat profectus, officia præstabat.
Quibus rebus fiebat, ut non minus eo-
rum voluntate perpetuo imperium obti-
neret, qui miserant; quam illorum, cum
quibus erat profectus. Chersoneso tali
modo constituta Lemnum revertitur, &

214 Sic MS. Alii, *prim.* Et MS. post *Atheniensibus* legit
nam cum quibus.

ex patto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, cum vento borea domo profecta eo pervenisset, sese dedituros: se autem domum Chersonesi habere. Cares, qui tunc Lemnum incolabant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, sed secunda fortuna adversariorum capti, resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

CAP. III. Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asia in Europam exercitum trajecto, Scythis bellum inferre decrevit: pontem fecit in Istro flumine, qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia & Æolide duxerat: quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. Sic enim putavit facillime se Græcæ linguæ loquentes, quæ Asiæ incolerent, sub sua recepturum potestate, si ab eis suis oppida castra tradidisset: quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur. In hoc suis tunc numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis, Miltiades hortatus

MS lego, sua.

est pontis custodes: ne à fortuna datam occasionem liberanda Græcia dimitterent. Nam si cum his copiis, quas secum transportaverat, interisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolebant Græci genere, liberos à Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse: ponte enim rescisso regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiaeus Milesius ne res conficeretur, obstitit, dicens: non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini; quod Darii regno ipsorum nitetur dominatio: quo extincto ipsos potestate expulso civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere à ceterorum consilio, ut nihil potius ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum. Hujus cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura; Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio et si non valuit, tamen magnopere est laudanda: cum amicior omnium libertati, quam suæ fuerit dominationi.

CAP. IV. Darius autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem

tem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit, & Artaphernem: hisque ducenta peditum millia, & decem equitum dedit: causam interse-
rens, se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnassent, suaque præsidia interfecissent. Præfecti regii classe ad Eubœam appulsa celeriter Eretriam ceperunt, omnesque ejus gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathonæ deduxerunt. Is * abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam, nisi à Lacedæmoniis, petiverunt: * Philippidemque cursorem ejus generis, qui * *hemierodromi* vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nuntiaret, quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creati * decem prætores, qui exercitum præessent: in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio, utram *incedens* se defenderent, an obviam sicut hostibus, acieque * decernerent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent: id si factum esset, & civibus

* MS legit, est. * MS Philippum, quod exhibet vestigium
Lectiois Herodoti lib. 6. * MS. *Hemerodroma* pro more yegeri.
* MS addit, etiam. * MS. decernerent. Alii considerent.

*animum accessorum, cum viderent de eorum virtute non desperari: & hostes eadem re fo-
to tardiores, si animadvertissent, auderi ad-
versus se tam exiguis copiis dimicare.*

CAP. V. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter * Platae-
enses: ea mille misit militum. Itaque ho-
rum adventu decem millia armatorum
completa sunt: quæ manus mirabili
flagrabat pugnandi cupiditate: quo fa-
ctum est, ut plus, quam collega, Miltia-
des valuerit. Ejus enim auctoritate im-
puli Athenienses copias ex urbe eduxe-
runt, locoque idoneo castra fecerunt,
deinde postero die sub montis radicibus,
acie e regione instructa, nova arte, vi sum-
ma prælium commiserunt. Namque arbo-
res multis locis erant stratae, hoc consilio,
*ut & montium tegerentur altitudine, & arbo-
rum tractu equitatus hostium impediretur, ne
multitudine clauderentur.* Datis, etli non
locum æquum videbat suis, tamen fretus
numero copiarum suarum confingere cu-
piabat: eoque magis, quod priusquam La-
cedæmonii subsidio venirent, dimicare utile
arbitrabatur. Itaque in aciem peditum
centum, equitum decem millia produxit,

* Alii, Plataensem. In MS deest, cum. MS & Alii
legunt rara.

præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium proffigarent, adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. Nulla enim umquam tam exigua manus tantas opes protravit.

CAP. VI. Cujus victoriæ, non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere: quo facilius intelligi possit, *eandem omnium civitatum esse naturam.* Ut populi nostri honores quondam, fuerunt rari & tenues, ob eamque causam gloriosi: nunc autem effusi, atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, quæ *Pæcis* vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia: ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isq; hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam majus imperium est nactus, & largitione magistratum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

CAP. VII. Post hoc prælium classem septuaginta navium Athenienses eidem

* MS. legit, *Romani.*

Miltiadi dederunt, ut in insula, quae Parum
 vocatur, bello persequeretur: quo impe-
 pto pleraque ad officium venire coegit,
 nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum,
 insulam opibus elatam, cum oratione re-
 conciliare non posset; copias & navibus
 eduxit, urbem operibus clausit, omnique
 committu privavit: deinde vineis ac te-
 litudinibus constitutis propius muros ac-
 censit. Cum iam in eo esset, ut oppido
 potiretur, procul in continenti lucus, qui
 ex insula conspiciebatur, nescio quo ritu,
 nocturno tempore incensus est: cuius
 flamma ut ab oppidanis & oppugnatori-
 bus est visa, utrisque venit in opinionem,
 signum à classarum regis datum. Quo fa-
 ctum est, ut & Parum à deditione deterre-
 rentur, & Miltiades, timens, ne classis
 regia adventaret, incensis operibus, quae
 statuerat, cum totidem navibus atque
 erat profectus, Athenas magna cum
 offensione civium suorum rediret. Accu-
 satus ergo proditoris, quod, cum Parum
 expugnare posset, à rege corruptus infectis re-
 bus à pugna discessisset. Eo tempore laeger
 erat vulneribus, quae in oppugnando op-
 pido acceperat. Itaque quoniam ipse pro
 se dicere non posset, verba pro eo fecit

• MS. legit, ab eo.

frater

frater ejus Tisagoras. Causa cognita, capitis absolutae pecunia multatus est: atque hic quinquaginta talentis aestimata est, quantum in classem sumtus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere * non poterat, in vincula publica conjectus est, ibique diem obiit supremum.

CAP. VIII. Hic et si crimine Pario est accusatus, tamen alia fuit causa damnationis. Namque Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, quae paucis annis ante fuerat, omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades * multum in imperiis, magistratibusque versatus, non videbatur posse esse privatus, praesertim cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus: non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. Omnes autem habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, qua libertate usque. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus

* MS. addit in praesentia.

* MS. multis in imperiis magnisque versatus

pateret

pateret : magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc * populus respiciens, *maluit eum innocuum plecti, quam se diutius esse in timore.*

I. 1.
THEMISTOCLES.
CAPUT I.

Themistocles, Neocli filius, Atheniensis. Hujus vitia ineuntis adolescentia magnis sunt emendata virtutibus : adeo, ut anteferatur huic nemo, pauci pares potentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater ejus Neocles generosus fuit. Is uxorem Halicarnanam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minus esset probatus parentibus, quod & liberior vivebat, & rem familiarem negligebat, a patre exheredatus est. Quæ contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam cum judicasset, *sine summa industria non posse eam extinguere,* totum se dedit reipublicæ, diligentius amicis, famæque serviens. Multum in judiciis privatis versa-

MS. legitur.

batur

batur : ſæpe in concionem populi prodi-
bat : nulla res major ſine eo gerebatur ,
celeriterque quæ opus erant , reperie-
bat , * facile eadem oratione explicabat.
Neque minus in rebus gerendis promptus,
quam excogitandis , erat : quod & de in-
ſtantibus (ut ait Thucydides) veriffime ju-
dicabat , & de futuris callidiſſime conſiciebat.
Quo factum eſt , ut brevi tempore illuſtra-
retur ,

C A P. II. Primus autem gradus fuit
capessendæ reipublicæ bello Corcyræo :
ad quod gerendum prætor à populo fa-
ctus , non solum præſenti bello , ſed etiam
reliquo tempore ferociorem reddidit ci-
vitatem. Nam cum pecunia publica , quæ
ex metallis redibat , largitione magiſtra-
tuum quotannis interiret , ille perſuaſit
populo , ut ea pecunia clafſis centum na-
vium ædificaretur. Qua celeriter effecta ,
primum Corcyræos fregit , deinde mari-
timos prædones conſectando mare tutum
reddidit. In quo cum divitiis ornavit , tum
etiam peritiſſimos belli navalis fecit Athe-
nienses. Id quantæ ſaluti fuerit univerſæ
Græciæ , bello cognitum eſt Perſico. Nam
cum Xerxes & mari & terra bellum uni-
verſæ inferret Europæ , cum tantis eam
copiis invalit , quantas neque ante , neq ;

* Deſt in MS.

postea habuit quisquam. Hujus enim clas-
sis, mille & ducentarum navium longi-
rum fuit, quam duo millia onerariarum
sequebantur: terrestres autem exercitus
septingentorum millium peditum, equi-
tum quadringentorum millium facrum.
Cujus de adventu cum fama in Græciam
esset perlata, & maxime Athenienses per-
dicerentur, propter pugnam Maratho-
niam, miserunt Delphos consultum, quid
nam facerent de rebus suis. Deliberantibus
Pythia respondit, ut *manibus ligneis se mun-
darent*. Id responsum quo valeret, cui
intelligeret nemo, Themistocles persuasit
consilium esse Apollinis, ut *in mores se sua
conferrent*: cum enim à deo significari mun-
darentur. Tali consilio probato, addunt
superiores totidem naves triremes: sunt
omnia, quæ moveri poterant, partim Sa-
laminem, partim Troezenem asportant
arcem sacerdotibus paucisque majoribus
natis, ac sacra procuranda tradunt, reli-
quum oppidum relinquunt.

CAP. III. Hujus consilium plerisque
civitatis displicebat, & in terra dimi-
cari magis placebat. Itaque missi sunt
lecti cum Leonida Lacedæmoniorum re-
ge, qui Thermopylas occuparent, lo-
giusque barbaros progredi non patere-

tur. Hi vim hostium non sustinuerunt, soque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Athenienses, primum apud Artemisium, inter Euboeam continentemque terram cum classiaris regis conflixit: angustias enim Themistocles querebat, ne multitudine circumiretur. Hic etsi pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere: quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Euboeam superasset, auspici præstarentur pericula. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent, & adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

CA. IV. At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delavit. Cujus fama perterriti classarii cum manere non auderent, & plerumque hortentur, ne domos suas quisque defenderent, manibusque se defenderent; Themistocles unus resistit, & universos esse paratos dicebat, dispersos testabatur perituros: idque Eurybiadi Regi Lacædæmoniorum, qui tunc summus imperii præerat, fore affirmabat. Quem

* Sc. Vitem. adrem. * MS. Flamm. VII. sup. in Mithrid.

cum minus, quam vellet, moveret, nocte de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis, adversarios ejus in fuga esse: qui si discessissent, majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, cum singulis confectari cogeretur: quos si statim aggredieretur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita barbarus nihil doli subesse credens, postridie alienissimum sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quam armis Græciæ.

CAP. V. Hic etsi male rem gesseret, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim tamen ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellum perseveraret, certiorum eum fecit, id est, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur, idque ei persuasit. Itaque qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus viginti in Asiam reversus est, seque à Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græciæ liberata

liberata eſt, Europaeque ſuccubuit Aſia.
Hæc altera victoria, quæ cum *Alarathonis*
poſſit comparari *propæo*: nam pari modo
apud *Salamina* parvo numero navium ma-
xima poſt hominum memoriam claſſis eſt
devicta.

Cum p. VI. Magnus hoc bello *Themis-
cles* ſuit, nec minor in pace. Cum enim
Phaleræ portus neq; magnus, neque ba-
tis Athenienſes uterentur, huius conſilio
triplex *Pirææ* portus conſtitutus eſt: ille
munitus circumdatus, ut ipſam urbem
dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret.
Idemque muros Athenienſium reſtituit
principis ſuo periculo. Namque *Lacedæ-
monii* cauſam idoneam naſci prætor bar-
barorum excuſiones, quæ negarent opor-
ere extra *Poliſponneſum* ullam urbem haberi,
neſſent loca munita, quæ huſce paſſiderent.
Athenienſes ædificantes prohibere ſentire
coſuerunt. Hoc longe alio ſpectabat, utpote
dari volebant Athenienſes enim duabus
victoriis, *Marathonia* & *Salamina*, tan-
tam gloriam apud omnes gentes erant
conſecuti, ut intelligerent *Lacedæmonii*,
de priuſpiti ſibi cum his certamine fore, qua-
re eos quæſim infirmiſſimos eſſe volebant.
Poſtquam autem audierunt muros in ſtrui,

• *Themis* quemadmodum *Diod. Sic.*

audition. *Ozanthe.*

legatos

legatos Athenas miserunt, qui id fieri viderent. His presentibus desierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profectus est: reliqui legati utrum exirent, cum satis altitudo muri exstruenda videretur praecepit: interim omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, sive sacre esset, sive profana, sive privata, sive publica: sed undique quod idoneum ad munitionem putarent, congererent. Quo factum est, ut Athenensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

CAP. VII. Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad magistratus noluit; & dedit operam ut quam longissima tempus duceretur: causam interponens, se collegas exposcitare. Cum Lacedaemonii quereretur, opus nihilominus fieri, cumque ea ratione fallere, interim reliqui legati sunt consecuti: à quibus cum audisset, non multum superesse munitionis, ad Ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum imperium erat: atque apud eos contendit, falsa his esse delata: quare equum esse, illos viros bonos nobilisque mitare, quibus fides haberetur, qui rem explerent: interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus:

noribus, Athenas missi sunt. Cum viri captus
 legas suos Themistocles iussit procul ab
 eisque prædixit, ut se prius Lacedæmonio-
 rum legatos dimitterent, quam ipsos essent
 missi. Hos postquam Athenas pervenisse
 ratus est, ad magistratum senatumque La-
 cædæmoniorum adiit, & apud eos liberri-
 me professus est, Athenienses sue consilia,
 quod communi jure gentium facere possunt,
 Deos publicos, suosque patrios ac penates, quo
 facilius ab hoste possent defendere, munus for-
 pisse. Neque eo, quod inutile esset, Græcia for-
 cisse. Nam illorum urbem se propugnaculum
 oppositum esse barbaris, apud quam jam his
 classibus regna facisset, navfragium. Lacedæ-
 monies autem mole & injuste facere, qui id
 potius intemeretur, quod ipsorum dominationi,
 quam quod universo Græcia utile esset. Quare
 si suas legatos recipere vellent, quos Athenæ
 miserant, se remitterent, aliter illos nunquam
 in patriam recepturi.

Cap. VIII. Hic tamen non effugit ci-
 vium suorum invidiam. Namq; ob eundem
 timorem, quo damnatus erat Miltiades,
 & testularum suffragiis, e civitate eiectus,
 eos habitatum concessit. Hic cum pro-
 pter multas ejus virtutes magna cum di-
 gnitate viveret, Lacedæmonii legatos Athe-
 nas miserunt, qui eum absentem accusa-

legatos Athenas miserunt, qui id fieri vellent. His presentibus defierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profectus est: reliqui legati ne tum exirent, cum satis altitudo mari exstruenda videretur præcepit: interim omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, siue sacer esset, siue profanus; siue privatus, siue publicus: sed undique quod idoneum ad munificendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Athenensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

CAP. VII. Themistocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit, & dedit operam ut quam longissima tempus duceretur: causam interponens, si collegas exspectare. Cum Lacedæmonii quererentur, opus nihilominus fieri, eumque ad recedendum fallere, interim reliqui legati sunt consecuti: à quibus cum audisset, non multum superesse munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum accessit, penes quos summum imperium erat: atque apud eos contendit, falsa his esse delata: quare æquum esse, illos viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explarent: interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus

Themistocles

noribus, Athenas missi sunt. Cum
legas suos Themistocles iussit pro
eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmonio
rum legatos dimitterent, quam ipsos suos
missos. Hos postquam Athenas peruenisse
notus est, ad magistratum senatumque La
cedæmoniorum adiit, & apud eos liberri
me professus est, Athenienses suo consilio,
quod communi jure gentium facere possent,
Deos publicos, suosque patrios ac penates, quo
facilius ab hoste possent defendere, curâ se
pisse. Neque eo, quod inutile esset Græcia, fe
cisse: nam illorum urbem ut propugnaculum
oppositum esse barbaris, apud quam jam bis
classis regia, facisset naufragium. Lacedæ
monios eadem male & injuste facere, qui il
los intuerentur, quod ipsorum dominationi,
quam quid universa Græcia utile esset. Quæ
si suos legatos recipere vellent, quos Athenæ
miserant, se remitterent: aliter illos nunquam
in patriam recepturi.

CAP. VIII. Hic tamen non effugit ci
vium suorum invidiam. Namq; ob eundem
timorem, quo damnatus erat Miltiades,
* testularum suffragiis à civitate ejectus;
eos habitatum concessit. Hic cum pro
pter multas ejus virtutes magna cum di
gnitate viveret, Lacedæmonii legatos Athe
nas miserunt, qui eum absentem accusa
rent

* Sc. Ostracismo.

Themiſtocles.

*Themiſtocles ſe ſervatum cum rege Perſarum in
 ſervitum opprimendam feciſſet. Hoc crimine
 abſens proditionis eſt damnatus. Id ne
 dicit, quod non ſatis tutum ſe Argis vo-
 bat, Oecyrum demigravit. Ibi cum equi
 principes civitatis animadverſiſſet timere
 na propter ſe bellum hic Perſarum & Acha-
 nienſes indicere, ad Admetum Molott
 rum regem, cum quo ei hoſpitium fuerat,
 confugit. Huc cum veniſſet, & in pre-
 ſentis rex abeſſet, quo meliore religione
 ſe neceſſitate tueretur, filiam ejus parvu-
 lam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium,
 quod ſumma colebatur ceremonia, conſe-
 cit: inde non prius egreſſus eſt, quam pec-
 eum data dextra in fidem recipere, quam
 prodiſſet. Nam cum ab Athenienſibus &
 Laedamoniis expoſceretur publice, ſup-
 plicem non prodiſſet: monuitque, ne con-
 ſularet ſibi: diſſolvo ante oſſis, in tanto propin-
 quo loco tuto eum verſare. Inque Pydam
 eum deduci uſſit, & quod ſatis eſſet pra-
 ſidii dedit. Huc re audito hic in navem
 omnibus ignotus aſcendit. Quae cum tem-
 peſtate maxima Navum ferretur, ubi cum
 Athenienſium erat exercitus, ſenſit The-
 miſtocles, ſi eo perveniſſet, ſibi eſſe per-
 eundum. Huc neceſſitate coactus domino
 navis, quis ſit, aperit, miſta pollicone, ſi ſe
 con-*

conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula in salvo navem tenuit in ancoris, neque quenquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit.

CAP. IX. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydidi credo, quod ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse: Themistocles veni ad te, qui plurimum mala omnium Graecorum in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cepit. Nam cum in Asiam reverti noller, praelio apud Salamina facto, vitæ dum certiorum feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur, quo nuntio ille periculo est liberatus. Nunc autem ad te confugi exagitatus à cuncta Græcia, tuam potens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonam amicum habebis, quam fortem inimicum illo expersus est.

Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus accum loqui volo, annus mihi temporis des, eoque transacto, me ad te venire patiaris.

CAP. X. Hujus rex animi magnitudinem admiratus, expionisque talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis, sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic cum multa regi esse pollicitus, gratissimumque illud, s. suis uti consiliis velles, illum Greciani bello oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesie sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his usus verbis, *que ei parum preberet*: ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant: Lampfacum, unde vinum sumeret: Myuntem, ex qua opsoniam haberet. Hujus ad nostram memoriam monumenta manserunt duo, sepulcrum prope oppidum, in quo est sepultus: statua in foro Magnesia. De cujus morte multis modis apud plerosque scriptum est: sed nos eundem potissimum Thucydem auctorem probamus: qui *illum ut Magnesia morbo*

Ad remota tempore spulsa.

NOTAMUS:

maudum: neq; negat fuisse famam, vanciam
 sua sponte fuisse, cum se, qui regi de
 Gracia opprimenda pollicitus esset, prestare
 posse desperaret. Idem ossa ejus clam in As-
 tica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus
 non conduceretur, quod prodicium esset danna-
 tur, memoriae prodidit.

III.

ARISTIDES.

CAPUT I.

Aristides Lysimachi filius Atheniensis,
 aequalis fere fuit Themistocli: itaque
 cum eo de principatu contendit, namque
 obtraxerunt inter se. In his autem cogni-
 tum est quanto antestaret eloquentia inno-
 centia. Quanquam enim adeo exercebat
 Aristides abstinencia, ut unus post homi-
 num memoriam, quod quidem nos au-
 diverimus cognomine *Ynsine* sit appellatus,
 tamen a Themistocle collabefactus testula
 illa, exilio decem annorum multatus est.
 Qui quidem cum intelligeret reprimi con-
 citatam multitudinem non posse, cedensq;
 animadverteret quendam scribentem, ut
 patria pelleretur, quassisse ab eo dicitur,
 quare id faceret, aut quid Aristides commi-
 sisset

fisset, cur tanta poena dignus duceretur. Cui ille respondit: se ignorare Aristidem; sed sibi non placere, quod * cupide elaborasset, ut prater ceteros justus appellaretur. Hic decem annorum legitimam poenam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto fere anno postquam erat expulsus, plebiscito in patriam restitutus est.

CAP. II. Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quæ facta est prius, quam poena liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Plataas in prælio quo Mardonius fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quam hujus imperii memoria: justitiæ vero, & æquitatis, & innocentiae multa. In primis, quod ejus æquitate factum est, cum in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses: namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem & intemperantia Pausaniæ, & justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, & adversus barbaros

* MS. interponit iam.

hos

hos duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur.

CAP. III. Ad classes ædificandas, exercitusque comparandos, quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio quadringenta & sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune ærarium esse voluerunt, quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinencia, nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate decessit, ut, qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum est, ut filia ejus publice aleretur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Decessit autem fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus.

PAUSANIAS.

CAPUT II.

PAUSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis est obrutus

obratos. Cujus illustrissimum est praelium
 apud Plateas. Namq; illo duce Mardo-
 nius satrapes regius, natione Medus, regia
 gener, in primis omnium Persarum & ma-
 nis fortis & consilii plenus, cum ducentis
 millibus peditum, quos virginitatem legerat,
 & viginti millibus equitum, haud ita ma-
 gna manu Graecia fugatus est, eoque
 ipse dux cecidit praesto. Quae victoria cla-
 rus plurima miscere cepit, & maiora con-
 cupiscere. Sed primum in eo est repre-
 hensus, quod ex praeda tripodem auream
 Delphis posuisset, quod graecum scripto,
 in quo erat haec sententia: SUI DUCTU
 BARBAROS APUD PLATEAS ESSE
 DELETOS, E IUSQUE VICTORIAE
 ERGO APOLLINI DONUM DEDIS-
 SE. Hos versus Lacedaemonii exculpe-
 runt, neque aliud scripserunt, quam
 nomina earum civitatum, quarum auxilio
 Persae erant victi.

CAP. II. Post id praelium, eundem
 Pausaniam cum classe communi Cyprum,
 atque Hellespontum miserunt, ut ex his
 regionibus barbarorum praedia depelle-
 ret. Pari felicitate in ea re usus, elatius se
 gerere cepit, majoremque appetere rei.
 Nam cum Byzantio expugnato cepisset
 complures Persarum nobiles, atque in
 his

hæc nonnullæ Regis propinquas, hæc clam
 Xerxi remisit, simulans ex vinculis publi-
 cis effugisse: & cum his Gongylum Ere-
 triensem, qui literas Regi redderet, in-
 quibus hæc fuisse scripta Thucydides me-
 moris prodidit. Pausanias dum Sparta,
 quæ Hymanii sperat, postquam propinquos
 suos egrovia, tibi muneri misit, & seque tecum
 affinitate conjungi cupit: quare, si tibi vide-
 tur, dæci sibi hanc tuam nuptiam, id si feceris,
 et Spartam, et æceram Græciam sub tu-
 am potestatem se adhibere radasturum polli-
 cetur. Tibi dæcebas si quid geri volueris,
 centum hominibus ad eum mittas facere, cum
 qui colloquatur. Rex tot hominum salute-
 rem sibi necessarium, magnopere gavi-
 sus, cœlestem cum Epistola Artabazum
 ad Pausaniam mittit. In qua eum collau-
 dat, & petit, ne eum rei parcat ad ex perficiem-
 da, quæ pollicetur. Si feceris, nullius rei à
 se repulsæ horum. Hujus Pausanias vo-
 luntate cognita, alacrior ad rem geren-
 dam factus, in suspicionem cecidit Lace-
 demoniorum. In quo facto domum re-
 vocatus, & accusatus capitis, absolvitur,
 multatus tamen pecunia: quam ob cau-
 sam ad classem remissus non est.

CAP. III. At ille post non multo sua
 sponte ad exercitum rediit, & ibi non cal-

lida, sed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medica: satellites Medi & Ægyptii sequebantur: epulabatur more Persarum luxoriosius, quam, qui aderant, perpeti possent: aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Golonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriæ, tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum * scytala miserunt: in qua more illorum erat scriptum, *nisi domum reverteretur, se capitis eum damnaturos.* Hoc nuntio * motus, sperans se etiam pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum rediit: huc ut venit, ab Ephoris in vincula publica coniectus est. Licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expedit: neque eo magis carebat suspicione: nam opinio manebat, eum cum Rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod * *Helotes* vocatur, quorum magna multitudo agros

* Vid. Gell. l. 17. c. 9. Plur. in Lyland. Suid. Hesych.

* MS. commotus. * MS. Helota.

Lacedæmoniorum colit, servorumque man-
nere fungitur. Hos quoque sollicitare spe
libertatis existimabatur: sed quod harum
rerum nullum erat apertum crimen, quo
argui posset, non putabant de tali tamque
claro viro suspicionibus oportere iudica-
ri: sed expectandum, dum se ipsas res
aperiret.

C A P. IV. Interior Argilius quidam,
adolescentulum, quem puerum Pausanias
amice Venero dilexerat, cum epistolam
ab eo ad Artabazum accepisset, aique in
suspicionem venisset, aliquid in ea de se
esse scriptum, quod nemini eorum redi-
feret, qui super talē causa eodem missi erant:
vincula Epistolæ laxavit, signoque detra-
cto cognovit, si pertulisset, sibi esse per-
eundum. Erant in eodem Epistola, quæ
ad ea pertinebant, quæ inter Regem Pau-
saniamque convenerant. Has ille liternæ
Ephoris tradidit. Non est pretereunda
gravitas Lacedæmoniorum hoc loco: nam
achimur quidem indicio impulsus sunt, ut
Pausaniam comprehenderent: neque prius
vini adhibendam pptaverunt, quam se ipse
indicasset. Itaque huius iudicii, quid fieri
vellent, præceperunt. Fanum Neptuni
est Tanari, quod violari nefas putant.

Græci. Eo ille index confugit : in ara confedit. Hanc juxta, locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit : quem cum supplicem Dei videret in ara sedentem, quærit causæ quid sit tam repentini consilii : huic ille, quid ex literis comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias perturbatus orare cœpit, ne enuntiaret, nec se meritum de illo optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, magno ei præmio futurum.

CAP. V. His rebus Ephori cognitis, satius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quo cum essent profecti, & Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur, in itinere, cum jam in eo esset, ut comprehenderetur, è vultu cujusdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus quam qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciæcus vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim Ephori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quo facilius

* facilius sub dio interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse, eamq; jam * magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent *inferni oportere, quibus, qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius Dei Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam * finierat.*

V.

C I M O N I.

CAP. L.

Cimon Miltiadis, filius Atheniensis, eduro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur, neq; legibus Atheniensium eritti

* MS. celerius. f. e. gravi ætate. Vide *Timoth.* infra cap. 117. * MS. posuerat.

poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus esset, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem suam germanam, nomine Elpinicem non magis amore, quam patrio more, doctus. Nam Atheniensibus licet, eodem patri natus, mores docere. Huius conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret, in si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. Is cum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniamque prohibere posset, se Calliae nupturam, si ea, quae polliceretur, praestitisset.

CAP. II. Tali modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, cum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitiis fuerat versatus. Itaque hic & populum arbitrium in res tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit autoritate. Primum Imperator apud Buzam Strymone magnas copias Thracum fugavit; oppidum Amphipolim constituit, eoque de-

gem

com millia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalem Cypriorum & Phoenicum ducentarum navium classem devictam cepit; eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium navibus captis, * statim ex classe copias suas eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria magna præda potitus, cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ propter acerbiteriam imperii defecerant, benè animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserat, vacuifecit, sessores veteres urbe insulaque eiecit, agros civibus divisit. Thasios opulentia fretos suo adventu fregit. His ex manubias arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, est ornata.

CAP. III. Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, ceterique Atheniensium principes. Nam testarum suffragiis, quod illi * *ostracismus* vocant, decem annorum exilio multatus est. Cujus facti celerius Athenienses quam

* Habitu armisq; Persarum, suos induens milites. * Vide Plut. in Aristid. Aristoph. Schol. in Equit. & resp.

ipsam paucis: nam cum ille forti ani-
mo invidia ingrotoꝝ civium cessisset,
bellumq; Lacedæmonii Atheniensibus in-
dixissent, confestim notæ eius virtutis
desiderium consecutum est. Itaque post
annum quintum quo expulsus erat, in
patriam revocatus est. Ille quod hospitio
Lacedæmonioꝝ utebatur, satius exi-
stimans contendere Lacedæmonem, sua
sponte est profectus, pacemque inter duas
potentissimas civitates conciliavit. Post
neq; ita multo in Cyprum cum ducentis
navibus Imperator missus, cum eius ma-
iorem partem insula devicisset, in mor-
bum implicitus, in oppido Cizio est mor-
tuis.

Cap. IV. Hunc Athenienses non so-
lum in bello, sed in pace diu desiderave-
runt. Fuit enim tanta liberalitate, cum
compluribus locis prædia hortosque ha-
beret, ut nunquam eis custodem im-
poneret fructus servandi gratia, ne quis in-
pediretur, quo minus ejus rebus, quibus
utellet, frueretur. Semper cum pedis-
simi cum summis suis secuti, ut, si quis
epi ejus indigeret, haberet, quod statim
daret, ne differendo videretur negare. Sa-
pe cum aliquem * offensum fortunâ vide-
ret minus bene vestitum, suum amicu-

† Id addit quisq;.

* Id est obvium.

iam dedit. Quotidie sic coena ei coque-
batur, ut, quos invocatos vidisset
in foro, omnes convocaret: quod facere
nullum diem praetermittebat. Nulli fides
ejus, nulli opera, nulli res familiaris de-
fuit. Multos locupletavit: complures pau-
peres mortuos, qui unde efferrentur non
reliquissent, suo sumtu extulit. Sic se-
gerendo minime est mirandum, si & vita
ejus fuit secura, & mors acerba.

V.I.

LYSANDER.

CAPUT I.

Lysander Lacedaemonius magnam reli-
quit famam, magis feliciter, quam
virtute partem. Athenienses enim in Pe-
loponnesios sexto & vicesimo anno bel-
lum gerentes confecisse, apparet. Id qua
ratione confectum sit, laetis non enim vir-
tute sed exercitibus, sed immodestia factum
est adversariorum: qui, quod dicto au-
dientes imperatoribus suis non erant, dis-
palati in ageris, relictis navibus, in ho-
stium venerunt potentiam, quo facto
Athenienses se Lacedaemoniis dederunt.

Scilicet MS. Alii dixerunt, minime redd.

Hac

Hac victoria Lysander elatus, cum antea semper factiosus audaxque fuisset, sic sibi indulgit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam cum hanc causam Lacedæmonii dictitassent sibi esse belli, ut *Atheniensium impotentem dominationem refringerent*, postquam apud Ægos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, quam ut omnes civitates in sua teneret potestate, cum *id se Lacedæmoniorum causa facere* simularet. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus summum imperium, potestatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, nisi aut qui ejus hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmaret.

CAP. II. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur. Cujus de crudelitate ac perfidia, satis est unam rem, exempli gratia, proferre, ne de eodem plura enumerando fatigemus lectores. * Victor ex Asia cum reverteretur, Thasumque divertisset, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si

• Vide Diod. sicul. lib. 12.

eadem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum, ut Thasii dilaberentur, consulereque rebus suis.***

CAP. III. Itaque decemviralem suam potestatem, sui ab illo constitutam sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia, Reges Lacedæmoniorum tollere. Sed sentiebat, id se sine ope Deorum facere non posse, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. Primum itaque Delphos corrumpere est conatus. Cum id non potuisset, Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus dixit se vota suscepisse, quæ Jovi Ammoni solveret, existimans se Afros facilius corrupturum. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum eum Antistites Jovis fefellerunt. Nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmonia miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, iudiciumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret iudicatum,

* MS. Delphicos.

D

oratio

oratio iudicio fuit, quæ post mortem in
domo ejus reperta est, in qua suadet La-
cedæmoniis, ne regia potestate dissoluta, ex
omnibus dux deligatur ad bellum gerendum;
sed ita scripta, ut Deorum videretur con-
gruere sententiæ, quam ille se habiturum,
pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei
scripsisse Cleon Halicarnasseus dicitur.

CAP. IV. Atque hoc loco non est præ-
tereundum factum Pharnabazi satrapis
regii. Nam cum Lysander præfectus
classis in bello multa crudeliter avaræque
fecisset, deque his rebus suspicaretur ad
cives suos esse perlatum, petit à Pharna-
bazo, ut ad Ephoros sibi testimonium da-
ret, quanta sanctitate bellum gessisset, so-
ciosque tractasset, deque ea re accurate
scriberet; magnam enim ejus auctorita-
tem in ea re futuram. Huic ille liberali-
ter pollicetur, librum gravem multis
verbis conscripsit, in quo summis cum
effert laudibus. Quem cum legisset, pro-
bassetque, dum obsignatur, alterum
pari magnitudine, ut discerni non posset,
signatum subjecit: in quo accuratissime
ejus avaritiam perfidiamque accusarat.
Hinc Lysander domum cum redisset,
postquam de suis rebus gestis apud maxi-

* MS. Quibus. * MS. Signatur.

num

mun magistratum, quæ voluerat, dixerat, testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summo Lyfandro, cum Ephori cognovissent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

VII.

ALCIBIADES.

CAPITULUM.

Alcibiades Cliniae filius, Atheniensis. In hoc natura, quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in amplissima civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multo formosissimus, ad omnes res aptus, consiliique plenus. Namque Imperator fuit summus * mari & terra disertus, ut in primis dicendo valeret: * & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. Idem, cum tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus, non minus in

* MS. Consilii que. * MS. Addit &. * MS. Quod tanta. * MS. Deinde cum. Alii, Divis; cum.

vita, quam victu : affabilis, blandus, temporibus callidissime inserviens. Idem, simul ac se remisera, nec caussa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiatur : ut omnes admirarentur, in uno homine tantam * inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam.

CAP. II. Educatus est in domo Periclis, (Privignus enim ejus fuisse dicitur) eruditus à Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium * Græcæ linguæ eloquentia disertissimum, ut, si ipse fingere vellet, neque plura bona reminisci, neque majora posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentia amatus est à multis more Græcorum : in eis à Socrate, de quo mentionem facit Plato *in symposio*. Namque eum induxit commemorantem se *pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius à parente debuerit*. Postea quam robustior est factus, non minus multos amavit. In quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate iocoseque fecit : quæ referremus nisi majora potioraque haberemus.

CAP. III. * Bello Peloponnesiaco hu-

* MS. esse. * Alii, Omnium Græcorum ditissimum.
* Anno c. jus 19.

jus consilio atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea collega dati, Nicias & Lamachus. Id cum appareretur, prius quam classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant, Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Andocidis erat, *Andocidisque Hermæ* vocatus est. Hoc cum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & major, quam privatus, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opesca forensi suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quod & obesse plurimum & prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia, quod *in domo sua facere mysteria* dicebatur: quod nefas erat.

more Atheniensium: idque non ad religionem sed ad conjurationem pertinere existimabatur.

CA H. IV. Hoc crimine in * concione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, ut, si quid de se agi vellent, potius de presenti quaestio haberetur, quam absens invidia crimine accusaretur. Inimici vero ejus quiescendum in presenti, quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus expectandum decreverunt, quo exisset: ut sic absentem aggredierentur. Itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re cum ei nuntius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provincie bene administrandae, non parere noluit, & in triremem, quae ad eum deportandum erat missa, ascendit: ac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia, crudelitatemque erga nobiles, utilissimum ratus, impendentem evicare tempestatem, clam se à custodibus sub-

* Sic MS. Alii. In contentionem compellebatur.

duxit,

duxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, & id quod usu venerat, *Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se devoverent, ejusque devotionis, quo testatior esset memoria, exemplum in pila lapidea incisum, esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipse prædicare consueverat, non adversus Patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati. Nam cum intelligerent se plurimum prodesse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque ira sua, quam utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii cum Persarum rege amicitiam fecerunt; deinde Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Ioniam à societate averterunt Atheniensium. Quo facto, multo superiores bello esse cœperunt.

CAP. V. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret.

*Orphei posteros.

D 4

Iraque.

Itaque tempus ejus interficiendi querere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit : erat enim ea sagacitate , ut decipi non posset , præsertim cum animum attendifset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem præfectum Regis Darii se contulit. Cujus cum in intimam amicitiam pervenisset , & Atheniensium , male gestis in Sicilia rebus , opes senescere , contra Lacedæmoniorum crescere videret : initio cum Pisandro prætore , qui apud Samum exercitum habebat , per interuentios colloquitur , & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem , quo Alcibiades , sensu , populi potentia non amicus , & optimatum fautor. Ab hoc destitutus , primum per Thrasybulum Lyci filium , ab exercitu recipitur , prætorque fit apud Samum : post suffragante Theramene plebiscito restituitur , parique absens imperio præficitur , simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum facta est , ut Lacedæmonii , qui paulo ante victores viguerant , perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque prælis terrestribus , tribus navalibus : in quibus ducentas naves triremes amiserant , quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis

collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora sitæ sunt Asiæ: quarum expugnauerant complures, in his Byzantium. Neq; minus multus consilio ad amicitiam adjunxerat, quod in captos clementia fuerant usi.

CAP. VI. Ita præda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt. His cum obviam universa civitas in Pyræum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & presentes secundas res uccidisse ejus opera. Itaq; & Sicilia amissam imperium, & Lacedæmoniorum victorias culpa sue tribuebant, quod talem virum ex civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur: nam postquam exercitui præesse coeperat, neque terra, neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus est, quamquam Theramenes & Thrasylbulus eisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Pyræum, tamen illum unum omnes prosequiebantur, & id quod nunquam antea usu venerat, nisi

* Alii, inde MS. addit imperium.

Olym.

Olympias, victoribus, coronis aureis
 aeneisque vulgo donabatur. Ille lacry-
 mans talem benevolentiam civium su-
 rum accipiebat, reminiscens pristino tem-
 poris acerbitatem. Postquam astu venit,
 concione advocata sic verba fecit, ut ni-
 mo tam ferus fuerit, quin ejus casum la-
 crymaret, inimicumque his se ostenderit,
 quorum opera patria pulsus fuerat, perin-
 de ac si alius populus, non ille ipse, qui
 tum fiebat, eum sacrilegii damnasset.
 Restituta ergo huic sunt publice bona
 iidemque illi Eumolpidae sacerdotes rui-
 sus refecrare sunt coacti, qui enim devo-
 verant: pilaeque illae, in quibus devotio
 fuerat scripta, in mare praecipitatae.

CAP. VII. Hac Alcibiadi letitia
 minus fuit diuturna. Nam cum ei essent
 omnes honores decreti, totaque respu-
 blica domi bellicae tradita, ut unius ar-
 bitrio gererentur, & ipse postulasset, ut
 duo sibi collega darentur Thrasybulus &
 Adimantus, neque id negatum esset: elasse
 in Asiam profectus, quod apud Cymen-
 minus ex sententia rem gesserat, in invi-
 diam recidit. Nilil enim eum non efficere
 posse ducebant: ex quo fiebat, ut omnia
 minus prospera gesta ejus culpa tribuerent.

MS. non nimis. 2M. ubi. HLA.

*non enim aut negligentem, aut multum se
 cessare loquerentur. Sicut tum accidit: nam
 corruptam à Rege nappre Cymen noluisse, ar-
 guabant. Itaque huic maxime putamus
 malo fuisse nimium opinionem ingenii
 atque virtutis. Timebatur enim non mi-
 nus, quam diligebatur: ne secunda for-
 tuna, magnisque opibus elatus, tyranni-
 dem concupisceret. Quibus rebus fa-
 ctum est, ut absenti magistratum abroga-
 rent, & alium in ejus locum substitue-
 rent. Id ille ut audivit, domum reverti
 noluit, & se Perinthum contulit, ibique
 tria castella communivit, Bornos, Byziam,
 * Themconticos: manoque collecta pri-
 ma. * Græcis in Thraciam introit, glo-
 riosus existimans barbarorum præda lo-
 cupletari, quam Græcorum. Qua ex re
 creverat ejus fama con opibus, magnam-
 que amicitiam sibi cum quibusdam Regi-
 bus Thraciæ pepererat.*

Cap. VIII. Neque tamen à caritate
 patriæ potuit recedere. Nam cum apud
 Egos flumen Philoteles prætor Athenien-
 sum classem constituisset suam, neque
 longe abesset Lysander prætor Lacédæmo-
 niorum, qui in eo erat occupatus, ut bel-
 lum quam diutissime duoceret, quod ipsis

* Rectius Nominor.
 tum fana, tum.

MS. Græcis caritate.

* Alii,
 pecunia

pecunia à Rege suppeditabatur; contra Atheniensibus exhaustis, præter arma & naves, nihil erat super. Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique præsentem vulgo agere coepit: si vellent, se contra Lyfandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonias eo nolle confligere classe, quod pedestribus copiis plus quam navibus valerent: sibi autem esse facile, Scythæ Regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: qui facto necessario aut classe conflicturos, aut bellum composituros. Id etsi vere dictum Philocles animadvertibat, tamen postulata facere noluit, quod sentiebat, se Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum: & si quid secundi evenisset, nullam in eare suam partem fore: contra ea, si quid adversi accidisset; se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, quoniam, inquit, victoria patriæ repugnas, illud moneo; juxta hostes castra habeas nautica. Periculum est enim, ne immodestia militum nostrorum occasio de-
 tur Lyfandro nostri opprimendi exercitui. Neque ea res illum fefellit: nam Lyfander, cum per speculatores comperisset, vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, navesque pene inanes reli-
 ctas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque

eoque impetu totum bellum delevit.

CAP. IX. At Alcibiades victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitratus, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam oculi posse. Sed falso: nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt: qui ea quæ apportavit abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locum sibi tutum in Græcia, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transit. Quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neq; Athenas victas Lacedæmoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. Sed videbat id sine rege Persarum non posse fieri. Ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi. Neque dubitabat facile se consecuturum, si modo ejus conveniendi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare Lacedæmoniis adjuvantibus sciebat: id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat.

CAP. X. Hæc cum moliratur, petere-
retque à Pharnabazo ut ad Regem mit-
teretur, eodem tempore Critias pateris
tyranni Athenienfium certos homines ad
Lyfandrum in Afiam miferunt, qui eum
certiorem facerent, nifi Alcibiadem fuffu-
liffet, nihil earum rerum fore ratum, quas
ipfe Athenis conftituiffet. Quare fi fuas re-
geftas manere vellent, illum persequeretur. His
* Laco rebus commotus ftatuit, accuratius
fibi * agendum cum Pharnabazo. Huic
ergo renunciat, quæ Regi cum Lacedæmo-
nis effent, irrita futura, nifi Alcibiadem vi-
vum, aut mortuum * tradidiffet. Non tulit
hoc fatrapes, & violare clementiam quam
regis opes minui maluit. Itaque miffi
Sylamithren & Bagoam ad Alcibiadem
interficiendum, cum ille effet in Phrygia,
iterque ad regem pararet. Miffi, clam
vicinitati, in qua tum Alcibiades erat,
dant negotium, ut eum interficiant. Illi
cum eum ferro aggredi non auderent,
noctu ligna contulerunt circa * domum
framincam, in qua quiefcebat, eamque
succenderunt: ut incendio conficerent,
quem manu superari poffe diffidebant.
Ille autem * fonitu flammæ excitatus, quod

* Scil. Lyfander. * MS. agendum cum Pharnabazo Socie-
tatem. * MS. addit fibi. * Alii, cafam eam. * MS. addit, ut
gladium

gladius ei erat subductus, familiaris sui
 tutalare telum eripuit. Namque erat
 cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui
 nunquam discedere voluerat. Hunc sequi
 se jubet, & id quod in praesentia vestimen-
 torum fuit, arripuit. His in ignem eiectis
 flammæ vim transiit. Quem, ut Barbari
 incendium effugisse viderunt, telis emi-
 nus * missis interfecerunt, caputque ejus
 ad Pharnabazum retulerunt. At mulier
 quæ cum eo vivere consueverat, muliebri
 sue veste contectam ædificii incendio
 mortuam cremavit, quod ad vivum in-
 terimendum erat comparatum. Sic Alci-
 biades annos circiter quadraginta natus,
 diem obiit supremum.

CAP. XI. Hunc infamatum à plerisque,
 tres gravissimi historici summis laudibus
 extulerunt: *Thucydides*, qui ejusdem æta-
 tis fuit: *Theopompus*, qui fuit post aliquan-
 to natus; & *Tamias*: qui quidem duo
 maledicentissimi, nescio quo modo, in
 illo uno * laudando consenserunt. Nam
 ea quæ supra diximus, de eo prædicarunt,
 atque hoc amplius, cum Athenis splendi-
 dissima civitate natus esset, omnes Athenien-
 ses splendore ac dignitate visa superasse:

* Sic MS. alii omnes videtur, telis missis. * Sic
 MS. alii omittunt laudando.

postquam inde expulsus Thebas venerit, ad
studium eorum inservisse, ut videretur eorum labore
corporisque viribus posset equiparare. Omnes
enim Bœotii magis firmitati corporis,
quam ingenii acumini inserviunt. Ean-
dem apud Lacedamonios, quarum moribus
summa virtus in patientia provebatur, sic de-
ritia se dedisse, ut parsimonia victus atque
cultus omnes Lacedamonios vinceret: fuisse
apud Thrakas, homines violentos, rebusque
Venereis deditos; hos quoque in his rebus an-
tecessisse: venisse ad Persas, apud quos sum-
ma laus esset fortiter vivere, luxuriose vive-
re; horum sic imitatum consuetudinem, ut illi
ipsi eum in his maxime admirarentur. Quibus
rebus effecisse, ut apud quoscunque esset,
princeps poneretur, habereturque carissimus.
Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

VIII.

THRASYBULUS.

CAPUT. I.

Thrasybulus Lyci filius Atheniensis.
Si per se virtus sine fortuna ponde-
randa sit, dubito an hunc primum omnium
ponam. Illi sine dubio neminem præfero
fide; constantia, magnitudine animi, in
patriam amore. Nam quod multi volue-
runt,

runt * paucios pornerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut a triginta oppressam tyrannis e servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cum cum nemo attisset his virtutibus, multi nobilitate praecurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gemit, ille nullam rem sine hoc: quae ille universa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna: quod in praesilii concursu adires a consilio ad vires, vique pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, sequens plus valuisse, quam ducis prudentiam, vere potest predicare. Quare illud magnificentissimum factum proprium est Thrasylbuli. Nam cum triginta tyranni, praepositi a Laedæmonis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quous in bello * pepererat fortuna, partim patria expulissent, partim interfecerant, plurimorum bona publicata inter se diviserant: non solum princeps, sed & solus initio bellum his indixit.

CAP. II. Hic enim cum Phylem con-

* Sic MS. alii omittunt quæ * MS. pariter.

fugisset, quod est castellum in Attica munitissimum, non plus habuit secum, quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. Neque vero hic * contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo: quæ quidem res, & illis contemnentibus, pernicipi, & huic despecto, saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet: *Nihil in bello oportere contemni*. Nec sine causa dici: *Matrem timidi flere non solum*. Neque tamen pro opinione Thrasylbuli auctæ sunt opes. Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Piræum transit, Munychiamque munit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, ab eaque turpiter repulsi; protinus in urbem armis impedimentisque amissis refugerunt. Usus est Thrasylbulus non minus prudentia quam fortitudine. Nam cedentes violare vetuit: *cives enim civibus parcere æquum* censebat, neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. Neminem jacentem veste spoliavit: nil attigit, nisi arma quo-

Alii addunt, *non, & paulo post atque ante ejus* rum.

rum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In secundo prælio cecidit Critias dux tyrannorum, cum quidem adversus Thrasylbulum fortissime pugnaret.

C A P. III. Hoc dejecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasylbulum, & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus: *nequi præter triginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati, superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exilio: neve cujusquam bona publicarentur: res publica procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasylbuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate posset, legem tulit: *ne quis antea clorum rerum accusaretur, neve multaretur:* eamque illi * *legem oblivionis* appellarunt. Neque verò hanc tantum ferendam oravit, sed etiam, ut valeret, effecit: nam cum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem facere eorum vellet, cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit.

C A P. IV. Huic pro tantis meritis, honoris corona à populo data est, facta è duabus virgulis oleaginis: quæ, quod amor civium non vis expresserat, nullam,

* MS. omittit, *legem.*

habuit invidiam, magnaue fuit gloria.
 Bene ergo Patricus ille, qui septem sa-
 pientum numero est habitus, cum ei Mi-
 tylenæi multa millia iugerum agri mune-
 ra darent, Nolite (rogo vos) inquit, mihi
 dare, quod multi invident, plures etiam
 concupiscant. Quare ex istis nolo amplius,
 quam centum iugera, quæ & meam animi
 equitatem & vestram voluntatem indicent.
 Nam parva munera, diutina locupletia,
 non propria esse consueverunt. Illa
 igitur corona contentus Thralybulus,
 neque amplius requisivit, neque quen-
 quam honore se antecessisse existimavit.
 Hic sequenti tempore cum prætor clas-
 sem ad Ciliciam appulisset, neque satis
 diligenter in castris ejus agerentur vigiliae,
 a barbaris, ex oppido noctu eruptione
 facta, in tabernaculo interfectus est.

I X.

CANON.

CAP. I.

Canon Atheniensis Peloponnesio bello
 accessit ad rempublicam, in eoque
 ejus opera magni fuit. Nam & prætor
 pedes

pedestribus exercitibus præsuit, & præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas præcipuus ei honos habitus est. Namque omnibus unus insulis præsuit: in qua potestate Pharas cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, cum apud Ægos flumen copię Athenienſium à Lyſandro sunt devictæ. Sed tum abſuit, eoque pejus res administrata est. Nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperator. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si adfuisset, illam Athenienſes calamitatem accepturos non fuiſſe.

CAP. II. Rebus autem afflictis cum patriam obſideri audiſſet, non quæſivit, ubi ipſe tuto viveret, ſed unde præſidio poſſet eſſe civibus ſuis. Itaque contulit ſe ad Pharnabazum ſatrapen Ionię & Lydię, eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multisque effectis periculis. Nam cum Lacedæmonii Athenienſibus devictis in ſocietate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agẽſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maxime impulſi à Tiſſapherne,

* Sic MS. Alii legunt impero, non male. * Sic MS. Alii

qui

qui ex intimis regis ab amicis ejus de-
 lecerat, & cum Lacedaemoniis coeant so-
 cietatem: hunc adversus Pharnabazum ha-
 bitus est imperator; re quidem vera ex-
 citus profuit Conon, ejusque omnia arma
 tria gens sunt. Ille militum ducem tan-
 tum Agefilam impedivit, sepeque eius
 consiliis obstitit. Neque vero non fuit
 apertum, si ille non fuisset, Agefilam
 Asiae Tabo tenus regi fuisse exequarum.
 Qui posteaquam domum a suis civibus
 revocatus est, quod Boeotae & Athenien-
 ses Lacedaemoniis bellum indixerant,
 Conon nihil secius apud praefectos regis
 versabatur, hisque omnibus maximo erat
 utilis. *Cap. III. Delecece a rege Tisapher-
 nes, neq. id tam Araxerxi, quam ceteris
 erat apertum. Multis enim magnisque
 meritis apud regem, etiam cum in officio
 non maneret, valebat. Neque id miran-
 dum, si non facile ad credendum induce-
 batur, reminiscens ejus se opere Cylum
 fratrem superasse. Hujus accusandi gra-
 tia Conon a Pharnabazo ad regem missus,
 posteaquam venit, primum ex more Per-
 sarum ad Chiliarum, qui secundum
 gradum imperii tenebat, Tisraustem ac-
 cessit, seque ostendit cum rege colloqui velle.*
 Nemo

Deum enim sine hoc admittitur. Hinc ille,
nulla inquit, mora est: sed tu delibera utrum
colloqui malis, an per diuitias? Adde quia co-
gitare. Necesse est enim, si in conspectum ve-
neris, venenari de regem. Quamquam
illi vocans: hoc si tibi gratum est, per hunc vi-
bile scitius edicere mandatis conficiis, quod sta-
det. Tum Conon, Enim vera, inquit, non
est græva quævis honorem habere regi: sed
virescit, ut civitati mea sit opprobrium, si cum
eius sum profectus, quæ ceteris gentibus im-
pari consueveris, potius barbarorum quam
illius more fungar. Itaque quæ volebat,
hinc scripta tradidit.

Cap. 1V. Quibus cognitis, rex tan-
tum auctoritate ejus motus est, ut Euxi-
phorum hostem iudicaret, & Lacedæ-
monios bello persequi iussit, & ei per-
miserit, quem vellet eligere ad dispen-
sanda pecuniam. Id arbitrium Conon
negavit sui esse consilij, sed in suis quæ optime
sui esse deberet: sed se suadere, Pharnaba-
zo id negotij daret. Hinc magnis muneribus
donatus ad mare est missus, ut Cy-
priis, & Phœnicibus, ceterisque mariti-
mis civitatibus naves longas imperaret,
classisque, quæ proxima estate mare

MS. agere.

MS. negotiorum.

Sic MS. Ant

qua.

tueri

rueri posset, compararet: dato adiutore
 Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut
 Lacedæmonis est nuntiatum, non sine
 cura rem administrarunt, quod majus
 bellum imminere arbitrabantur, quam si
 cum barbaro solum contenderent. Nam
 ducem fortem & prudentem, regis opi-
 bus præfuturum, ac secum dimicaturum
 videbant: quem neque consilio, neque
 copiis superare possent. Hac mente ma-
 gnâ contrahunt classem, proficiscuntur
 Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum
 adortus magno prælio fugat, multas na-
 ves capit, complures deprimit. Quâ
 victoria non solum Athenas, sed etiam
 cuncta Græciâ, quæ sub Lacedæmonio-
 rum fuerat imperio, liberata est. Conon
 cum parte navium in patriam venit, mu-
 ros dirutos à Lyandro utrosque &
 Piræi, & Athenarum reficiendos curat:
 pecuniæque quinquaginta talenta, quæ à
 Pharnabazo acceperat civibus suis donat.

CAP. V. Accidit huic, quod ceteris
 mortalibus, ut inconsideratio in secun-
 da, quam in adversa esset fortuna. Nam
 classe Peloponnesiorum devicta, cum
 ultimum se injurias patriæ putaret, plura
 concupivit, quam efficere potuit. Neque

MS. diruptior.

min ea non pia & probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri, quam reges, maluit. Nam cum magnam auctoritatem sibi pugna suâ navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cepit, ut Ioniæ & Eoliam restitueret Atheniensibus. Id cum minus diligenter esset celatum, Tiribazus qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle, magna de re. Hujus nuntio parens cum venisset, in vincula conjectus est: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, ibique perisse scriptum reliquerunt. Contra ea Dion historicus, evinos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit: illud addubitat, an Tiribaza sciens, an imprudente sit factum.

DION.

CAPUT I.

Dion Hipparini filius Syracusanus, nobili genere natus, utraque implicatus

catus tyrannide Dionysiorum. Namque ille
 Superior Aristonachen, sororem Dionis,
 habuit in matrimonio: ex qua duos fi-
 lios Hipparchum & Nisum procreavit,
 totidemque filias Sophrosynem & Arcece-
 quam, priorem Dionysio filio eidem,
 cui regnum reliquit, nuptam dedit;
 alteram Arceon Dionis. Dion autem pro-
 pter nobilem propinquitatem, genero-
 samque majorum famam, multa alia à
 natura habuit bona: in his ingenium docile,
 comae, aptum ad artes optimas, ma-
 gnam corporis dignitatem, quae non mi-
 nimam commendatur: magnas praeterea
 divitias à patre relictas, quas ipse tyran-
 ni muneribus auverat. Erat intimes Dion-
 ysio priori, neque minus propter mo-
 res, quam affinitatem. Namque etsi Dio-
 nysii crudelitas ipsi displicebat, tamen sal-
 vum illum propter necessitudinem, magis
 etiam suorum causa esse studebat. Aderat
 in magnis rebus: ejusque consilio multum
 movebatur tyrannus, nisi qua in re major
 ipsius cupiditas intercesserat. Legationes
 vero omnes, quae essent illustriores, per
 Dionem administrabantur; quas quidem
 ille diligenter obeundo, fideliter admini-
 strando, crudelissimum nomen tyranni,
 sua humanitate regebat. Hunc & Dio-

MS. leniebat.

nylio

1973

rebus, ut nemo eam unquam Græca lingua
loquentem magis super admirati.

CAPITULUM II. Neque vero hæc Dionysium
super tantam quantæ esset sibi ornamento
sentiebat. Quo fiebat, ut uni huius
maxime indolgeret, neque eum secus
digeret, ac si filium. Qui quidem cum Pla-
tone Parentum venisse fama in Siciliam
esse peribat, adolescenti negare non po-
tuit, quin eum natusset, cum Dion-
ysius adolescenti cupiditate flagraret. Dio-
nis ergo huic veniam, magna quoque eum
ambrosia Syracusas perduxit. Quem
Bilem adeo admiratus est, atque adama-
re, ut se totum ei traderet. Neque vero
minus Platonem delectatus est Dion. Itaque
cum à Dionysio tyranno crudeliter vio-
latus esset, quippe quem stuprari iuss-
isset, tamen eodem rediit, ejusdem Dio-
nis precibus adductus. Interim in mor-
bum incidit Dionysius. Quo cum gravi-
ter conflictaretur, quaesivit à medicis
Dionem quemadmodum se haberet, simulque
ab his petiit, si forte majori esset periculo,
ut sibi faceretur, nam velle se eum collo-
qui de partiendo regno: quod ferorū sua filios
civilem matrem patrem regis putabam dare ha-

MS. Susperant

torodan

bere

bers. Id medici non tacerunt, & ad Dionysium filium sermonem retulerunt. Quo illi commotus, ne agendi cum eo esset Dionii potestas, patri soporem medicos dare coëgit. Hoc ager sumto, somno sopatus diem obiit supremum.

CAP. III. Tale initium fuit Dionis & Dionysii similitatis, eaque multis rebus aucta est: sed tamen primis temporibus aliquamdiu simulata inter eos amicitia mansit. Cumque Dion non desineret obsecrare Dionysium, ut *Platonem Atheniensem* accesseret, & ejus consiliis uteretur, ille qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei gessit, eodemque tempore *Philistum* historicum Syracusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno quam tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro & plura sunt exposita, qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei persuaderet, tyrannidē facere finem, libertatemque reddere Syracusanis. Plato qui voluntate Philisti consilio deterritus, aliquanto crudelior esse cœpit.

CAP. IV. Qui quidem cum à Dione se superari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens, ne si eum secum

* MS. addit *gracis*.

haberet

haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum devehere, ostendens, se id *neque facere causa, ne, cum inter se timerent, alteruter alterum procciperet.* Id eum factum multi indignarentur, magnaque esset invidie tyranno, Dionysius omnia que moveri poterant Dionis, in naves impulit, ad eoque misit. Sic enim existimari volebat, *id se non odio hominis, sed sua salute facere causa.* Postea vero quam audivit eum in Peloponneso manum comparare, sibi que bellum facere conari; Aretem Dionis uxorem alii nuptum dedit, filiumque ejus sic educari iussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, scorta adducebantur: vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, (namque ap-positi erant custodes, qui eum à pristino visu deducerent) ut se è superiore parte adipem dejecerit, atque ita interierit.

CAP. V. Sed illuc revertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem per-
fugit Heraclides, ab eodem expulsus
Dionysio, qui præfectus fuerat equitum:

omni ratione bellum comparare ceperunt. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis, magnarum opum putabatur, quam ob causam pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion fretus non tam suis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum pedum millibus, profectus oppugnatum; quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia munitum. Eo tempore aberat Dionysius, & in Italia classem operiebatur, adversariorum ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum, quæ res cum sefellit. Nam Dion his ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regiones spiritus repressit, totiusque ejus partis Siciliae potitus est, quæ sub Dionysii potestate fuerat: parique modo urbis Syracusarum, præter arcem, & insulam adjunctam oppido; eoq, rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet. Siciliam Dion obtineret, Italian

Dionysium

Dionysius, Syracusae Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionysius.

CAP. VI. Has tam prosperas, tamq; inopinatas res consecuta est subita commutatio; quod fortuna sua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, scyritiam suam exercuit. Nam cum uxorem reduxisset, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem à perdita luxuria, accepit gravissimum parens vulnus morte filii: deinde orta dissensio ne inter eum & Heraclidem; qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates; quorum consensu praeerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: *Non posse bene gerirempub. multarum imperiis.* Quod dictum magna invidia consecuta est. Namque aperuisse videbatur, se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit, Heraclidemque cum Syracusas venisset, interficiendum curavit.

CAP. VII. Quod factum omnibus maximum timorem iniecit. Nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem adversario remoto licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensitse, militibus dispersit. Quibus divisis cum quotidiani maximi fierent fameus, celeriter pecunia deesse cepit: neque quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. Id huiusmodi erat, ut, cum milites reconciliasset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur, & insuetus male audiendi non in quo animo ferebat, de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensa in eum militum voluntate liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dicebat.

CAP. VIII. Hæc ille intuens, cum, quemadmodum sedaret, nesciret, & quoti-
sum evaderent, timeret: Callierates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait: cum is magno periculo esse, propter offensionem populi & odium militum: quod nulla modo evitare posset, nisi alicui suorum negotiorum

negotium daret, qui se simularet illi inimicum;
 quoniam si invenisset idoneum, facile omnium
 animos cogniturum, adversariosque sublata-
 rum, quod inimici ejus diffidenti sui sensus
 aperiri faceret. Tali consilio probato ex-
 cepit has partes ipse Callicrates, & se-
 curus imprudentia Dionis: ad eum in-
 terficiendum socios conquirat. Adversa-
 rios ejus convenit, conjurationem con-
 firmat. Res multis consiliis, quae gerere-
 tur, elata refertur ad Aristomachen sorori-
 rem Dionis, uxoremque Areten. Illae ti-
 more perterritae conveniunt, cujus de pe-
 riculo timebant. At ille negat, à Calli-
 crate fieri sibi insidias, sed illa, quae age-
 rentur, fieri praecepto suo. Mulieres ni-
 hilo secius Callicratem in eadem Proser-
 pine deducunt, ac jurare cogunt, nihil
 ab illo periculi fore Dionis. Ille hac religione
 non modo ab incepto non deterritus, sed
 ad maturandum concitatus est, verens ne
 prius consilium suum aperiretur, quam
 conata perfecisset.

CAP. IX. Hac mente proximo die
 festo, cum à conventu remotum se Dionis
 domi teneret, atque in conclavi edito re-
 cubuisset, consiliis * loca munitiora oppidi
 tradidit, domum custodibus sepsit, à fo-
 ribus.

ribus qui non discederent, certos praefecit: navem tunc armatis ornans, Philocratiq[ue] fratri suo tradidit: eamque in portu agitari jubet, ut si emerere remiges vellent cogitare, si forte consilio esset illis fortuna, ut haberet, quo fugere ad salutem. Suorum autem & amicorum Syracusios adulescentes quosdam elegit, cum audacissimos, tum viribus maximos, hisque dedit pegotium, ut ad Dionem cum inermes, sic ut conveniendi ejus gratia viderentur venire. Illi propter nocturnam formam introiissent. At illi, ut lumen ejus intrarent, foribus obstratis in lecto cubantem invadunt, colligant, sic strepitus, adeo ut evadendi posset foris. Hic, sicut ante saepe dictum est, quansi visus sit singularis potentia, si miseranda vita, quae se merui, quam amari maluit, cui is facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitia fuissent voluntate, foribus fractis servare eum potuissent, quod illi inermes telum foris flagrantem vivum tenebant. Cui cum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestram gladium dedit, quo Dion interfectus est, quo praeterea multos ejus innoxios occidit.

Cap. X. Consociata eade cum multis do visendi gratia introisset, nonnulli ab insciis

in his promissis conceduntur. Nam te-
 si sumore dilato Dionii vin salatum,
 multi concurrerant, quibus tale facinus
 displicebat. Hi falsa suspitione ducti im-
 mores, ut sceleratos occiderent. Huius
 de morte, ut pulchrum factum est, mirabili-
 ter vulgi mutata est voluntas. Nam qui
 cum cum tyrannum redierant, eundem
 liberantem patriam, tyrannumque expulsorem
 perdicebant. Sic subito misericordia odio
 transierat, ut cum suo sanguine, si pos-
 set, ab Achelonte cuperent redimere,
 laqueum in urbe, celeberrimo latrocinio
 publico, sepulchri monumentato donatus
 est. Dionii obiit circiter annos quinque-
 gesimoque. natus, postquam in post
 annos, quam lex Peloponnesi in Sicilia
 celebrata.

XV.

IPHICRATES.

CAPUT II.

Phicrates Atheniensis non tam magnitu-
 dine verum gestorum, quam disciplinam
 militum mobilis est. Fuit enim talis
 dux, ut non solum utriusque huius cum pri-
 mis compararetur. Sed ne de minoribus
 natu

natu quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bello est versatus, saepe exercitibus praefuit, nusquam culpa male rem gessit, semper consilio vicit, tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedestria arma mutavit, cum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus hastis, minutis gladiis, uterentur. Ille est contrarius pel- tam pro parma fecit; à qua postea *pelitasse* pedites appellantur, ut ad motus concussusque essent leviores. Hastæ modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque ceneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. Nam pondere detracto, quod æque corpus tegeret & leve esset, curavit.

CAP. II. Bellum cum Thracibus gessit. Seuthen socium Atheniensium in regnum restituit. Apud Corinthum tanti severitate exercitui praefuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitiores copiæ, neque magis dicto audiente fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit, ut, cum praelii signum ab imperatore esset datum, sine ducis operis sic ordinate consisterent, ut singuli à

UTRI

peri-

pelitissimo imperatore dispositi videren-
tur. Hoc exercitu^m *Morani* Lacedæmonio-
rum interceptit: quod maxime tota cele-
bratum est Græcia. Iterum eodem bello
omnes copias eorum fugavit. Quo facto
magnam adeptus est gloriam. Cum Ar-
taxerxes Egyptio regi bellum inferre vo-
luisse, Iphicratem ab Atheniensibus peti-
vit ducem, quem præficeret exercitui
conductitio, cuius numerus duodecim
millium fuit. Quem quidem sic omni
disciplina militari erudit, ut quemad-
modum quondam *Fabiani* milites Roma-
ni appellari sunt, sic *Iphicratenſes* apud
Græcos in summa laude fuerint. Idem
subsidio Lacedæmoniis profectus, Epa-
minondæ retardavit impetus. Nam nisi
eius adventus appropinquasset, non prius
Thebani Sparta abscississent, quam captam
incendio delessent.

CAP. III. Fuit autem & animo ma-
gno, & corpore, imperatoriaque forma,
ut ipſo aspectu cuius iniceret admira-
tionem sui. Sed in labore remissus nimis,
parumque patiens, ut *Theopompus* memo-
ria prodidit. Bonus vero civis, fideque
magna. Quod cum in aliis rebus decla-
raverit, tum maxime in Amyntæ Macedo-
nis liberis tuendis. Namque Eurydice

Cohortem 500. virorum.

G

mater

mater Perdicca & Philippi, cum illis
duobus pueris, Anyta mortuo, ad
Iphicratem confugit, ejusque opibus de-
fensa est. Vixit ad senectutem placatis in
se suorum civium animis. Causam cap-
tia semel dixit bello sociali simul cum
Timotheo, eoq; iudicio est absolutus.
Meneches filium reliquit ex Thessa-
lia, Coti regis filia. Is cum interroga-
retur, utrum pater patrem matrem fac-
ceret, matrem, inquit. Id cum omnibus
mirum videretur, ille ait, inquit,
facto. Nam pater, quando se suum
Thracem me genida, contra mater, Atheniensem
fema.

XVII.

CHABRIAS.

CAPUT L.

CHabrias Atheniensis. Hic quoque in-
summis habitus est duobus; resque
multas memoria dignas gessit. Sed ex his
elucet maxime inventum ejus in praelio,
quod apud Thebas fecit, cum Boetis
subsidio venisset. Namque in ea victoria
fidente summo duce Agasiao, fugatis jam

¶ Alii, libani.

ab

ab eo conductis, ceteris; reliquam phalangem loco vetuit cedere; obnixoque genu scuto, projectaque hasta imperum excipere hostium docuit. Id novum Agellans inguens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes tuba revocavit. Hoc usque eo tota Græcia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statum fieri voluerit, quæ publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ, ceterique viri huius statibus in statuis ponendis uterentur, cum victoriam essent adepti.

CAP. II. Chabrias autem multa in Europa bella administravit, cum dux Atheniensium esset. Multum in Ægypto successu gessit. Nam Nectanebum adiutum profectus, regnum ei constituit. Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euxorum adiutor datus, neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret. Quæ ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Persas constatum est: & Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis, quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias,

cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profectus Ægyptiæ classi præfuit; pedestribus copiis Agesilaus.

CAP. III. Tum præfecti regis Persiæ legatos miserunt Athenas, questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabria præstitverunt, quam ante diem nisi redisset, capitis se illum dimittituros denunciarent. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus, quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum, quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi possit effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de his detrahant, quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes aliam opulentium intuentur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum se ab invidia putabant assuturos, quantum in conspectu suorum recessissent. Itaque Chabrias non plurimum Cypri vixit, Iphicrates in

Thracia,

Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Si-
geo. Dissimilis quidem Chares horum
factis & moribus, sed tamen Athenis &
honoratus & potens.

CAP. IV. Chabrias autem periit bello
facili tali modo. Oppugnabant Athe-
nienses Chium. Erat in classe Chabrias
privatus, sed amicus, qui in magistratu
erat, auctoritate antebat, eumque ma-
gis milites, quam qui praeerant, aspicie-
bant. Quae res ei maturavit mortem, nam
dum primus studet portum intrare, &
gubernatorem iubet eo dirigere navem,
ipse sibi perniciem fuit. Cum enim eo pe-
trasset, caeterae non sunt secutae. Quo
facto circumfusus hostium concursu, cum
solus pugnaret, navis rostro per-
cussa, cepit fidere. Hinc cum refugere
posset, si se in mare dejecisset, quod sub-
est classis Atheniensium, quae exciperet
navem, petire maluit, quam armis
obscire navem relinquere, in qua fuerat
versus. Id ceteri facere noluerunt, qui
tando in tutum pervenerunt. At ille pra-
stare honestam mortem turpi existimans
vite, comminus pugnae telis hostium
interfectus est.

XIII.

TIMOTHEUS.

CAPUT I.

Timotheus, Cononis filius Athenien-
sis. Hic à patre acceptam gloriam
multis auxit virtutibus. Fuit enim diser-
tus, impiger, laboriosus, rei militaris
peritus, neque minus civitatis regenda.
Multa hujus sunt præclare facta, sed hæc
maxime illustria. Olynthios & Byzantios
bello subegit. Samum cepit. In qua oppu-
gnanda superiore bello Athenienses mille
& ducenta talenta consumserant. Hanc
ille sine ulla publica impensa populo
restituit. Adversum Coryn bella gessit,
ab eoque mille & ducenta talenta præda
in publicum detulit. Cyzicum obsidione
liberavit, Ariobarzani simul cum Age-
filao auxilio profectus est, à quo cum
Laco pecuniam numeratam accepisset,
ille cives suos agro atque urbibus augeri
maluit, quam id sumere, cujus partem
domum suam ferre posset. Itaque acce-
pit Erichthonem & Sestum.

CAP. II. Idem classi præfectus cir-
cumvehens Peloponnesum, Laconicam po-
pulatus, classem eorum fugavit. Cerev-

ram sub imperium Atheniensium redegit; sociosque idem adjunxit Epirotas, Acharanas, Chaonas, omnesque eas gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, & sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt; pacemque his legibus constituerunt, ut *Athenienses mari duces essent*. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ PACI publice sint factæ, eique deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit: ut cum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita recens filii, veterem patris renovavit memoriam.

CAP. III. Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi sunt cæpti. Desecerat Samus; descierat Hellespontus: Philippus jam tunc valens Macedo multa moliebatur: cui oppositus Chares cum esset, non satis in eo præsidii putabatur. Fit Menestheus prætor filius Iphicratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium

dantur duo usu & sapientia praestantes,
 quorum consilio uteretur, pater & socer:
 quod in his tanta erat autoritas, ut magna
 spes esset, per eos annis posse recuperari.
 Hi cum Samum profecti essent, & eodem
 Chares, eorum adventu cognito, cum
 suis copiis proficisceretur, ne quid ab-
 sente se gestum videretur, accidit, cum
 ad insulam appropinquarent, ut magna
 tempestas oriretur: quam evitare quo
 veteres imperatores utile arbitrati, suam
 classem suppresserunt. At ille temeraria
 usus ratione non cessit majorum navu au-
 toritati: & ut in sua navi esset fortuna, quo
 contenderat, pervenit: eodemque ut se-
 querentur, ad Timotheum & Iphicra-
 tem nuntium misit. Hinc male re gesta,
 compluribus annis navibus, eodem inde
 erat profectus, se recepit, literasq; Athe-
 nas publice misit, *sibi proclive fuisse, Sa-
 mum capere, nisi a Timotheo & Iphicrate
 desertus esset.* Ob eam rem in crimen vo-
 cabantur. Populus acer, suspicax, mobi-
 lis, adversarius, invidus etiam potentis,
 domum revocat: accusantur proditoris.
 Hoc iudicio damnatur Timotheus, lileque
 ejus aestimatur centum talentis. Ille odio
 ingratae civitatis coactus, Chalcidem se
 contulit.

CAP. IV. Hujus post mortem cum populum judicii sui pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus, ad muri quandam partem reficiendam jussit dare. In quo fortunæ varietas est animadversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos cum summa ignominia familiæ ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderate sapientisq; vitæ, quum plura possumus proferre testimonia, uno erimus contenti: quod ex eo facile conjici poterit, quam charus suis fuerit. Cum Athenis adolescentulus causam diceret, non solum amici privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Iason tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. Hic cum in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo præsidio venit: tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc adversus tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit: patriæq; sanctiora iura, quam hospitii esse duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neq; post illorum obitum

obitum quicquam dux in illa urbe fuit di-
gnus memoria.

XIV.

DATAMES.

CAP. I.

Venio nunc ad fortissimam viram,
maximique consilii, omnium barba-
rorum; exceptis duobus Carthaginesi-
bus, Hamilcare, & Hannibale. De quo
hoc plura referemus; quod & obsecrare
sunt ejus gesta pluraq; & ea, quae prospere
ei viderunt, non magnitudine copia-
rum, sed consilii, quo tantum non om-
nes superaret, acciderunt. Quorum nil
vulgo explicita fuerit, vel apparere non
poterunt. Datames patre Camiffare, na-
tione Care, matre Scythissa natus, pri-
mam miliciam numero fuit apud Artaxe-
xem, eorum, qui regiam tuebantur. Pater
ejus Camiffares, quod & manu fortis &
bello strenuus, & regi multis locis fidelis
erat repertus, habuit Provinciam partem
Olicin juxta Cappadociam, quam in-
tulit Leucosyri. Datames militare mu-
nus fungens, primam, qualis esset, ap-

ut dicitur, aut omittunt partem

paruit

perit in bello, quod rex adversus Cadum
gessit. Namque hic multis milibus
confectis, magni fuit eius opera. Quo
factum est, ut, cum in eo bello cecidisset
Camissares, paterna ei tradcretur provin-

cap. II. Hi. Pacis se virtute postea pra-
bit, cum Astophradates iussu regis bello
persequeretur eos, qui defecerant. Nam
qui iussu operis hostes in eum castra iam
missent, persequati sunt, exercitusque
regis conservatus regis est. Quae ex re
maioribus rebus praesentis cepit. Erat eo
tempore Thyus dynastes Paphlagoniae, an-
tiquo genere natus à Phylamente illa, quam
Homerus Teucri bellis à Patroclus interfectam
esse lo regis dicto audient non erat. Quam
ob causam bello eum persequi constituit,
eius rei praefecit Datamam propinquum
Paphlagonis. Namque ex fratre & forore
conjugatio. Quam ob causam Datames
cum primum experiri voluit, ut sine
armis propinquum ad officium reduceret.
Ad quem cura, venisset sine praesidio, quod
amicis nullas vereretur insidias, pene
incipit. Nam Thyus cum clamante bellum
voluit. Erat mater cum Datame amica
Paphlagonis. Ea, quid ageretur, resolt,
suumque movit. Ille fuga periculum
evitavit

evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo cum ab Ariobarzane prefecto Lydiæ & Ionie totiusque Phrygiæ desertus esset, nihilo segnius perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

CAP. III. Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insolis, eo ubi erat rex venit: posteroque die Thyum, hominem maximæ corporis, terribilique facie, quod & niger & capillo longo barbaque erat proluxa, optima veste contextit, quam satrapæ regii gerere consueverant, ornavit etiam torques, & armillis aureis, ceteroque regio cultu; ipse agresti duplici amiculo circumdatus, hinc tunicis, gerens in capite galeam venatoriæ, dextra manu clavam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut ferserant bestiam captam duceret. Quem cum omnes aspicerent propter novitatem ornatus ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus, fuit non sermo, qui agnosceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non credidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum; à quo ut rem gestam comperit, statim admitti iussit, magnopere delectatus eum facto, tum ornatu: in primis quod nobilis rex

potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Egyptium, parique eum, atque illos imperio esse iussit. Postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est.

CAP. IV. Hic cum maximo studio compararet exercitum, Egyptumque proficisci pararet, subito à rege literæ sunt emissæ, ut *Aspim aggrediretur, qui Ciliciam tenebat*, quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aspis saluosam regionem, castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi portarentur, abripiebat. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, & à maiore re abstraheretur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus navem conscendit, existimans id quod accidit, facilius se imprudentem parva manu oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hæc delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum transit, eoque quo studuerat venit. Querit quibus

bus locis sit Aspis : cognoscit , haud longe abesse , profectumque eum venatum. Quem dum speculatur , adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas cum iis quos secum habebat , ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit , arma capit , * suosque sequi jubet , ipse equo concitato ad hostem vehitur. Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem pertimescit , atque à conatu resistendi deteritus , sese dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati.

CAP. V. Hæc dum geruntur , Artaxerxes reminiscens , à quanto bello , ad quam parvam rem principem ducum misisset ; se ipsum reprehendit , & nuntium ad exercitum Acen misit , quod nondum Datamen profectum putabat , qui ei diceret , *ne ab exercitu discederet*. Hic priusquam perveniret , quo erat profectus , in itinere convenit , qui Aspim ducebant. Qua celeritate cum magnam benevolentiam regis Datames consecutus esset , non minorem invidiam aulicorum excepit , quod illum unum pluris , quam se omnes fieri videbant. Quo facto cuncti ad eum opprimendum * consenserunt. Hæc Pandates , gazæ custos regiae , amicus Da-

* Sic MS. Alii omittunt *quo* — * MS. *conspiraverunt*.

tami,

tami, perscripta ei mittit. In quibus docet, cum magno fore periculo. Si quid illi imperante in Aegypto adversi accidisset. Namque eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortune suae. Quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestae videntur; illum hoc majore fore discrimine, quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille literis cognitis, cum jam ad exercitum Acœum venisset, quod non ignorabat, ea vere scripta, deciscere à rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esse indignum. Nam Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit; conjunctamque huic Paphlagoniam, occupat; celans qua voluntate esset in regem; clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

CAP. VI. Sed hæc propter hiemale tempus minus prospere succedebant. Audit, Pisidas quasdam copias adversus se parare. Filium eo Arsideum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolescens. Proficiscitur eo pater, non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat,

bat, quam de re male gesta fama ad suos perveniret : ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neq; circumveniri multitudine adversariorum posset, neq; impediri, quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se relictum, futurum ut ceteri consilium sequerentur in vulgus edixit, *suo jussu Mithrobarzanes profectum per perfugas, quo facilius receptum interficeret hostes. Quare relinqui auctor par esse, sed omnes confestim sequi. Quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possant resistere, cum & intra vallum & foris caderentur.* Hac re probata, exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur. Qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compositoque fecisse, ut recepti, essent majori calamitati. Primum eos adoriuntur. Illi, cum quid ageretur, aut quare fieret ignorarent, coacti sunt cum eis pugnare, ad quos tran-

transierant, ab hisque stare, quos reliquerant. Quibus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore & proditores percussit, & hostes profligavit: & quod ad suam perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.

CAP. VII. Ab hoc tamen viro * Scismas maximus natus filius descivit, adque regem transit, & de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui, * cum cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari, consueisset; Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset salum, in quo Ciliciæ portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non potuit. A qua re depulsus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis

* Alii, Sifynas. * MS. quod.

premeretur : & si dimicare cum eo vellet,
non multum obesse multitudo hostium
sue paucitati posset.

Cap. VIII. Hæc et si Autophradates
videbat, tamen statuit * congregari, quam-
cum tantis copiis refugere, aut tam diu
uno loco federe. Habebat barbarorum
equitum viginti, peditum centum millia,
quos illi Cardaces appellant, ejusdemque
generis tria funditorum, præterea Cap-
docum octo, Armeniorum decem, Pa-
phlagonum quinq; , Phrygum decem, Ly-
dorum quinque, Aspendiorum & Pisida-
rum circiter tria, Cilicum duo, Capti-
vorum totidem, ex Græcia conducto-
rum tria millia: levis armaturæ maximum
numerum. Has adversus copias spes o-
mnis consistebat Datami in se lociq; natu-
ra. Namque hujus partem non habebat
vice simam militum. Quibus factus con-
fixit, adversariorumque multa millia
concidit, cum de ipsius exercitu non am-
plius hominum mille cecidissent. Quam
ob causam postero die tropæum po-
suit, quo loco pridie pugnatum * est.
Hinc cum castra movisset, inferior
copiis, superior omnibus præliis dis-
cedebat, quod nunquam manum con-

* MS. ingredi. * MS. erat, Alii omittunt: ess. *

sereret,

sciret, nisi cum adversarios locorum angustiis clausisset, quod perito regionum collideque cogitanti sæpe accidebat. Autophradates, cum bellum duci majore rege calamitate, quam adversariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille, etsi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatus missurus dixit. Sic bellum, quod rex adversus Datamem susceperat, sedatum. Autophradates in Phrygiam se recepit.

CAP. IX. At rex, quod implacabile odium in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis interficere studuit, quas ille plerasque vitavit. Sicut cum nuntiatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit, verum falsumne sibi esset relatum. Itaque eo profectus est, quo itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit corpore & statura simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eo loco ire, quo ipse consueverat, iussit. Ipse autem ornatus vestitu militari inter corporis cu-

MS. addit ei.

H 4 stodes

stodes iter facere coepit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, qui suppositus erat. Praedixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, *ut parati essent facere, quod ipsum vidissent.* Ipse, ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos coniecit. Hoc idem cum universi fecissent, priusquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

CAP. X. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. Namque is pollicitus est regi, *se eum interfectorum, si ei rex promitteret, ut, quodcumque vellent, faceret impune facere: fidemque de ea re, more Persarum, dextra dedisset.* Hanc ut accepit, simulat se suscepisse cum rege inimicitiam: copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit, regis provinciam vexat, castella expugnat, magnas praedas capit: quarum partem suis dispertit, partem ad Datamem mittit. Pari modo complura castella ei tradit. Hac diu faciendo, persuasit homini, se infinitum adversus regem suscepisse bellum; cum nihilo magis, ne quam suspicionem illi praeberet insidiarum, neque colloquium
ejus

petivit, neque in conspectum venire studuit. Sic ablens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga regem susceperant, contineri viderentur.

CAP. XI. Id cum satis se confirmasse arbitratus est, certiozem facit Datamem, tempus esse majores exercitus parari, & bellum cum ipso rege suscipi. De qua re, si ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus sumitur, locusque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die utrique, locum, qui explorarent, atque ipsos scrutarentur, mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic cum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversis discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat positum, resedit, ut si à lassitudine cuperet acquiescere: Datamemque revocavit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. Interim telum quod latebat, protulit: nudatumque vagina veste textit, ac
Datami

Datami venienti ait, digredientem se am-
 advertisse locum quendam, qui erat in con-
 spectu, ad castra ponenda idoneum. Quem
 cum digito monstraret, & ille conspiceret,
 aversum ferro transfixit: & prius quam
 quisquam posset succurrere, interfecit.
 Ita ille vir, qui multos consilio, neminem
 perfidia ceperat, simulata captus est ami-
 citia.

XV.

EPAMINONDAS.

CAPUT I.

Epaminondas Polymni filius, Thebanus.
 De * hoc priusquam scribamus, hæc
 præcipienda videntur lectoribus, ne alie-
 nos mores ad suos referant; neve ea,
 quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud
 ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim
 musicen nostris moribus abesse à princi-
 pis persona: saltare etiam in vitiis po-
 ni. Quæ omnia, apud Græcos & gratia,
 & laude digna ducuntur. Cum autem
 exprimere imaginem consuetudinis atq;
 vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur
 debere prætermittere, quod pertineat ad

* MS. quo.

quam declarandam. Quare dicemus pri-
mam de genere ejus : deinde quibus disciplinis
& à quibus sit eruditus : tum de moribus , in-
genique facultatibus ; & si qua alia digna
memoria erunt : postremo de rebus gestis. Qua
à plurimis omnium anteponuntur virtutibus.

CAP. II. Natus igitur patre, quo dixi-
mus, honesto genere, pauper jam à ma-
joribus relictus. Eruditus autem sic, ut
nemo Thebanus magis. Nam & cithari-
zare, & cantare ad chordarum sonum do-
ctus est à Dionysio : qui non minore fuit
in musicis gloria, quam Damon, aut
Lamprus; quorum pervulgata sunt nomi-
na: carmina cantare tibiis ab Olympiodo-
ro, saltare à Calliphrone. At Philoso-
phia præceptotem habuit Lyfim Tarenti-
num, Pythagoreum : cui quidem sic fuit
deditus, ut adolescens tristem & severum
senem, omnibus æqualibus suis in fami-
liaritate anteposuerit : neque prius eum
à se dimiserit, quam * doctrinis tanto an-
tecessit condiscipulos, ut facile intelligi
posset, pari modo superaturum omnes in
ceteris artibus. Atque hæc ad nostram
consuetudinem sunt levia, & potius con-
temnenda : at in Græcia utique olim ma-
gnæ laudi erant. Postquam ephebus fa-

* MS addit, in.

ctus.

Atus est, & palestre dare operam cepit; non tam magnitudini virium servivit, quam velocitati. Illam enim ad athletarum usum; hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo & luctando, ad eum finem, quoad stans complecti posset, atque contendere. In armis plurimum studii consumebat.

CAP. III. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona accesserant. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo: adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patientisque admirandum in modum: non solum populi, sed etiam amicorum ferens injurias: inprimisque commissa celans; quod interdum non minus prodest, quam diserte dicere. Studiosus audiendi, ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque cum in circulum venisset, in quo aut de republ. disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem sermo esset deductus. Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republ. nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit.

erant facultatibus. Fide ad alios suble-
vandos saepe sic usus est, ut possit judica-
re omnia ei cum amicis fuisse communia.
Nam cum aut civium suorum aliquis ab
hostibus esset captus, aut virgo amici nu-
bis propter paupertatem collocari non
posset, amicorum concilium habebat, &
quantum quisque daret, pro cujusque fa-
cultatibus imperabat. Eamque summam
cum faceret, priusquam acciperet pecu-
niam, adducebat eum, qui querebat, ad
eos, qui conferebant, eique ut ipsi nu-
merarent, faciebat; ut ille, ad quem ca-
res perveniebat, sciret, quantum cuique
deberet.

CAP. IV. Tentata autem ejus est abs-
tinentia à Diomedonte Cyziceno. Namq;
is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecu-
nia corrumpendum susceperat. Hic ma-
gno cum pondere auri Thebas venit, &
Micythum adolescentulum quinque ta-
lentis ad suam perduxit voluntatem:
quem tum Epaminondas plurimum dili-
gebat. Micythus Epaminondam conve-
nit, & causam adventus Diomedontis
ostendit. At ille Diomedonte coram, nihil
inquit, opus pecunia est. Nam si ea res
vult, qua Thebanis sunt utilia, gratis facere
sum

sum paratum : sed autem contraria , non habeo
auri neque argenti satia. Namque orbis ter-
rarum divitias accipere nolo , pro patria cu-
ritate. Te qui me incognitum tentasti , nunc
similem existimasti , non miror : tibi ignoscere.
Sed egredere prepare , ne alios corripuas ,
cum me non potueris. Tu Adicthe , argentum
huic reddo : non vis id confectum facis , equi-
tradam magistratum. Hunc Diomedon cum
regaret , ad aurem exire , si quae quo am-
bisset , diceret offerre : istud , inquit , fa-
ciam : neque tua causa , sed mea : ne , si mi-
hi pecunia adempta , aliquis dicat , * ad me per-
veneris , quod delatum accipere vo-
luissem : à quo cum quaesisset , quo se * am-
vellet ; & ille Aethenas dixisset ; praesidium
dedit , ut eo tuto perveniret. Neque
vero id satis habuit , sed etiam ut inviolatus
in navem ascenderet , per Chabrian
Atheniensem , de quo supra mentionem
fecimus , effecit. Abstinentiae erit hoc so-
lis testimonium. Plurima quidem pro-
ferre possemus , sed modus adhibendus
est : quoniam uno hoc volumine vitae ex-
cellentium virorum complurium concludere
constituimus : quorum separatim multi-
millibus versuum complures scriptores
ante nos explicarunt.

* MS. addit quidem

* MS. addit, id.

* MS. deduci.

Cap. V. Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus continuus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adversarium in administranda republ. satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque illi genti plus inest virium quam ingeni. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ne pacem bello antiferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Hinc ille, fallis, inquit, verba civis tui, quod hic à bello avocari. Oritur animo nominis servitium conciliat. Nam patitur pax bello. Itaque qui voluit a cultu frui, bello exercitari esse debet. Quare si princeps Græcia offerat, castris est vobis utendum, non palastra. Idem ille Meneclides cum huic obijceret, quod liber non haberet, neque usum duxisset, moxque insolentia, quod sibi Agamemnoni belli gloriam videretur consensurus, ait ille, desine, inquit, Meneclide de uxore mihi cupere. Nam nullus in ista re minus, quam tui consilio volo. Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii. Quod autem me Agamemnonem amul-

ri putas, falleris. Namque ille cum universa
 Gracia vix decem annis viam cepit urbem:
 ego contra ex una urbe nostra dieque uno, ta-
 tam Graciam, Lacedaemoniis fugatis, liberavi.

CAP. VI. Idem cum in conventum
 venisset Arcadum, petens ut societatem
 cum Thebanis & Argivis facerent, contraque
 Callistratus Atheniensium legatus, qui
 eloquentia omnes eo præstabat tempore,
 postularet, ut potius amicitiam sequerentur
 Atticorum; & in oratione sua multa inve-
 ctus esset in Thebanos & Argivos, in eisq;
 hoc posuisset; animadvertere debere Arca-
 des, quales utraque civitas cives procreasset,
 ex quibus de ceteris possent judicare. Argivos
 enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matrici-
 das: Thebis Oedipum natum, qui cum pa-
 trem suum interfecisset, ex matre liberos pro-
 creasset. Hic in respondendo Epaminon-
 das, cum de ceteris perorasset, postquam
 ad illa duo opprobria pervenit: admirari
 se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non
 animadvertit innocentes illos natos; domi-
 scelere admissio, cum patria essent pulsi, re-
 ceptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime
 ejus eloquentia eluxit Spartaë legati
 ante pugnam Leuctricam, quo cum o-
 mnium sociorum convenissent legati,
 coram frequentissimo legationum con-
 ventu,

ventu, sic *Lacedaemoniorum* tyrannidem
conarguit, ut non minus illa oratione opes
eorum concusserit, quam *Leuctrica* pugna.
Tum enim perfecit, quod post apparuit,
ut auxilio sociorum *Lacedaemonii* priva-
rentur.

CAP. VII. Fuisse patientem, suo-
rumque injurias ferentem civium, quod
se patriae irasci nefas esse duceret, haec
sunt testimonia. Cum enim propter invi-
diam cives praeficere exercitui nobilissimis,
duxque esse delectus belli imperitus, cu-
jus errore eo esset deducta illa militum
multitudo, ut omnes de salute pertimes-
cerent, quod locorum angustiis clausi ab
hostibus obsidebantur: desiderari coepta
est *Epiminonda* diligentia. Erat enim ibi
privatus numero militum, a quo cum pe-
terent opem, nullam adhibuit memoriam
contumeliae; & exercitum, obsidione li-
beratum, domum reduxit incolumem.
Neque vero hoc semel fecit, sed saepius:
maxime autem fuit illustre, cum in *Pe-
loponnesum* exercitum duxisset adversus
Lacedaemonios, haberetque collegas du-
os, quorum alter erat *Pelopidas*, vir for-
tis ac strenuus. Hic cum criminibus ad-
versariorum omnes in invidiam venissent,
ob eamque rem imperium his esset abroga-

tum, atque in eorum locum alii prætores successissent, Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. Namque animadvertibat, ubi id fecisset, totum exercitum propter prætorum imprudentiam inscitiamque belli periturum. Lex erat Thebis, quæ morte multabat, si quis imperium diutius retinisset, quam lege præfinitum foret, hanc Epaminondas cum reipubl. conservandæ causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & quatuor mensibus diutius, quam populus jussisset, gessit imperium.

CAP. VIII. Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit, omnem ut causam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit: nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque quæ collegæ dixerant, confessus est, neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret, sed unum ab iis petivit, ut in * sepulcro suo conscriberent: Epaminondas

* Sic MS. Alii, periculo.

Epaminondas à Thebanis morte multatus est, quod
 eis coegit apud Leuctra superare Lacedæ-
 monios; quos ante se imperatorem nemo Bœo-
 tiorum ausus fuit aspicere in acie: quodque
 quo praelio non solum Thebas ab interitu re-
 traxit, sed etiam universam Græciam in li-
 bertatem vindicavit, eoque res utrorumque
 perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent,
 Lacedæmonii satis haberent, si salvi esse pos-
 sent. Neq; prius bellare^{*} desistit, quam Messe-
 na constituta urbem eorum^{*} obsidione clausit.
 Hæc cum dixisset, risus omnium cum
 hilaritate coortus est: neque quisquam
 iudex ausus est^{*} ferre suffragium. Sic à
 iudicio capitis maxima discessit gloria.

CAP. IX. Hic extremo tempore im-
 perator apud Mantineam, cum acie in-
 structa audacius instaret hostibus, cogni-
 tus à Lacedæmoniis, quod in ejus unius
 perniciæ, patriæ sitam putabant salutem,
 universi in unum impetum fecerunt, neq;
 prius abscesserunt, quam magna cæde
 tacta, multisque occisis, fortissime ipsum
 Epaminondam pugnatem, sparo eminus
 percussum concidere viderunt. Hujus ca-
 su aliquantum retardati sunt Bœotii: neq;
 tamen prius pugna excesserunt, quam

^{*} Alii resistit.

^{*} MS. addit de eo.

repugnantes profligarunt. At Epaminondas cum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque si ferrum, quod ex latili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim amissurum: usque eo retinuit, quoad renunciatum est, vicisse *Bacrias*. Id postquam audivit; *satis*, inquit *vixi: invictus enim morior*. Tum ferro extracto confectum examinatus est.

CAP. X. Hic uxorem nunquam duxit. In quo cum reprehenderetur à Pelopida, qui filium habebat infamem, *Melampus* cum in eo patria consulere diceret, quid liberos non relinqueret: vide, inquit, ne tu peius consulas, qui talem ex te natum relincturus sis. Neque vero stupor mihi potest deesse. Namque ex me natum relinquo pugnam *Leuctricam*, qua non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est. Quo tempore duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, & præsidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quam diu facta est cædes civium, domi se retinuit: quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque unam civilem victoriam *funestam* putabat. Idem postquam apud *Cadmeam* pugnari cum Lacedæmoniis cepit:

capit, in primis stetit. Huius de virtutibus, vitæque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias: Thebas & ante Epaminondam natum, & post ejus interitum, perpetuo alieno paruisse imperio. Contra eas, quam diu ille præfuerit reipubl. caput fuisse totius Græciæ. Ex quo intelligi potest, nnum hominem pluris quam civitatem fuisse.

XVI.

PELOPIDAS.

CAPUT I.

Pelopidas Thebanus magis * *historiis*, quam vulgo, notus; cuius de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod verëor, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed historiam videar scribere, si tantummodo summas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero; & medebor cum satietati, tum ignorantie lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret,

* MS. *historiis*.]

ret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulsu perpaucorum Thebanorum, qui adversariam factionem quo facilius resisterent, Lacedæmonibus rebus suadebant: idque suo privato, non publico, fecit consilio. Quo facto cum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt: neque eo magis vicem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri, quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant: & eos esse solos, qui adversus resistere auderent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant, alterius * factionis principes partim interfecerant, alios in exilium eiecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exoriri sumus, pulsus patria carcebat.

CAP. II. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo locum fore obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus est visum reigerende, communiter cum his, qui Thebanis idem sentiebant, diem delegerunt, ut inimicos opprimendos civitatemque li-

ms. addit qm.

terandam, cum, quo maximi magistra-
tus simul consueverant epulari. Magnae
sepe res non ita magnis copiis sunt gestae:
sed profecto nunquam ab tam tenui ini-
mum tante opes sunt profugatae. Nam duo-
decim adolescentuli colerunt ex his, qui
exilio erant multati, cum omnino non
essent amplius centum; qui tanto se of-
ferrent periculo. Qua paucitate per-
cussa est Lacedaemoniorum potentia. Hi
enim non magis adversarios factioni
quam Spartanis eo tempore bellum in-
tulcrunt, qui principes erant totius Grae-
ciae. Quorum *imperii majestas, neque
in multo post Leuctrica pugna, ad
hoc initio *percussa cecidit. Hi igitur
duodecim, quorum erat dux Pelopidas,
cum Athenis interdum exissent, ut vespere
nisiante caelo Thebas possent pervenire,
cum canibus venaticis exierunt rotas se-
rentes, vestitu agresti, quo minore suspi-
cione facerent iter. Qui cum tempore
ipso, quo studebant, pervenissent, do-
mum Charopis *devererunt, à quo &
tempus & dies erat datus.

CAP. III. Hoc loco libet interponere,
etià se junctum à re proposita est, nimia su-
perbia quanta calamitati solos esse. Nam

* Alii, imperisti. * MS. percussa. * MS. deventerunt.
* MS. Mithridati.

Magistratum Thebanorum statim ad aures pervenit, exules in urbem devenisse. Id illi, vino epulisque dediti, usque contempserunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. Allata est enim epistola Athenis ab Archia hierophante * Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat; in qua omnia de profectioe exulum perscripta erant. Quæ cum jam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, in pulvinum subjiciens, *in crastinum*, inquit, *differe res severas*. At illi omnes, cum jam nox processisset, vinolenti ab exilibus duce Pelopida sunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione liberaverunt. Auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt.

CAP. IV. Hoc tam turbido tempore, sicut supra diximus, Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum

* MS, addit, uno ex his; vide Plutarch. in Pelopida.

Thebarum propria laus est Pelopida :
 ceteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna,
 imperatore Epaminonda, hic fuit dux de-
 lectæ manus, quæ prima phalangem pro-
 stravit Laconum. Omnibus præterea peri-
 culis adfuit. Sicut Spartam cum oppugna-
 vit, alterum tenuit cornu : quoque Mes-
 senia celerius restitueretur, legatus in
 Perias est profectus. Denique hæc fuit
 altera persona Thebis, sed tamen secunda,
 ita ut proxima esset Epaminondæ.

CAP. V. Conflatus est cum
 adversa fortuna. Nam & initio, sicut
 ostendimus, exul patria caruit : & cum
 Thessaliam in potestatem Thebanorum
 cuperet redigere, legationisque jure satis
 rectum se arbitraretur, quod apud o-
 mnes gentes sanctum esse consueffet, a
 tyranno Alexandro Pheræo simul cum
 limenia comprehensus, in vincula con-
 jectus est. Hunc Epaminondas recupera-
 vit bello persequens Alexandrum. Post
 id factum, nunquam is animo placari
 potuit in eum, a quo erat violatus. Itaq;
 persuasit Thebanis, ut subsidio Thessalia
 profiscerentur, tyrannosque ejus expel-
 lerent. Cujus belli cum ei summa esset

MS. tutum.

cinagorg

K

data,

data, eoque cum exercitu profectus, effu-
 non dubitavit, simul ac conspexio hostes
 configere. In quo praelio Alexandrum
 animadvertit, iaceatque ira eorum in eum
 concitavit, proculque digressus, à suis
 coniectu telorum confossus, cecidit. At
 hoc secunda victoria ardidit. Nam qui
 inclinatae erant tyrannorum copiae, Quo
 facto, omnes Thessaliae civitates, inter-
 ctum Pelopidam coronis aureis, & stola
 aureis, liberosque eius multo agro dona-
 runt.

XVII.

AGESILAEUS.

CAPIT. I.

Agesilaus Lacedaemonius, cum à ce-
 Ateria scriptoribus, tum eximie à
 Xenophonte Socratico, collaudatus est.
 Eo enim usus est familiarissime, hinc pri-
 mum de regno cum Leotychide, fratris
 filio, habuit contentionem. Mos est enim
 à maioribus Lacedaemoniis traditus, ut
 duos haberent semper reges, nomine ma-
 gis, quam imperio, ex duabus familiis
 Proclis & Eurythoniae, qui principes et

Plutarchus Eurythoniae & Agadae vocat. Plutarchus
 etiam pro Proclo habet.

progenie

Agamemnonis, Sparta reges fuerunt. Claram ex altera in aliorum familia lo-
cum fieri non licebat: itaque uterque
suum retinebat ordinem. Primum ratio
debatur, qui maximus natu esset ex
heredibus ejus, qui regnans decemisset. Sin-
gulis vero scilicet non reliquisset; tunc
debatur, qui proximus esset propin-
quitate. Mortuus erat Agis rex, frater
Agamemnonis. Filium reliquerat Leotychidem,
quem ille natum non agnorat: eundem
moriens suum esse dixerat. Is de honore
regni cum Agamemnone suo patre contendit:
neque id, quod petivit, consecutus est.
Cum Lyandro suffragante, homine, ut
dicendum supra, facioso, & his tem-
poribus potente, Agamemnon antelatus est.

CAP. II. Hic simulatque imperii po-
tens est, persuasit Lacedaemoniis, ut ex-
ercentem suam in Asiam, bellumque regi
facerent: docens, fuisse esse in Asia, quam
in Europa vincere. Namque tanta exierat,
utrumque comparare classem, pede-
strisque exercitus, quos in Graciam mis-
seret. Data potestate tanta celeritate
ius est, ut prius in Asiam cum copiis
perveniret, quam regi satrapae eum scire
profectum. Quod factum est, ut o-

• 215. Horam. • 211. 111. 111.

maes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias à Lacone petivit, simulans, se dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret; re autem vera ad copias comparandas; easque impetravit trimestres; juravit autem uterque se sine dolo inducias conservaturum. In qua pactione summa fide mansit Agésilauus: contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen iusiurandum servabat, multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo, & homines sibi rabus abalienaret, & deos sibi iratos redderet: se autem servata religione confirmare exercitum, cum animadverteret, deorum nomen facere secum, hominesque sibi conciliari amiciores, quod his studere consueverant, qui conservare fidem viderent.

CAP. III. Postquam induciarum præterit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos: omnes suas copias eo contraxerat. At Agésilauus in Phrygiam se convertit, eamque prius depopula-

tas est, quam Tithaphernes usquam se mou-
 veret. Magna praeda militibus locupletan-
 do, Ephesum innotatum exercitum res-
 duit, atque ibi, officinis armorum insti-
 tutis, magna industria bellum apparavit.
 In quo rudioribus armarentur insignitiusq;
 ornarentur, praelia proposuit, quibus de-
 mureretur, quorum egregia in ea se fuisse
 industria. Fecit idem in exercitationum
 generibus, ut qui ceteris praestarent,
 eos magnis amiceret muneribus. His igitur
 rebus effectus, ut & omnium
 & exercitissimum haberet exercitum.
 Hinc cum tempus esset visum, copias
 exahere ex hybernaculis vidit, si, quo
 esset iter lacturus, plura pronuntiaret,
 nonne non credituros, aliisque regio-
 nes occupaturos, nec dubituros aliis
 esse facturum ac pronuntiaret. Itaque
 cum ille Sardis se iterum abiret, Titha-
 phernes eandem causam defendendam
 paravit. In quo cum cum opibus secessis-
 set, victumque se vidisset comino, re-
 suis praedio profectus est. Nam cum
 illo venisset, jam Agellatus, multis locis
 expugnatis, magna erat praeda potitus.
 Laco autem, cum, videret hostes equi-
 tate superare, nunquam in campo sui se-
 re potestatem, & his locis manu con-

seruit, quibus plus pedestres copiae valerent. Pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multo maiores adversariorum copias, & sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

CAP. IV. Hic cum animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ephorum iussu, *bellum Athenienses & Boeotios indixisse Lacedaemoni; quare venire non dubitaret.* In hoc non minus ejus pietas suspicienda est, quam virtus bellica; qui, cum victori praesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussu absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Sparta; cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. Sed illuc redeamus. Agelilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Cum jam haud ita longe abesset a Peloponneso, obistere ei conati sunt Athenienses & Boeotii, ceterique eorum socii,

socii, apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod cum plerique ex fuga se in templum Minervæ coniecissent, quaerereturque ab eo, *quid his fieri vellet*; et si aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos *vetuit violari*. Neque vero hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet; sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra, arasque conservavit. Itaque prædicabat, *mirari se, non sacrilegorum numerum haberi, qui supplicibus eorum nocuissent, aut non gravioribus poenis affici, qui religionem minuerent, quam qui sana spoliarent*.

CAP. V. Post hoc prælium, collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque *Corinthium* est appellatum. Hic cum una pugna decem millia hostium, Agesilao duce cecidissent: eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur: tantum abfuit ab insolentia gloriæ, ut commiseratus sit fortunam Græciæ, quod tam multi à se victi vitio adversariorum concidissent: *namque illa multitudo, si sana meus esset, Græcia supplicium Persas dare potuisset*. Idem cum adversarios intra

Intra moenia compulsiſſet, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: *non ut id ſuae viriſſi conſervare. Se enim cum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire con- verſos, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret.* Gratia, num ſi, inquit, eos extinguere vo- luerimas, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterant, noſmetipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus. *Quo ſcitio ſine negotio, cum voluerint, nos opprimunt.*

CAP. VI. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedaemoniſis, quo ne proficiſceretur, cum à plerique ad exequendum premeretur, ut ſi de exitu divina- ret, exire noſuit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem praeſtavit, ut eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine ce- leritas ejus conſilii ſaluti fuit univerſis. Nam cum quidam adoleſcentuli, hoſtium adventu perterriti ad Thebanos tranſu- gere vellent, & locum extra urbem edi- tum cepiſſent: Agelilaus, qui pernicio- ſiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſſet, quinquam ad hoſtes tranſfugere conari, cum ſuis eo venit, atque, ut & de- amno feciſſent, laudavit conſilium eorum, quod

quod eum locum occupassent, & se, id quod,
feri debere, animadvertisse. Sic adolescentu-
los simulata laudatione recuperavit,
& adjunctis de suis comitibus, locum
tutum reliquit. Namque illi aucto nume-
ro eorum, qui expertes erant consilii,
commovere se non sunt ausi, eoque
libentius, quod latere arbitrabantur, quæ
cogitarant.

CAP. VII. Sine dubio post Leuctricam
pugnam Lacedæmonii se nunquam refe-
cerunt, neq; pristinum imperium recu-
perarunt: cum interim Agelilaus non de-
stitit, quibuscunque rebus posset patriam
juvare. Nam cum præcipue Lacedæmo-
ni indigerent pecunia: ille omnibus, qui
a rege defecerant, præsidio fuit, à qui-
bus magna donatis pecunia, patriam sub-
levavit. Atque in hoc illud in primis fuit
admirabile, cum maxima munera ei ab
regibus, & dynastis, civitatibusque con-
ferrentur, nihil unquam in domum suam
contulit, nihil de victu, nihil de vestitu
Laconum mutavit. Domo eadem fuit
contentus, qua Eurysthenes, progenitor
maiorum suorum fuerat usus: quam qui
intrarat, nullum signum libidinis, nullum
luxuriæ videre poterat: contra, plurima
patientiæ atque abstinentiæ. Sic enim erat
instructa,

instruita, ut nulla de se differret à conjunctis
 honoris atque privati.

Cap. VIII. Atque hic tantus vir, qui
 tantam faustitiam habuerat in tribuenda
 animi virtutibus, & maleficium haustus in
 in corpore: exiguum, & claudus utroque
 pede. Quae res etiam nonnullam offensa
 bat deformitatem: atque egroti faciem
 ejus cum intuerentur, contemnebant, qui
 autem virtutem noverant, non poterant
 admirari satis. Quod ei usque venit, cum
 ancoram octoginta subsidio Thaeo in
 Aegyptum ivisset, & in ructa cum suis in-
 cubuisset, tunc ullo rector stratumque ha-
 beret tale, ut terra recta esset stramentum
 neq; tunc amplius, quam peltis esse in-
 jecta, eodemque comites omnes stre-
 buissent, vestitus homini, atque oblectis,
 ut eorum ornatus non modo in his regem
 neminem significaret, sed hominis non
 beatissimi suspensionem praediceret. Haec
 de adventu fama cum ad regios esset per-
 lata, celeriter monera eo cuiusque ge-
 neris sunt allata. His querentibus ag-
 num, vix fides facta est, unum esse ex
 his, qui cum accubabant. Qui, cum re-
 gis verbis, quae attulerant, dedissent, illis
 praefer vitulina, & ejusmodi generis
 obsequii, quae pensans tempus desiderabat.

Et. Atore.

nihil

illis accepit; unguenta, coronas, se-
condamque mensam servis disposuit:
cuncta referri iussit. Quo facta cum
habere magis edam contraxerant,
quod cum ignorantibus bonis rebus
ita potissimum fuisse arbitrabantur.
Ibi cum ex Aegypto reverteretur, de-
notis a rege Nectanebe obocentis virgin-
is talentis, quo ille munere populo sub-
diti venissetque in portum, qui Men-
ela vocatur, iuxta iter Cyrenae de Aegy-
ptum, in morbum implicatus decessit.
Necnon unius, quo Spartam facilius per-
ire possent, quod nec non habebant,
qui circumfuderunt; atque ita domum
revertuntur.

XIII

DE MENE

CAPITULUM

Pyrrhoni Cardianus. Huius est virtuti
et par data esset fortuna, non ille quidem
maior, sed multo illustrior, atque ultra
hunc usque: quod magnos homines vir-
te nectitur non fortuna. Nam cum etiam
eius occidisset in ea tempora quibus Ma-
cedones florent, multum ei detraxit
inter

inter hos viventi, quod alienæ erat civi-
tatis : neque aliud huic defuit, quam ge-
nerosa stirps : etsi ille domestico summo
genere erat. Tamen Macedones cum fili
aliquando anteponi indigne ferebant,
neque tamen non patiebantur. Vincebat
enim omnes cura, vigilantia, patientia,
calliditate, celeritate ingenii. Hic per
adolescens ad amicitiam accessit Phi-
lippi Amyntæ filii, brevisque tempore in
intimam pervenit familiaritatem. Fulge-
bat enim jam in adolescentulo indoles vir-
tutis. Itaque cum habuit ad manum scribæ
loco : quod multo apud Græcos honorifi-
centius est, quam apud Romanos. Nam
apud nos revera, sicut sunt, mæcestræ
scribæ existimantur : at apud illos contra-
rio nemo ad id officium admittitur, nisi
honesto loco, & fide, & industria cognita,
quod necesse est omnium consiliorum eum
esse participem. Hunc locum tenuit ami-
citæ apud Philippum annos septem. Ille
interfecto, eodem gradu fuit apud
Alexandrum annos tredecim. Novissimum
tempore præfuit etiam alteri equitum
ale, quæ sic vocari appellabatur. Illeque
autem in consilio temper effusus, & o-
mnium rerum habitus est particeps.

Cap. II. Alexandro Babylone mor-

70701

tuo,

tuo, cum regna singulis familiaribus
dispertirentur, & summa rerum tradita
esset tuenda eidem, cui Alexander mo-
riens annulum suum * dederat Perdiccæ:
ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei
commendasse, quoad libericius in suam
titelam pervenissent: aberant enim Crate-
rus, & Antipater, qui antecedere hunc vi-
debantur: mortuus erat Hephæstio, quem
unum Alexander, quod facile intelligi
posset, plurimi fecerat: hoc tempore data
est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta.
Nam tum in hostium erat potestate. Hunc
sibi Perdiccas adjunxerat magno studio,
quod in homine fidem & industriam ma-
gnam videbat: non dubitans, si eum pel-
lexisset, magno usui fore sibi in his rebus,
quas apparabat. Cogitabat enim, quod
fore omnes in magnis imperiis concupis-
cunt, omnium partes corripere atque
complecti. Neque vero hoc solus fecit,
sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri
fuerant amici. Primus Leonatus Mace-
doniam præoccupare destinaverat. Is
multis magnis † pollicitationibus persua-
dere Eumeni studuit, ut Perdiccam de-
sereret, ac secum faceret societatem.
Cum perducere eum non posset, inter-

* MS. addit, dedit, eumque.

* MS. addit quo.

ficere conatus est: & fecisset, nisi illi
clam noctu ex praefidiis ejus effugisset.

CAP. III. Interim constata sunt
illa bella quae ad internecionem post
Alexandri mortem gesta sunt, omnesque
concurrerunt ad Perdiccam opprimen-
dum. Quem etsi infirmum videbat,
quod unus omnibus resistere cogebatur,
tamen amicum non deseruit, neque si-
lutis, quam fidei fuit cupidior. Praefe-
rat eum Perdiccas ei parti Asiae, quae in-
ter Taurum montem jacet atque Helle-
spontum: & illum unum opposuerat Eu-
ropaeis adversariis. Ipse Aegyptum op-
pugnatum adversus Ptolemaeum non
profectus. Eumenes cum neque magnas
copias, neque firmas haberet, quod
inexercitatae, & non multo ante cum
contractae: adventare autem diceretur,
Hellespontumque transisse Antipaterem
& Craterus magno cum exercitu Macedo-
num, viri cum claritate tum usu belli
praestantes (Macedones vero milites
tunc erant fama, qua nunc Romani fere-
tur: etenim semper habiti sunt fortissimi,
qui summam imperii potirentur.) Eu-
menes intelligebat, si copiae suae cognosce-
rent, adversus quos ducerentur, non mo-
do non ituras, sed simul cum nuntio
lapsurus,

supra. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut devils itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent: & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, quam milites sui scirent, eum quibus armis conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius vinceret, quo plus valebat, quam pedestri quo erat deterior.

Cap. IV. Quorum acerrimo concursu cum magnam partem diei esset pugnatum, venit Craterus dux, & Neoptolemus, qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrat ipse Eumenes. Qui cum inter se complexi, in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset inimicam mentem contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore: non prius distincti sunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur; neque eo magis ex prælio excessit, sed acrius hostibus insistit. Hic equibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea, & maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene

elabi non posset, pacem ab eo petiit, quam cum impetrasset, in fide non mansit, & se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum, ex acie semivivum elatum, recreare studuit. Cum id non potuisset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere exulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit.

CAP. V. Hæc dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur à Seleuco & Antigono: rerumque summa ad Antipatrum deferretur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur, in his Eumenes. Hæc ille percussus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem, & si non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus vexabatur; neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere. Sed extremo tempore cum consilio capi non posset, multitudine circumventus est. Hinc tamen multis suis amissis, se expedivit, &

in castellum Phrygiæ, quod Nora appel-
 latur, confugit. In quo cum circumfede-
 retur, & vereretur, ne uno loco manens
 equos militares perderet, quod spatium
 non esset agitando: callidum fuit ejus in-
 ventum, quemadmodum frans jumentum
 calefieri exerceique posset, quo liben-
 tius & cibo uteretur, & a corporis mo-
 tu non removeretur, subfringebat caput
 loco altius, quam ut prioribus pedibus
 plane terram posset attingere deinde post
 verberibus, egebat exsistere, & calces
 remittere. Qui motus non minus sudo-
 rem exercebat, quam si in spatio decur-
 reret. Quo factum est, quod omnibus
 mirabile est visum, ut jumenta æque ni-
 sta ex castello educeret, cum complu-
 res menses in obsidione fuisset, ac si in
 campetribus ea locis habuisset. In hac
 conclusionē, quotiescunque voluit, appa-
 ritum & munitiones Antigoni alias in-
 cendit, alias disjecit. Tenuit autem se
 uno loco, quamdiu fuit hiems. Quod
 castrum * sub dio habere non poterat,
 ver appropinquabat, simulata deditione,
 dum de conditionibus tractat, praefectis
 Antigoni imposuit, seque ac suos omnes
 extraxit incolumes.

CAP. VI. Ad hunc Olympias, mater:

* Alii, subsidia.

quæ

quæ fuerat Alexandri, cum literas & nuntios misisset in Asiam consultum, *utrum repetitum * Macedoniam veniret* (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum suavit, ne se moveret & expectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum obliuisceretur, & in neminem acerbiorē uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. Nam & in Macedoniam profecta est, & ibi crudelissime se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, ne pateretur, Philippi domus & familia inimicissimos serpem quoque interimere; ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quam primū exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus prefectis, qui in officio manebant, misisse literas, ut ei paterent, ejusque consiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire benemeritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

B. A. P. VII. Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonom comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis

* Alii, *in Macedoniam*

custos fuerat Alexandri, tum autem ob-
timebat Perfidem : * Antigonus, cuius
sub imperio phalanx erat Macedonum,
invidiam verens, quam tamen effugere
non potuit, si potius ipse alienigena sum-
mi imperii potiretur, quam alii Macedo-
num, quorum ibi erat multitudo : in
principiis nomine Alexandri statuit ta-
bernaculum, in eoque sellam auream
cum sceptro ac diademate iussit poni, eoq;
omnes quotidie convenire, ut ibi de sum-
mis rebus consilia caperentur. Credens
minore se invidia fore, si specie imperii
nominisq; simulatione Alexandri, bellum
videretur administrare. Quod & fecit :
nam cum non ad Eumenis principia, sed
ad regia conveniretur, atque ibi de rebus
deliberaretur, quodammodo latebat, cum
tamen per eum unum gererentur omnia.

CAP. VIII. Hic in Parætacis cum Anti-
gono confluxit, non acie instructa, sed
in itinere, eumque male acceptum in
Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in
limitima regione Perfidis hiematum copias
divisit, non ut voluit, sed * ut militum
coëbat voluntas. Namque illa phalanx
Alexandri Magni, quæ Asiæ peragrave-

XIII, Antigenes. Alia, Tentamen. Polienus Tentamen.

* Alia, militum id coëbat,

rat, deviceratque Persas, inveterata cum gloria tum etiam licentia, non parere se ducibus sed imperare postulabat: ut nunc veterani faciant nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt: sua intemperantia nimisque licentia, ut omnia perdant; neque minus eos cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat: neque rem ullam nisi tempus, interesse iudicet. Sed ad illos revertar. Hiberna sumserant non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam: longeq; inter se discesserant. Hoc Antigonus cum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, quæ ex Medis, ubi ille hibernabat, ad adversariorum hibernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam; ceterum dierum erat fere decem. Illa autem, quæ omnes comminebant, altero tanto longiorem habebat anfractum: sed erat copiosa, omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelligebat prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ipse.

ipse tertiam partem confecisset itineris. Si per loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum. Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari: post hæc pabulum: præterea ciceria, cocta decem dierum, utque quam minime fieret ignis in castris. Iter quod habebat, omnes celat.

CAP. IX. Sic paratus, qua constituebat proficiscitur. Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castrorum ejus, suspicio allata est ad Eumenem, hostem appropinquare. Conveniunt duces; quaerunt quid opus sit factum. Intelligebant omnes tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus affuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se non expediturum. Nam quod diebus quinque lapsis transire posset, se effecturum, ut non minus totidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent, suas quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos montes,

MS. a fido.

Qui

qui obvii erant itineri adversariorum, hisque præcepit, ut prima nocte quam latissime possint, ignes faciant quam maximos: atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & assimulata castrorum consuetudine suspicionem incendant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænuntiatum: idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicitur: credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit, ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

CAP. X. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, ceteris atque impedivit ejus: neque tamen multum profecit. Nam invidia duceum, cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum, cum superior prælio discessisset, Antigono est deditus, cum exercitus ei ser ante separatim temporibus jurasset, se eum defensurum nec unquam deserturum.

deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obrectatio, ut fidem amittere mallet, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lyfimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes: cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui circa erant: quod viderent, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut, nisi magna spe maxima rerum, leniri non posset.

CAP. XI. Itaque cum eum in custodum dedisset, & præfectus custodum quaesisset, *quemadmodum servari velles; ut arrhinum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum.* Nondum enim statuerat, servaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: & qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent: & qui propter veterem amicitiam colloqui, consolarique cuperent: multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tandiu tamque valde timuissent, cujus

cujus in perniciæ positam spem habuissent
victoriæ. At Eumenes, cum diutius in
vinculis esset, ait Onomarcho, penes
quem summa imperii erat custodia, se
mirari quare jam tertium diem sic teneretur.
Non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ,
ut sic se videretur victo. Quin aut interfici,
aut missum fieri juberet. Hic cum ferociter
Onomarcho loqui videretur, quid tibi,
inquit, animo si isto eras, cur non in prælio
cecidisti potius, quam in potestatem inimici
venires? Huic Eumenes, mirum quidem
istud evenisset, inquit: sed eo non accidit,
quod nunquam cum fortiore sum congressus.
Non enim cum quaquam arma cominus, quin
mibi succubuerit. Non enim virtute lapsus,
sed amicorum perfidia cecidi. Neque id fal-
sum. Nam & dignitate fuit honesta, &
viribus ad laborem ferendum firmis, ne-
ram magno corpore, quam figura ve-
nusta.

CAP. XII. De hoc Antigonus cum
solus constituere non auderet, ad con-
siliū retulit. Hic cum plerique omnes
primo perturbati admirarentur; non jam
de eo summatim esse supplicium, à quo tot annos
adversus essent male habiti, ut sæpe ad despera-
tionem forent adducti; quinque maximos duces
interfecisset; denique in quo nunc esset tantum;

quod ille viveret, ipse securus esse non
 posset, interfecto nihil habitum negotii essent.
 si illi redderet salutem, quærebant,
 quid amictus esset pueri? sese enim cum
 illis apud eum non futuros. Hic cognita
 consili voluntate, tamen usque ad septi-
 mum diem deliberandi sibi spatium reli-
 quit. Tum autem cum iam vereretur, ne
 quæ seditio exercitus oriretur, vetuit ad
 eum quencquam admitti, & quotidianum
 vitum amoveri iussit, nam negabat se ei
 rem allaturum, qui aliquando fuisset ami-
 cus. Hic tamen non amplius, quam tri-
 dum, fame fatigatus, cum castra move-
 retur, insidente Antigono jugulatus est a
 custodibus.

CAP. XIX. Sic Elmenes annorum
 quinque & quadraginta, cum ab anno
 vigeſimo, uti supra ostendimus, septem
 annos Philippo apparuisset, & tredecim
 apud Alexandrum eundem locum obti-
 nuisset, in his uni equitum ac præfuisse,
 post autem Alexandri Magni mortem, im-
 perator exercitus duxisset, summumque du-
 ces partim repulisset, partim interfecisset.
 captus non Antigoni virtute, sed Mace-
 donum perſorio, talem habuit exitum
 vite. De quo quanta fuerit omnium opi-
 nio eorum, qui post Alexandrum Ma-

gnum reges sunt appellati, ex hoc facillime potest judicari, quod nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed *præfectus*. Iidem post hujus occasum, statim regium ornatum nomenque sumserunt: neque quod initio prædicarunt, *se Alexandri liberis regnum servare*, id præstare voluerunt; & uno propugnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Hujus sceleris *principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Seleucus, Lyfimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum, propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honesto funere, comitante toto exercitu, humaverunt: ossaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem, liberosque ejus deportanda curarunt.

XIX.

PHOCION.

CAPUT I.

PHocion Atheniensis etli sæpe exerciti-
bus præfuit, summosque magistratus cepit, tamen multo ejus notior integritas est vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria est nulla, illius

* MS. participes.

autem

etiam magna fama: ex quo, cognomine
Phocion est appellatus. Fuit enim perpe-
 no pauper, cum ditissimus esse posset,
 propter frequentes delatos honores, po-
 tentesq; summas, quæ ei a populo da-
 bantur. Hic cum a rege Philippo mune-
 ra magnæ pecuniæ repudiaret, legatique
 hortarentur accipere, simulque admone-
 rent, si ipse his facile careret, liberis ta-
 men suis prospiceret, quibus difficile
 esset in summa paupertate tantam pa-
 trum tueri gloriam: his ille, *si mei si-*
des erunt, idem hic, inquit, *agellus illos*
erit, qui me ad hanc dignitatem perduxit:
si dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis
illorum ali æmuli luxuriam.

CAP. II. Eidem cum prope ad annum
 octogesium prospera mansisset fortu-
 na, extremis temporibus magnum in odii
 un pervenit suorum civium. Primo cum
 Demade de urbe tradenda Antipatro
 consenserat: ejusque consilio Demosthe-
 nes cum ceteris, qui bene de republica
 mereri existimabantur, plebiscito in exi-
 lium erant expulsi. Neque in eo solum
 offenderat, quod patriæ male consulue-
 rat, sed etiam quod amicitia fidem non
 præstiterat. Namque auctus adjutusque

Demosthene, cum quem tenet
 ascenderat gradum, cum adversus Cle-
 retem eum subornaret: ab eodem iu-
 diciis, cum capitis causam diceret, de-
 fensus, aliquoties liberatus discessit.
 Hunc non solum in periculis non de-
 dit, sed etiam procidit. Concidit autem
 maxime suo crimine, quia cum
 eum summum esset imperium populi
 Nicanorem Cassandri praefectum milium
 Piræo Atheniensium a Dercyllo moneretur:
 idemque postularet, ut *providentia*
communicibus civibus privaretur: hic, au-
 diente populo, Phocion negare esse per-
 iculum, sequi ejus rei absidem fore pollicens
 est. Neque ita multo post Nicanor Piræo
 est potitus. Ad quem recuperandum sine
 quo Athenæ omnino esse non possunt, cum
 populus armatus concurrisset, ille non
 modo nomen ad arma vocavit, sed ne
 armatis quidem praesse voluit.

Cap. III. Erant eo tempore Atheni
 due factiones, quarum una populi cau-
 sam agebat, altera optimatum. In ha-
 erant Phocion & Demetrius Phaleron.
 Harum utraque Macedonum patrocinio
 nitebatur. Nam populares Polyperchonti
 favabant: optimates cum Cassandro sen-

* MS. quod. * MS. hic, * MS. utdantur.

ticban,

Interim a Polyperchonte Cassandria Macedonia pulsus est: quo facto populus superior factus, statim duces ad hanc factionis capitis damnatos patria pulit: in his Phocionem & Demetrium Piræum, deque ea re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut decreta confirmaret. Huc eodem confectus est Phocion. Quo ut venit, causam apud Philippum regem verbo, re ipsa apud Polyperchontem iussus est agere. Namque is tum regis rebus preerat. Hic cum ab Agnonide accusatus esset, quod Pyræum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam reiectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium.

Cap. IV. Huc ubi perventum est, cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concursus fuit facti: cum alii reminiscens veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacerarentur, propter prodicionis suspicionem Piræi: maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, & dicendi causam. Inde iudicio legitimis quibusdam confectis damnatus, traditus.

est undecim viris, quibus ad supplicium
more Atheniensium publice damnati tri-
di solent. Hic cum ad mortem duceretur,
obvius ei fuit Emphylerus, quo fa-
miliariter fuerat usus. Is cum lacrymans
derisset, & quæ indigna perpetere placeat
hinc ille, ac non inspirata, inquit. *Non
enim actum plerique clero tibi subest
Athenienses.* In hoc tantum fuit odium
multipedinis, ut nemo ausus sit eum li-
ber sepelire. Itaque & servis sepultus est.

XX.

TIMOLEON.

CAPUT I.

Timoleon Corinthius. Sine dubio ma-
gnus omnium iudicio hic vir extitit.
Namque huic vai contigit, quod nescio
an ulli, ut & patriam, in qua erat natus
oppressam & tyranno liberaret, & & Syra-
cus, quibus auxilio erat missus, in-
teratam servitutem depelleret: totamque
Siciliam multis annos bello vexatam, &
barbarisque oppressam, suo adventu in
pristinum restitueret. Sed in his rebus
non simplici fortuna conficietur est, &

id quod difficilius putatur, multo sapientius, rursus secundam, quam adversam fortunam. Nam cum frater ejus Timophanes, dux à Corinthiis delectus, tyrannum per milites mercenarios occupasset, ipseque regni posset esse: tantum eruit à societate sceleris, ut antealetis horum civium libertatem fratris salutis patriae legibus obtemperare. satius duxerit, quam imperare patriæ. Hac mente per haruspiciem, communemque augurum, cui soror ex eisdem parentibus, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fratrem sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in presidio fuit, ne quis satellites posset succurrere. Hoc proclavissimum ejus facinus non pari modo probatum est ab omnibus: nonnulli enim *lesum ab impietate* putabant, & in illa laudem virtutis obtinebant. Mox post id factum, neque domum ad filium admisit, neque aspexit, quis *fratricida impiusque decessans* compellatur. Quibus rebus ille adeo est commotus, ut nonnumquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

CAP. II. Interim Dione Syracusanus interfecto, Dionysius rursus Syracusanus potitus est: cuius adversarii opem à Corinthiis petiverunt, ducemque quo in bello uterentur postularunt. Huc Timoleon missus: incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit, cum interficere posset noluit: tutoque ut Corinthum perveniret effecit: quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii saepe adjuvi fuerant. Cuius benignitatis memoriam volebat exterre: eamque præclaram victoriam docebat in qua plus esset clementiae, quam crudelitatis: postremo, ut non solum acribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem & ex quanto regno ad quam fortunam detrussisset. Post Dionysii decessum cum lecta bellavit, qui adversarius fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, in dictis fuit, quod ipse expulso Dionysio imperium dimittere noluit. Hoc superato Timoleon maximas copias Carthagenorum apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliae tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum & potentem, qui tyrannos aditum in Siciliam venerat. CAP.

CAP. III. Quibus rebus confectis
cum propter diuturnitatem bellorum so-
lam regiones, sed etiam urbes desertas
videret, conquiliavit, quos potuit, pri-
mum Siculos, deinde Corinthios accessi-
ti colonos, quod ab his initio Syracusae
erant conditae. Civibus veteribus sua re-
stituit, novis bello vacuatae pos-
sessiones divisit, urbium moenia disiecta,
ineque deleta refecit, civitatibus leges
libertatemque reddidit, ex maximo bello
extumescere toti insulae conciliauit, ut
haec conditor urbium eorum, non alii om-
nino deduxerant, videretur. Arcem
Syracusae, quam muniere Dionysius ad
urbem obsidendam, a fundamentis disje-
cit, cetera tyrannidis propugnacula de-
solavit, deinde operam, ut quam
maxime multa vestigia servitutis maner-
ent. Cum satis esset opibus, ut triam
vix imperare posset, tantum autem ha-
beret amorem omnium Siculorum, ut
nullo recusante regnum obtineret, maluit
se diligi, quam regnare. Itaque cum pri-
mam potuit imperium deposuit & pri-
vatus Syracusis, quod reliquum vitae suae,
vivit. Neque vero id imperare fecit, nam
quod ceteri reges imperio vix potuerunt,
hic benevolentia tenuit. Nullus honos
huic

huic defuit: neq; postea Syracusis res ulla
gesta est publica, de qua prius sit decre-
tum, quam Timoleontis sententia cogi-
ta. Nullius unquam consilium non modo
antelatum, sed ne comparatum quidem
est. Neque id magis benevolentia factum
est, quam prudentia.

CAP. IV. Hic cum aetate iam pro-
vectus esset, sine ullo morbo lumina ocu-
lorum amisit. Quam calamitatem ita mo-
derate tulit, ut neque eum querentem
quisquam audierit, neque eo minus pri-
vatis publicisque rebus interfuerit. Ve-
niebat autem in theatrum, cum ibi consi-
lium populi haberetur, propter valendi-
nem vectus iumentis junctis, atque in
de vehiculo, quo videbatur, dicebat.
neque hoc illi quisquam tribuebat super-
biam. Nihil enim unquam neque insolens,
neque gloriosum, ex ore ejus exiit. Qui
quidem, cum suas laudes audiret predi-
cari, nunquam aliud dixit, quam se in
ca re maximas diis gratias agere atque
habere, quod tum Siciliam retinere con-
stituisent, tum se potissimum ducem esse
voluissent. Nihil enim rerum humanarum
sine deorum numine agi putabat.

CAP. V. Itaque sua domi facellum
condidit, in quo simulacrum deorum
collocavit. In hoc facello simulacrum
deorum collocavit.

constituerat, idque sanctissime
 colebat. Ad hanc hominis excellentem
 bonitatem mirabiles accesserunt casus.
 Nam praelia maxima natali die suo fecit
 omnia: quo factum est, ut ejusdem
 nolem, festum haberet universa Sici-
 lia. Huic quidam * Laphystius, homo pe-
 cuniosus, & ingratus vadimonium cum
 vellet imponere, quod cum illo se lege age-
 re diceret, & complures concurrissent,
 qui procacitatem hominis manibus coër-
 cere conarentur: Timoleon oravit omnes,
 ut id facerent. Namque id ut Laphystia ce-
 lare liceret, se maximos labores summaque
 esse pericula. Hanc enim speciem libera-
 ti esse, si omnibus quod quisque vellet legi-
 bus experiri liceret. Idem, cum quidam
 Laphystii similis, nomine Demogenetus in
 occasione populi, de rebus gestis ejus de-
 murrere coepisset, ac nonnulla invchere-
 tur in Timoleonta: dixit, nunc demum se
 visisse * damnum. Namque hac à diis
 immortalibus semper precatum, ut talem ti-
 mitatem restituerent Syracusanis, in qua
 civis liceret de quo vellet impune dicere.
 hic eum diem supremum obivisset, publi-
 ce à Syracusanis, in gymnasio, quod
 Timoleoncum appellatur, tota celebrante
 Sicilia, sepultus est.

nomine. **DE REGIBUS**
CAP. I.

Hisere fuerunt Quatuor gentis
qui memoris digni. Et cantantur
et reges. Namque eos attingere no-
mus. Quod omni in re ge et separati
sunt relati: neque tamen in admodum
sunt multi. Eaeedemque sunt
sunt, nomine non potestote fuit re-
qui erat spartani. Ex his vero qui
numquam imperio tenuerunt, et
tamen fuerunt (ut nos iudicamus) in
sorum Cyrus, & Darius. Hi aspexerunt
quorum uterque privatus virtute regem
est adeptus. Prior horum apud Mella-
tas in puelle occidit. Darius, septem
diem obiit supremum. Tres sunt pro-
prie ejusdem generis, Xerxes, &
Artaxerxes, Macrochis & Mithras.
Xerxi maxime est illustre, quod maxi-
mis post hominum memoriam est
eibus, terra marique bellum in
Graecia. At Macrochis praecepsum ha-
bet laudem amplissimam pulcherrimamque
corporis formae: quam incredibili orna-

et virtute belli. Namque illo Persarum
 armis fuit manu fortior. Mnemon
 item justitiæ fama floruit. Nam cum
 matris suæ scelere amisisset uxorem, tan-
 tem indulgit dolori, ut cum pietas vin-
 ceret. Ex his duo eodem nomine, morbo
 æque debitum reddiderunt: tertius ab
 Arabano præfecto ferro interfectus

CAP. II. Ex Macedonum autem gen-
 erum duo multo ceteros antecesserunt re-
 gestarum gloria: Philippus Amyntæ
 filius, & Alexander magnus. Horum
 in Babylone morbo consumptus est.
 Philippus Egis à Pansania, cum specta-
 torum ludos iret, juxta Theatrum occisus
 est. Unus Epirotes Pyrrhus, qui cum
 R. bellavit. Is cum Argos oppidum
 pugnaret in Peloponneso, lapide ictus
 cecidit. Unus item Sículus Dionysius
 tyr. Nam & manu fortis, & belli peri-
 t fuit, & id quod in tyranno non fa-
 cile reperitur, minime libidinosus, non
 curiosus, non avarus, nullius rei de-
 que cupidus, nisi singularis perpetuiq:
 operis, ob eamque rem crudelis. Nam
 cum id studuit munire, nullius pepercit
 viam, quem ejus insidiatorem putaret.
 Hic cum virtute tyrannidem sibi peperis-

Ule MS. Alii, gener.

N

set,

set, magna potuit felicitare: majorque
annos sexaginta natus decebat. Nescit enim
igno. Neque in tam malis annis eorum
quam ex sua stirpe sanus videri, cum ex
tribus uxoribus liberos procreasset, mul-
tiq; ei nati essent.

CAP. III. Fuerunt præterea * multi
reges ex Amicis Alexandri Magni, qui
post obitum ejus imperia ceperunt. In
his Antigonus, & hujus filius Demetrius,
Lyfimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex
his Antigonus, cum adversus Seleucum
Lyfimachumque dimicaret, in prælio oc-
cusus est. Pari leto affectus est Lyfi-
machus à Seleuco. Nam societate dissoluta
bellum inter se gesserunt. At Demetrius
cum filiam suam Seleuco in matrimonium
dedit, neque eo magis fida inter eos
amicitia manere potuisset; easque bello
in custodia, socer generi, perit morte.
Neque ita multo post, Seleucus à Ptole-
mæo Cerauno dolo interfectus est: quem
hic à patre expulsum Alexandria, et
harum opum indigentem receperat. Ptole-
mæus autem, cum vivus filio re-
gnum tradidisset, ab illo eodem vita pri-
vatus dicitur. De quibus quoniam
dictum putamus, non incommodum vi-

detur, magni.

detur,

non praeferre Hamilcarem & Hamilcarem: quos & animi magnitudine & validitate, omnes in Africa natos cognovisse constat.

XXII.

HAMILCAR.

CAPUT I.

Hamilcar, Hannibalis filius cogo-
nitus Barca, Carthaginiensis, primo
Punico bello, sed temporibus extremis,
quodum adolescentulus in Sicilia praef-
uit exercitui. Cum ante ejus adven-
tum cognari de taxa male res gereretur
Carthaginiensium, ipse ubi adfuit, sua
per hosti castra, neque locum nocendi
dedit: sepeque à contratio occasione
laessavit, semperque superior dis-
cessit. Qua facta, cum pene omnis
Italia Puni amisisset, ille Erycem be-
dixit, ut bellum eo loco gestum non
interetur. Interim Carthaginienses classe
ad Insulas Aegates à G. Lutatius Con-
sul Romano superati, statuerunt
pacem facere, campum rem arbitrio
puniferae Hamilcaris. Ille etsi flagra-
bat bellandi cupiditate, tamen paci-

sed perterriti, ut auxilia etiam à Roma
impetraverint, easque impetraverint. Sed
tunc, cum prope iam ad desperationem
pervenissent, Hamilcarem impera-
tor fecerunt. Is non solum hostes à
Carthaginis removit, cum amplius
millia lecta essent armatorum,
sed etiam eo compulso, ut locorum an-
te clausi, plures fame quam ferro in-
venirent. Omnia oppida ab alienata, in his
atque Hipponem, valentissima
Africa, restituit patriæ. Neque eo
contentus, sed etiam fines imperii
populavit, tota Africa tantum otium
habuit, ut nullum in ea bellum vide-
ri multis annis fuisse.

Cap. III. Rebus his et sententiis
fidenti animo atque infesto Ro-
mæ, quo facilius evasum bellandi re-
sisteret, effecit, ut Imperator campe-
ret Hispaniam mitteretur, eoque secum
duxit filium Hannibalem, annorum no-
vem. Erat præterea cum eo adolescens il-
lustris, & formosus Hasdrubal: quem non
minus diligenter, quam par erat ab-
horrere, loquebantur. Non enim ma-
ius tanto viro deesse poterant. Quo-
modo est, ut à præfecto morum Hasdru-
bal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam
1720

suam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdicti socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso ille exercitui prae fuit, resque magnas gessit: & princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium: ejusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

COE. IV. At Hamilcar posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bellicosissimaeque gentes subegit equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in praelio pugnans adversus Vettones, occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundam bellum Punicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis patris obtestationibus non est perductus, ut interire, quam Romanos non experiri, mallet.

XXIII.

HANNIBAL

CAPUT I.

Hannibal Hamilcaris filius Carthagi-
 nensis. Si verum est, quod nemo
 dubitat, ut populus Romanus omnes
 gentes virtute superavit, non est infi-
 andum, Hannibalem tanto praestitisse
 ceteros imperatores prudentia; quanto
 populus Romanus antecedit fortitudine
 cunctas nationes. Nam quotiescunque
 cum eo congressus est in Italia, semper
 discessit superior. Quod nisi domesticum
 suorum invidia debilitatus esset, Roma-
 nos videretur superare potuisse. Sed mul-
 torum obrectatio devicit unius virtu-
 tem. Hic autem velut hereditate relictum
 odium paternum erga Romanos sic con-
 firmavit, ut prius animam, quam id
 deposuerit: qui quidem cum patria pulsus
 esset, & alienarum opum indigeret, nun-
 quam destiterit animo bellare cum Ro-
 manis.

CAP. II. Nam ut omittam Philippum,
 quem absens hostem reddidit Romanis:

* MS. con servavit.

omnium his temporibus potentissimus
 Rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupidita-
 tate incendit bellandi, ut usque a rubro
 mari arma conatus sit inferre Italie, ad
 quem cum legati venissent Romani, quod
 de ejus voluntate explorarent, darentque
 operam consiliis clandestinis, ut Hanni-
 balem in suspicionem regi adducerent,
 tanquam ab ipsis corruptum alia atque
 antea sentire: neque id frustra fecissent.
 Idque Hannibal compertisset, seque in
 interioribus consiliis segregari vidisset.
 * tempore dato adiit regem, eique cum
 multa de fide sua & odio in Romanos
 commemorasset, hoc adjunxit: *pater mi-
 quile, meus Hannibal sacro illo, utpote in
 mythis novem annos nato, in Hispaniam
 imperator profectus, Carthagini totius optime
 minime hostias immolavit: quae divina ve-
 luti consecratur, quaevis a me, bellum
 secum in castra profectus in tuum ibidem me
 cepissent, acque ab eo petere cepissent, ut de-
 bituri ducere: tum ille, facies, inquit, & si-
 dem mihi, quam postulo, dederis. Simulq; ad-
 iram adduxit, apud quam sacrificare solitus
 erat: eamque ceteris remotis, tenentem, sacro
 iussit, nunquam me in amicitia cum Roma-
 nis fore. Id ego jurandum patri datum usq;
 ad hanc * diem ita conservavi, ut nemini du-
 bitatio*

non esse debet, quin reliqui tempore eadem
 non sint futuri. Quare si quid minus de
 timore cogitabis, non impudenter facies
 per celum. Cum quidem bellum parabis,
 idem frustaberis, si non me in eo princeps
 refutaveris.

Cap. III. Hac igitur ætate cum pa-
 tris Hispaniam profectus est, cuius post
 ipsum Hasdrubale imperatore successore
 imperium omni præfuit. Hoc quoque in-
 terfecto, exercitus summam imperii ad
 eum detulit. Id Carthaginem delatum pu-
 blice comprobatum est. Sic Hannibal mi-
 nor quinque & viginti annis natus, im-
 perator factus proximo triennio omnes
 partes Hispaniæ bello subegit. Sagun-
 tum federatam civitatem, ut expugnata
 sit. Tres exercitus maximos comparavit.
 Ex his unum in Africam misit, alterum
 cum Hasdrubale fratre in Hispania reli-
 que, tertium in Italiam secum duxit.
 Saluto Pyreneum transiit. Quacun-
 que iter fecit, cum omnibus incolis conflixit.
 Nemoque nisi victum, dimisit. Ad As-
 pes postquam venit, quæ Italiam à
 Gallia seungunt, quas nemo unquam
 cum exercitu ante eum, præter Hercu-
 lem Craium, transierat (quo facto is nos

MS. Addit, qua dicuntur.

die saltus Graius appellatur.) Alpes con-
nantes prohibere transitum concidit, loca
patefecit, itinera munuit, effecitque ut
ca elephantus * ornatus ire posset, quia
antea unus homo inermis vix poterat se-
pere. Hac copias traduxit, in Italiam
pervenit.

CAP. IV. Conflixerat apud Rhodanum
cum P. Cornelio Scipione Cos. cum quo
pulerat. Cum hoc eodem de Clusio
apud Badum decernit javium inde in
gatum dimittit. Tertio Idem Scipio cum
collega Tiberio Longo apud Trebiam
versus cum venit. Cum his manus conle-
ruit: utroque profugavit inde per Ligures
Apenninum transiit, praesens iterum in
itinere adeo gravi morbo afflicti oculor-
um, uti possent: huiusquam dextere egre-
bene usus sit: qua valetudine cum eren-
tum premeretur, lecticaque ferretur. Co-
Flammarum Cos. apud Trasimenum cum
exercitu Iulius circumventus occidit
neque multo post C. Gentium proco-
rem, cum delecta manu saltus occiden-
tem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi ob-
viam ei venerunt duo Consules C. Teren-
tius Varro & E. Paulus. Familia Hanni-
balis exercitus uno prelio fugavit: in Padulum

* MS. ornatus. • Alii, Thimus.

Consulem occidit, & aliquot praeterea
 Consulares. In his * Cn. Servilius Ge-
 llium, qui anno superiore fuerat Con-

Consul. V. Hac pugna pugnata, Romam
 profectus est nullo resistente. In propin-
 quis urbis montibus moratus est. Cum
 quatuor ibi dies castra habuisset, & re-
 vertetur Capuam: Q. Fabius Maximus
 dictator Romae in agro Falerno se ei ob-
 iecit. Hinc clausus locorum angustiis, noctu
 in ullo dormimento exercitus se expedi-
 vit. Fabio calidissimo imperatori aedit
 verum. Namque obducta nocte, farramenta
 & cornibus iumentorum deligata in-
 tulle, eiusque generis multitudinem ma-
 gnam dispersam dimisit. Quo repentino
 objectu visio tantum terrorem iniecit exer-
 citui Romanorum, ut egredi extra vallum
 non sibi ausus. Hanc post rem gestam
 non ita multis diebus M. Minutium Ru-
 lum magistrum equitum, pari ac dictato-
 ris imperio, dolo perductum in pra-
 eium fugavit. T. Sempronium Gracchum
 iterum Consulem in Lucanis absens in in-
 fidias inductum sustulit. M. Claudius
 Marcellum quinque Consullem, apud
 Venusiam pari modo interfecit. Longum

* MS. iuventum. * Alii, Publium.

est enumerare praelia. Quare hoc unum
satis erit dictum, ex quo intelligi possit
quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia
fuit, nemo ei in acie resistit, nemo adver-
sus eum post Cannensem pugnam in
campo castra posuit.

CAP. II. Hic invictus patriam defensum
revocatus, bellum gessit adversus P.
Pionis filium, quem ipse primum apud
Rhodanum, iterum apud Padum, tertio
apud Trebiam fugaverat. Cum hoc exha-
ustis jam patrię facultatibus, cupivit impe-
rendarum bellum componere, quo ve-
lentior postea congredetur. In collo-
quium convenit, conditiones non conve-
nerunt. Post id factum paucis diebus
apud Zamam cum eodem conflixit: pul-
sus (incredibile dictum) biduo & duobus
noctibus Adrumetum pervenit, quod
abest a Zama circiter millia passuum tre-
centa. In hac fuga Numidae, qui simul
cum eo acie excefferant, insidiati sunt
ei: quos non solum effugit, sed etiam
ipso appressit. Adrumeti reliquos ex
fuga collegit. Novis delectibus paucis
diebus multos contraxit.

CAP. VII. Cum in apparando acci-
me esset occupatus, Carthaginienses bel-
lum cum Romanis composuerunt. Ille ni-
hilo

sed secus exercitui postes praestitit, resque
 omnes petiit: itemque Mago frater eius,
 cum ad P. Sulpicium & C. Aurelium
 venisset. His enim magistratibus legati
 Carthaginienses Romam venerunt, qui se
 cum populoque Romano gratias agerent, quod
 his pacem scripsissent, ob eamque rem
 Romam murem eos donarent: simulque
 precarentur, ut obsides veterum Propelliarum
 redderentur. His ex Senatus
 consulto responsum est, manus eorum
 pacem acceptamque esse: obsides, quo loco
 fuerant, futuros: captivos non remissuros,
 cum Hannibalem, cuius opera susceptum
 esset, fore, inuicissimum nomini Romano
 cum imperio adhaerendum habere em-
 pte fratrem esse Magonem. Hoc re-
 spondit Carthaginienses cognito, Hanni-
 balem domum Magonemque reuocant.
 Atque ut rellit, praetor factus est, post-
 quam rex fuerat, anno secundo & vige-
 simo. Ut enim Romae Consules, sic Car-
 thagine quorundam annui bini reges crea-
 bantur. In eo magistratu pari diligentia
 Hannibal praebuit, ac fuerat in bello.
 Namque effecit, ex novis vectigalibus
 consilium esse pecunia, quae Romae
 murem fodere ponderetur, sed etiam su-
 peresset, quae in aerario poneretur. Dein-
 de Mas. reponeretur.

de anno post praeturam, Marco Claudio,
 Lucio Furio Coss. Romani legati Carthagi-
 nensem venerunt. Hos Hannibal fugam
 posecendi gratia missos ratus, priusquam
 his senatus daretur, navem concensu
 clam, atque in Syriam ad Antiochum
 profugit. Haec re palam facta Pœni naves
 duas, quae eum comprehenderent, non
 possent consequi, miserunt. Bona enim
 publicarunt, domum à fundamentis de-
 jecerunt, ipsum exulem judicarunt.

¶ C. P. VIII. At Hannibal anno tertio,
 postquam domo profugerat, L. Corneli-
 o, Quinto Minucio Coss. cum quinque
 navibus Africam accessit: in finibus Cy-
 reneorum, si forte Carthaginenses ad bo-
 lani Antiochi spe fiduciaque inducere
 posset: cui jam persuaserat, ut cum exer-
 citibus in Italiam profisceretur. Ille
 Magonem fratrem exivit. Id ubi Pœni
 resceverunt, Magonem eadem, qua fra-
 trem absentem, poena affecerunt. Illi de-
 speratis rebus cum solvissent nares, ac
 vela ventis dedissent, Hannibal ad Antio-
 chum pervenit. De Magonis interitu de-
 plex memoria prodita est. Namque ali
 naufragio, alii à servis ipsius interfectum
 eum, scriptum reliquerunt. Antiochus
 autem, si tam in agendo bello parere vo-
 luisse

fuisset consiliis ejus, quam in suscipiendo
 instituerat, propius Tyberi quam Ther-
 mopylis, de summa imperii dimicasset.
 Quem etsi multa stulte conari videbat,
 tamen nulla deseruit in re. Præfuit pau-
 cis navibus, quas ex Syria iussus erat in
 Asiam ducere, hisque adversus Rhodia-
 rum classem in Pamphylia mari confixis.
 Quo cum multitudo adversariorum sui
 superarentur, ipse, quo cornu rem gessit,
 fuit superior.

¶ *Capitulum X.* Antiocho fugato, verens ne
 dederetur, quod sine dubio accidisset,
 sui fecisset potestatem, Oretam ad Gor-
 tynios venit, ut ibi quo se conferret
 consideraret. Vidit autem vir omnium
 callidissimus, magno se fore periculo, ni-
 si quid providisset, propter avaritiam
 Gortyniorum. Magnam enim pecu-
 niam portabat, de qua sciebat exisse so-
 lum. Itaque capit tale consilium. Am-
 phoras complures complet plumbæ sum-
 mas operit auro & argento. Has Gorty-
 niorum presentibus deponit in templo Dia-
 eæ, simulans, se suas fortunas illorum fidei
 credere. His in errorem ductis statuas
 æneas, quas secum portabat, omnes sua
 pecunia complet, easque in propatulo
 domi

domi abiecit. Carthagini templum magnum cum custodiis, non tantum ceteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, infidelibus his, tolleretur, focumque portaret.

CAP. XI. Sic conservatis suis rebus Populus, illis Cretenfibus omnibus, ad Paesium in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit erga Italian, neque aliud quicquam egit, quam regem arripuit & excitavit adversus Romanos. Quem cum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Eodem ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis inimicissimus, bellumque inter nos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat cum Hannibale opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propius Romanorum societatem: quem si animo visset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem instituit rationem. Classe paucis diebus erant decretaturus. Superabatur navium multitudo. Dolo erat pugnandum. Cum per non esset armis, imperavit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum cum confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo facturus erat navale praelium

mob

classia.

Cassarion convocat, hisque præcipit, ut
 cum in eam rem esset, regem concurrant, ut
 cum ceteris tantum satis habuit se defen-
 dere. Id facile illorū serpentium multitudinem
 infestatas. Rex autem quæ nave uheret-
 ur, nescirent, se facturum, quæ si ante
 missa, aut interfecissent, magnobus polli-
 citis premiis. *MS. addit. aut. MS. addit. dissolut.*
 XL. Tali cohortatione militum
 classe ab utrisque in prælium de-
 ductur. Quorum acie constituta prius,
 quæ signum pugnae daretur, Hannibal
 signalam faceret suis, quo loco Eume-
 nes esset, tabellarium in scapha cum ca-
 duto mittit, qui ubi ad naves adversa-
 riorum pervenit, epistolam ostendens, se
 præfossus est querere. Statim ad Eu-
 menem deductus est, quod nemo dubi-
 tavit, aliquid de pace esse scriptum.
 Tabellarius ducis nave declarata suis, eo-
 dem unde ierat, se recepit. At Eume-
 nes soluta epistola nihil in ea reperit, nisi
 quod ad irridendum eum pertineret. Cum
 etsi causam mirabatur, neque repo-
 nitur, tamen prælium statim commit-
 tere non dubitavit. Horum in concursu
 Bithyni, Hannibalis præcepto, universi
MS. addit. aut. MS. addit. dissolut.
 O 3 navem

navem Eumenis adorsuntur : quorum
viri cum rex sustinere non posset , fuga
salutem petiit : quam consecutus non es-
set , nisi intra sua praesidia se recepisset ,
quae in proximo litore erant collocata .
Reliquae Pergamenae naves cum adver-
sos premerent acris , repente in eas vela
fictilia , de quibus supra mentionem feci-
mus , confecti coepa sunt : quae iusta mi-
tissimum pugnantibus excitaverunt , neque
quare id fieret , poterat intelligi . Post-
quam autem naves completas conspice-
rent serpentibus , nova re perterriti , cum
quid potissimum vitarent non viderent ,
puppes averterunt , seque ad sua castra
nautica retulerunt . Sic Hannibal consi-
lio arma Pergamenorum superavit , neque
tum solum , sed saepe alias pedestribus es-
sis pari prudentia pepulit adversarios .

CAP. XII. Quae dum in Asia geruntur ,
accidit casu , ut legati Prussiae Romae apud
L. Quintium Flaminium Consulem cense-
rent , atque ibi de Hannibale mentione
facta , ex his unus diceret , *eum in Prussia
verno esse* . Id postero die Flaminius sena-
tui detulit . Patres conscripti , qui Han-
nibale vivo nunquam se sine iniuria futu-
ros existimabant , legatos in Bithyniam
miserunt , in his Flaminium , qui à rege pe-
terent ,

terent, ne inimicissimum suum secum haberet,
 illique ut dederet. His Prusias rogare ausus
 non est: illud recusavit, ne id a se fieri po-
 ssiderent, quod adversus ius hospitii esset: ipsi
 possent, comprehenderent: locum ubi esset
 scire inveniunt. Hannibal enim uno loco
 tenebat in castello, quod ei ab rege
 datum erat muneri: idque sic edificarat,
 ut in omnibus partibus edificii exitus ha-
 beret, semper verens, ne usui veniret,
 quod accidit. Huc eum legati Romano-
 rum venissent, ut multitudinem domum
 circumdassent, puer ab janua pro-
 piciens Hannibali dixit, pater pater tu-
 famularem attulerat apparatus. Qui impera-
 vit ei, ut unum foret aditum circumdarent, ut
 pater sibi remaneret, non aditus mado-
 rum aditorem. Puer cum ostenderit, quid
 esset, renuntiasset, cumque exiret, ut pa-
 tris ostendisset, sensit id non sortuito fa-
 ctum, sed se peti, neque sibi abijci vi-
 tam esse retinendam. Quam ne alieno
 arbitrio dimitteret, memor pristinarum
 virtutum, venenum, quod semper secum
 habere consueverat, sumit.

CAP. XIII. Sic vir fortissimus, multis
 variisque perfunctus laboribus, anno
 acquievit septuagesimo. Quibus consuli-
 bus interierit, non convenit. Nam Atti-

pus Marco Claudio Marcello, Q. Fabio
Labeone Coss. mortuum in annali suo
scriptum reliquit. At Polybius L. Emilio
Paullo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius
autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio
Tamphilo. Atque hic tantus vir tantisq;
bellis districtus, nonnihil temporis con-
buit literis. Namque aliquot ejus libri
sunt Græco sermone confecti: in his ad
Rhodios de Cn. Manlii Vulsensis in Af-
ricæ gestis. Hujus bella multi memores
prodiderunt; sed ex his duo, qui cum
eo in castris fuerunt, finalque viderunt
quamdiu fortuna passa est. Philenus &
Sofilus Lacedæmonius. Atque hoc Soli
Hannibal, literarum Græcarum usus ad
doctore. Sed nunc tempus est hujus libri
facere finem, & Romanorum explicare
imperatores, quo facilius collatis viro-
rumque factis, qui viri præferendi sint,
possit judicari.

XXIV.

M. PORCIUS CATO.

In Libro secundo Cornelii Nepotis.

CAPUT I.

Cato ortus municipio Tusculo, ad-
 ulescentulus priusquam honoribus
 aetatem daret, versatus est in Sabiniis,
 ubi heredium a patre relictum ha-
 buit. Hortatus L. Valerium Flaccum, quem in
 consilio censuramque habuit collegam, ut
 Perperna Censorius narrare solitus
 est, Remum demigravit: in foroque esse
 ait. Primum stipendium meruit an-
 num decem septemque. Q. Fabio
 Maximo, M. Claudio Marcello Coll. ur-
 bium militem in Sicilia fuit. Inde ut
 pater, castra fecit: est C. Claudii Nero-
 nis, magnique ejus opera restituta est in
 pulio apud Senam, quo occidit Hasdru-
 bal frater Hannibalis. Quaestor obtigit
 P. Cornelio Scipioni Africano, confusi-
 com quo non pro sortis necessitudine
 vixit. Namque ab eo perpetua dissensi-
 vit. Edilis pl. factus est cum C. Helvio.
 Praetor provinciam obtinuit Sardiniam,

* Alii, Prodisum.

* MS. addit, Inde.

* MS. existit.

ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poetam duxerat: quod non minoris existimamus quam quemlibet amplissimum Sardinensem triumphum.

CAP. II. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, forte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius moreretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cujus in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipse ei succedere: neque hoc per se tantum efficere potuit, cum quidem Scipio in Civitate principatum obtineret: quod tum non potentia, sed jure resp. administrabatur. Quia ex re iratus, semperata, privatus in arbe mansit. Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe præfuit ei potestati. Nam & complures nobiles animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reip. causa suscipere inimicitias non destitit: à multis tentatus non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit, virtutum laudem crevit.

CAP. III. In omnibus rebus singulari
fuit prudentia & industria. Nam & agri-
cola solers, & reip. peritus, & juris-
consultus, & magnus imperator, & pro-
babilis orator, & cupidissimus literarum
fuit. Quarum studium etiam senior arripue-
rat, tamen tantum in eis progressum fe-
cit, ut non facile reperire possis, neque
de Græcis, neque de Italicis rebus, quod
ei incognitum. Ab adolescentia
composuit orationes. Senex scribere histo-
rias instituit, quarum sunt libri septem.
Primus continet res gestas Regum pop-
uli Romani. Secundus & tertius, unde quæque
civitas orta sit Italica. Ob quam rem o-
mnes *Origines* videtur appellasse. In quar-
to autem bellum Punicum primum: in
quinto secundum. Atque hæc omnia ca-
pitulim sunt dicta. Reliqua bella
primò modo persecutus est, usque ad præ-
sentem Ser. Galbam, qui diripuit Lusitanos.
Atque horum bellorum duces non nomi-
navit, sed sine nominibus res notavit. In
idem exposuit quæ in Italia Hispanisque
viderentur admiranda. In quibus multa
industria & diligentia compareret, multa
doctrina. Hujus de vita & moribus plu-
rimo in eo libro persecuti sumus, quem se-
ptimum de eo fecimus, rogatu Titi

Pomponius Atticus. Quare studiosos Ca-
 nis in illud volumen relegantur.

XXV.

VITA T. POMPONII ATTICI.

ex Cornelio Nepote.

CAPUT I.

Pomponius Atticus, ab origine iusta
 stirpis Romanae generatus, pater-
 tuo a maioribus acceptam civitatem ob-
 tinuit dignitatem. Patre usus est dilige-
 re, indulgentem, & ut eum omne tem-
 ra, diu, imprimique studioso literarum.
 Hic prout ipse amabat literas, omnium
 doctrinae, quibus puerilis aetas imperare
 debet, filium erudit. Erat autem
 puero, praeter docilitatem ingenii, he-
 ma, suavis oris ac vocis, ut non solum
 celeriter * acciperet quae tradebantur, sed
 etiam excellenter pronuntiaret. Quam
 re, in pueritia, nobilis inter aequales fa-
 rebatur, clariusque explendecebat, quam
 generosi condiscipuli animo equo fieri
 possent. Itaque iocundus amicos suos
 fuit: quo in numero fuerunt L. Torque-
 tus, C. Marius, C. filius, M. Cicero:
 quos consuetudine sua sic sibi deiecit,

* MS. acciperet.

ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

CAP. II. Pater mature decessit, ipse adolescentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus pleb. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namq; Anicia Pomponii consobrina nupserat M. Servio, fratri P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, posteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem progenitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Syllanis, alii Cinnanis faverent, quibus; idoneum tempus ratus studiis consequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius adolescentem Marium hostem judicatum, juvit opibus suis: cuius fugam pecunia sublevavit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam, præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim * versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent: semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram

* MS. usuram.

P unquam

unquam ab iis acceperit, neque longius quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum res alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis * sex modii tritici darentur: qui modus mensurae, *medimnus* Athenis appellatur.

CAP. III. Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum est, ut huius omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent: quo beneficio ille uti noluit. Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adscita. Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit: abiens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi, & * Piliae locis sanctissimis posuerunt. Huic enim in omni procuratione reipublicae actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunae, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem & patriam haberet & dominam: hoc specimen prudentiae, quod cum in eam civitatem se contulisset, quae antiquitate,

qualitate, humanitate, doctrina præstaret
omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus.

CAP. IV. Huc ex Asia Sylla decedens
cum venisset, quam diu ibi fuit, secum
habuit Pomponium, captus adolescentis
& humanitate, & doctrina. Sic enim
Græce loquebatur, ut Athenis natus vi-
deretur. Tanta autem suavitas erat ser-
monis Latini, ut appareret, in eo nati-
vum quendam leporem esse, non adsci-
num. Idem poemata pronuntiabat & græ-
ce & latine, sic ut supra nihil posset.
Quibus rebus factum est, ut Sylla nus-
quam eum ab se dimitteret, cuperetque
secum deducere. Cui cum persuadere
tentaret, nolens, ergo te (inquit Pomponius)
*conversum eas me velle ducere, cum quibus ne-
cessaria te arma ferrem, Italiam reliqui.* At
Sylla adolescentis officio collaudato, o-
mnia munera ei, quæ Athenis acceperat,
proficiscens iussit deferri. Hic complu-
res annos moratus, cum & rei familiari
tantum operæ daret, quantum non indi-
gens deberet paterfamilias, & omnia
reliqua tempora aut literis aut Athenien-
sum reip. tribueret, nihilominus amicis
urbana officia præstitit. Nam & ad comi-
tia eorum ventitavit, & si qua res major
acta esset, non defuit: sicut Ciceroni in o-

nimibus ejus periculis singularent, fides
præbuit: cui ex patula fugienti L. L. S. de-
centa & quinquaginta millia donavit.
Tranquillatis autem rebus Romanis, re-
migravit Romam, ut opinor, L. Cato
& L. Torquato Coss. quem diem se
versa civitas Atheniensium profecuta est,
ut lacrymis desiderii futuri dolorem
dicaret.

CAP. V. Habebat avunculum Q. Cæ-
cilius, equitem Rom. familiarem L.
Euculli, divitem, difficillima namque
Cujus sic asperitatem veritus est, ut, quam
nemo ferre posset, hujus sine offensione
ad summam senectutem retinuerit in-
volentiam. Quo facto, tulit pietatis
fructum. Cæcilius enim moriens, testamen-
to adoptavit eum, heredemque fecit ex
dodrante, ex qua hereditate accepit cir-
citer centies L. L. S. Erat nupta
Attici Q. Tullio Ciceroni: easque nuptias
M. Cicero conciliarat. Cum quo
discipulatu vivebat conjunctissime, multo
etiam familiarius, quam cum Quinto:
ut judicari possit plus in amicitia vel
similitudinem morum quam affinitatem.
Urgebatur autem intime Q. Hortensio,
qui iis temporibus principatum eloquen-
tiæ tenebat, ut intelligi non posset, utrum
cum

plus diligeret, Cicero an Horten-
 tius id, quod erat difficillimum, effi-
 citur, ut inter quas tanta laudis esset
 solatio, nulla intercederet obtrusio,
 neque talium virorum copula.
 Cap. VI. In repub. ita versatus est,
 semper optimarum partium & esset &
 estimaretur, neque tamen in civilibus
 libris committeret, quod non magis eos
 potestis existimare esse, qui se iis
 dantes, quibus qui maximis facerentur
 honores non perit, cum ei paterent,
 propter vel gratiam vel dignitatem, quod
 non pro timore majorum, neque capi-
 talem conservatis legibus, in tam effu-
 sis libris dationibus, neque geri-
 culis, corruptis civitatis moribus,
 istam publicam nunquam accessit.
 illius rei neque press, neque manceps
 fuit. Neminem aequo suo nomine,
 neque subscribens, accusavit. In ius de-
 re nunquam iit: iudicium nullum ha-
 bit. Multorum consulum praetorumque
 praefecturas delatas sic accepit, ut nemi-
 nem in provinciam sit secutus: honore
 satis contentus, rei familiaris despexit
 fructum. Qui ne cum Q. quidam Cice-
 ro voluerit ire in Asiam, cum apud
 eum legati locum obtinere posset. Non

nun decere se arbitrabatur cum prae-
ram gerere noluisse, affectum esse pra-
toris. Quam in re non solum dignitati ser-
viebat, sed etiam tranquillitati, cum so-
spiciones quoque vitaret criminum. Quis
suebat, ut ejus observantia omnibus esset
carior, eum cum officio, non timori non
spectari viderent.

Cap. VII. Incidit Caesarianum civile
bellum, cum haberet annos circiter sexa-
ginta. Usus est aetatis vacatione, neque
se quoquam movit ex urbe. Quae animi
suis opus fuerant ad Pompeium probi-
ficatibus, omnia ex sua re familiariter de-
dit. Ipsum Pompeium conjunctum non
offendit. Nullum enim ab eo habebat or-
namentum, ut ceteri, qui per eum aut
honores, aut divitias ceperant: quorum
partim invitissimi castra sua secuti, par-
tim summa cum ejus offensione, remi-
nuerunt. Attici autem quies, tam de-
pere Caesari fuit grata, ut victor cum
privatis pecunias per epistolas imperaret,
huic non solum molestus non fuerit, sed
etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex
Pompeii castris concesserit. Sic veteris in-
finito vici, effugit nova pericula.

Cap. VIII. Secutum est illud, occiso
Caesare, cum resp. penes Brutos videretur.

pos

* Alii, omittunt, &.

tur

necesse, & Cassium, ne tota civitas se ad
 eum convertisse videretur. Sic M. Bruto
 assensit, ut nullo ille adolescens aequali
 familiaris, quam hoc senex neque solum
 cum principem consilii haberet, sed
 etiam in convictu. Excogitatum est a
 quibusdam, ut privatum ararium, Caesaris
 interfectoris ab equitibus Rom. constitu-
 eretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si
 principis illius ordinis pecuniam contulissent,
 neque appellatus est & C. Flavio Bruti
 familiari Atticus, ut ejus rei princeps
 diceret. At ille, qui officia amicis prae-
 stata sine factione existimaret, temporis
 malis se consiliis removisset, respon-
 dit, si quid Brutus de suis facultatibus mi-
 nisset, usum quantum se paterentur,
 neque cum ququam de ea re collocuturum,
 neque iururum. Sic ille consensionis glo-
 ria hujus unius dissensione disiectus est.
 Neque multo post superior esse cepit An-
 tonius, ita ut Brutus & Cassius provin-
 ciarum, quae his diebus causa datae erant &
 consulibus, desperatis rebus, in exilium
 proficerentur. Atticus, qui pecuniam
 simul cum ceteris conferre noluerat, flo-
 renti illi parti, abjecto Bruto Italiae, &
 danti L. S. centum millia maneri misit.
 Eodem in Epico absens, trecenta iussit dari
 neq;

neque co magis potentia adulatus est. Antiochus, neque desperatos reliquit. Anno 101
 in Q. W. 100. Secutum est bellum gestum
 apud Mutinam. In quo si tantum tenui
 prudentem dicam, minus quam debemus
 praedicem, cum ille potius divinus fue
 rit. *Si deus* appellanda est perpetua
 naturalis bonitas, quae nullis casibus
 augetur, neque minuitur. Hostis quo
 rontis iudicatus Italia cessante, spes resis
 tuendi nulla erat. Non solum eius inimici
 ei, qui tunc erant potentissimi & plurimi,
 sed etiam amici ad versarius eius se dabant,
 & in eo laudando se aliquam consecutionem
 sperabant commoditatem: ejus familia
 res insequabantur, uxorem Fulviam co
 mibus rebus spoliare cupiebant, liberos
 etiam extinguere parabant. Atticus cum
 Cicero's intima familiaritate uteretur,
 amicissimus esset Bruto: non modo nihil
 eis indulsit ad Antonium violandum, sed
 è contrariis familiares ejus ex urbe pro
 fugientes, quantum potuit, tenuit: quibus
 rebus indiguerant, adjuvit. P. Volumnio
 ex tribuit, ut plura à parente
 proficisci non potuerint. Ipsi autem Ful
 via cum libris distineretur, magnisque
 terroribus vexaretur, tanta diligentia
 officium suum praestitit, ut nullum illa
 10112 stiterit

hinc vadinonium sine Attico, hic spon-
te omnium rerum fuerit. Quin etiam,
cum illa secundum secundam fortunam emis-
set in diem, neque post calamitatem
usuram facere potuisset; ille se interpo-
sit, pecuniamque sine fœnore, sineque
stipulatione ei credidit, maximum
estimans questum, memorem gratumque
egoosci; simulque aperire, se non for-
tune, sed hominibus solere esse amicum:
cum faciebat, nemo cum temporis
cursa facere poterat existimare. Nemini
quam in opinionem veniebat, Antonium
vrum potiturum. Sed sensus ejus à non-
nullis optimatibus reprehendebatur, quod
primum odisse malos cives videretur.

Cap. X. Ille autem sui judicii, potius
quid se facere par esset, intruebatur, quam
quid alii laudaturi forent. Conversa su-
per fortuna est. Ut Antonius rediit in
Italiam, nemo non magno in periculo
amicum futurum putarat, propter inti-
mam familiaritatem Ciceronis & Bruti.
Itaque ad adventum imperatorum de sol-
to decesserat, timens proscriptionem:
latebatque apud P. Volumnium, cui, ut
ostendimus paulo ante, opem tulerat.
Tanta Varietas iis temporibus fuit for-
tune, ut modo hi, modo illi in summo
essent

essent aut fastigio, aut periculo. Habebat secum Q. Gellium Canium, aequalem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici, bonitatis exemplum; quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etiam tanto odio feriebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus etiam ejus amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere: multis hortantibus tamen, Attici memor sui officii, & ei, cum requisisset ubinam esset, sua manu scripsit, *ne timeret, statim ad se veniret. Se enim, & Gellium Canium de proscriptionum numero exemisse.* Ac, ne quod periculum incideret, quod nocuisset, praesidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit. Neque enim sua solum a quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctum, ut appareret nullam separationem sibi ab eo velle esse fortunam. Quod si gubernator praecipue laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus, ad incolumitatem pervenit?

CA. p. XI. Quibus ex malis ut se
 erexit, nihil aliud egit, quam ut pluri-
 bus, quibus rebus posset, esset auxilio.
 Quia proscriptos praemiis Imperatorum
 vulgus conquireret, nemo in Epirum
 venit, cui res ulla defuerit. Nemini non
 perpetuo manendi potestas facta est.
 Quam etiam post praelium Philippense,
 verumque C. Cassii & M. Bruti, L.
 Lucium Mucianum praetorium, & ejus fi-
 lium, Aulumque Torquatum, ceterosque
 per fortuna perculsos, instituit tueri:
 quae ex Epiro his omnibus Samothra-
 ciae supportari iussit. Difficile enim est
 omnia persequi, & non necessaria. Illud
 tantum intelligi volumus, illius liberali-
 tatem, neque temporariam, neque calli-
 dam fuisse. Id ex ipsis rebus ac tempori-
 bus judicari potest, quod non florenti-
 bus se venditavit, sed afflictis semper
 occurrit. Qui quidem Servillam, Bruti
 matrem, non minus post mortem ejus,
 quam florentem, coluerit. Sic liberali-
 tas utens, nullas inimicitias gessit, quod
 ea laedebat quenquam, neque si quam inju-
 riam acceperat, non malebat oblivisci,
 quam ulcisci. Idem immortalis memoria
 praecepta retinebat beneficia: quae autem
 ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad
 ille

ille gratus erat, qui acceperat. Itaq; hic fuit, ut vere dictum videatur: *Sic enim morat fugant fortunam*. Neq; tamen perdidit ille fortunam, quam seipſe finxit: quæ caritæne qua in se plecteretur.

CAP. XII. His igitur rebus effecit, ut M. Vipſanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, cum propter ſuam gratiam & Cæſaris potentiam, nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum ejus diligeret aſſinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generoſam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non eſt eodem celandum) M. Antonius triumvir reipublicæ conſtituendæ: cujus gratia cum augere poſſet poſſeſſiones ſuas, tantum abſuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re uſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod equidem ſub ipſa proſcriptione periculofe fuit. Nam cum L. Sauſei equis Romani æqualis fui, qui complures annos ſtudio ductus Philoſophiæ Athenis habitabat, habebatque in Italia pretioſas poſſeſſiones, triumviri bona vendidiſſent, conſuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore atque industria factum eſt, ut eodem nuntio Sauſei ſeretur certior,

se patrimonium amisisse & recuperasse. Idem L. Julium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem, multo elegantissimum poetam nostram tulisse patrem vere videor posse contendere, neque minus virum bonum, optimisque rebus eruditum, post proscriptionem exilium, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum P. Volumnio, praefecto fabrum Antonio, absentem relatum, expedit. Quod praesenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare: quod eorum periculis, non secus absentes, quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est.

CAP. XIII. Neque vero minus ille bonus paterfamilias habitus est, quam prius. Nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle Quirinali Amphilanam, ab avunculo hereditate relictam: cujus amenitas non aedificio, sed silva constabat. Ipsum enim rectum antiquitus constitutum plus salis, quam sumptus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus

Q

est

est familia, si utilitate judicandum est, optima: si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatissimi, anagorae optimi, & plurimi librarii, ut ne pene pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni, nec tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum habuit: quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. Nam & non intemperanter concupiscere quod à plurimis videas, continentis debet duci: & potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocri est industriae. Elegans, non magnificus: splendidus, non sumtuosus: omni diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc praeferibo, quanquam nonnullis leve visum iri putem. Cum inprimis lautus esset eques Rom. & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, scimus non amplius, quam tota millia aëris, peraeque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum summi ferri solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus. Saepe enim

* Sic M. Alibi assuetum.

propter familiaritatem, domesticis rebus
persumus.

CAP. XIV. Nemo in convivio ejus
aliud acroama audivit, quam anagnosten:
quod nos quidem jucundissimum arbitra-
mur. Neque unquam sine aliqua lectione
quodcum cœnatum est: ut non minus ani-
mæ, quam ventris convivæ delectaren-
tur. Namque eos vocabat, quorum mo-
res suis non abhorrent. Cum tanta
pecuniæ facta esset accessio, nihil de quo-
tidiano cultu mutavit, nihil de vitæ con-
suetudine, tantaque usus est modera-
tione, ut neque in sestertio vicies, quod
patre acceperat, parum se splendide
gerit: neque in sestertio centies affluen-
tius vixerit, quam instituerat, parique
indugio steterit in utraque fortuna. Nul-
los habuit hortos, nullam suburbanam,
aut maritimam sumptuosam villam, neq;
in Italia, præter Ardeatinum & Nomen-
tium, rusticum prædium: omnisque
ejus pecuniæ reditus constabat, in Epiro-
ticis, & urbanis possessionibus. Ex quo
cognosci potest, cum usum pecuniæ non
magnitudine, sed ratione metiri solitum.

CAP. XV. Mendacium neque dice-
bat, neque pati poterat. Itaque ejus co-
mitas, non sine severitate erat; neq; gravi-

tas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quicquid rogabatur, religiose promittebat, quod non liberalis sed levis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii cum pertæsum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia M. & Q. Ciceronum, Marii, Catonis, Q. Hortensii, Anni Torquati, multorum præterea equitum Rom. negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertia sed iudicio fugisse reipubl. procuracionem.

CAP. XVI. Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sylla fuerit jucundissimus; senex adolescenti M. Bruto: cum æqualibus autem suis, Q. Hortensio & M. Cicerone sic vixerit, ut judicari difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. Quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt

sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu ejus usque ad extremum tempus, ad Atticum misarum: qui legat, non multum desideret gloriam contextam illorum temporum. Et enim omnia de studiis principum, vitis, ac mutationibus reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat: & facile summari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Ciceronem ea solum, quæ vivo se acciderunt, aura prædixit: sed etiam quæ nunc ululant, cecinit ut vates.

CAP. XVII. De pietate autem Atticum plura commemorem? cum hoc ipsum, ut gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem & sexaginta, nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in similitate, cum prope æqualem habebat. Quod est mirum, aut nullam unquam inter eos communionem intercessisse, aut hanc ea in suos indulgentia, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. Neque fecit natura solum, quamquam omnes e paremus, sed etiam doctrina. Nam & principum Philosophorum ita percepta sunt præcepta, ut iis ad vitam agendam,

non ad ostentationem uteretur. *Cap. XVIII.* Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit notata; & quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propages possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Broti rogatu Iuniam familiam à stirpe ad hanc aetatem, ordine enumeraverit, notans, qui, à quoque ortus; quos honores, quibusque temporibus cepisset. Pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum: Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & Fabiorum, & Emiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum virorum. Attigit quoque poeticon: credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honores, & gesta, & gestarum amplitudine ceteros Romani populi praestiterunt, exposuit: ita, ut singulorum imaginibus, facta magistratusque eorum, non amplius quaternis quinifue versibus

flus descripserit. Quod vix credendum sit,
 multis res istam breviter potuisse declarari.
 Est etiam unus liber Græce confectus, de
 consolatâ Ciceronis.

CAP. XIX. Hactenus Attico vivo edi-
 tabac à nobis sunt. Nunc quoniam for-
 tuna nos superstites ei esse voluit, reli-
 qua persequemur: & quantum poteri-
 mus, rerum exemplis lectores docebi-
 mus, sicut supra significavimus, suos cuiq;
 vires plerumque conciliare fortunam. Namq;
 hic contentus ordine equestri, quo erat
 confusus, in affinitatem pervenit imperato-
 ris divi Julii filii, cum jam ante familia-
 ritatem ejus esset consecutus nulla alia re,
 quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat
 principes civitatis, dignitate pari, for-
 tuna humiliore. Tanta enim prosperitas
 Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non
 tribuerit fortuna, quod cuiquam ante de-
 sideraret; & conciliarit, quod civis Roma-
 nus quivit consequi. Nata est autem At-
 tico neptis ex Agrippa, cui virginem fi-
 liam collocarat. Hanc Cæsar vix annicu-
 lam, Tiberio Claudio Neroni Drusilla
 nato, privigno suo, despondit: quæ con-
 junctio necessitudinem eorum sanxit, fa-
 miliaritatem reddidit frequentiore.

CAP. XX. Quamvis ante hæc spon-

falia non solum cum ab urbe abesset, nun-
 quam ad suorum quenquam literas misit,
 quin Attico mitteret, *quid ageret, in pri-*
mis quid legeret, quibusque in locis, & quam-
dine esset moraturus : sed & cum esset in
 urbe, & propter suas infinitas occupa-
 tiones, minus sæpe quam vellet Attico
 frueretur, nullos dies tamen temere in-
 tercessit, quo non ad eum scriberet, quo
 non aliquid de antiquitate ab eo require-
 ret : modo aliquam ei quæstionem poeti-
 cam proponeret, interdum jocans eius
 verbosiores eliceret epistolas. Ex quo ac-
 cidit, cum ædes Jovis Feretrii, in Capito-
 lio ab Romulo constituta, vetustate atque
 incuria detecta prolaberetur, ut Attici
 admonitu, Cæsar eam reficiendam cura-
 ret. Neque vero ab M. Antonio minus
 absens literis colebatur : adeo, ut accu-
 rate ille, exul tum his terris *quid ageret,*
quid cura sibi haberet, certiore faceret
 Atticum. Hoc quale sit, facilius existima-
 bit is, qui judicare poterit, quantæ sit sa-
 pientiae, eorum retinere usum benevo-
 lentiamque, inter quos maximarum re-
 rum non solum æmulatio, sed obtrecta-
 tio tanta intercedebat, quantam fuit in-
 eidere necesse inter Cæsarem atque An-
 tonium, cum se uterque principem non
 solum.

ulum urbis Romanæ, sed orbis terrarum
esse cuperet.

CAP. XXI. Tali modo cum VII. &
LXX, annos complexset, atque ad extre-
mam senectutem non minus dignitate,
quam gratia fortunaque crevisset (multas
cum hæreditates nulla alia re quam bo-
nitate est consecutus) tantaque prospe-
ritate usus esset valetudinis, ut annis tri-
ginta medicina non indiguisset: nactus est
morbum, quem initio & ipse & medici
contemserunt. Nam putarunt esse tene-
mon: cui remedia celeria faciliaque pro-
ponebantur. In hoc cum tres menses sine
ullis doloribus, præterquam quos ex cu-
ratione capiebat, consumisisset: subito tan-
ta vis morbi in unum intestinum prorup-
sit, ut extremo tempore, per lumbos
istula putris eruperit. Atque hoc prius
quam ei accideret, postquam indies do-
lores accrescere, febremque accessisse
sensit, Agrippam generum ad se arcessiri
iussit, & cum eo L. Cornelium Balbum,
Sextumque Peducæum: hos ut venisse
vidit, in cubitum innixus, *quantum, inquit,
cum diligentiamque in valetudine mea tuen-
da hoc tempore adhibuerim, cum vos testes
habeam, nihil necesse pluribus verbis com-
memorare: quibus quoniam, ut spero, satisfecit,
nihilque*

nihilque reliqui feci, quod ad sanandum me
 pertineret, reliquum est, ut egomet mihi con-
 sulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat,
 alere morbum desinere. Namque his diebus
 quicquid tibi potionisq; sumis, prae-produxi vitam
 ut auerim dolores sine spe salutis. Qua-
 re à vobis peto primum, ut consilium probetis
 meum, ut ne frustra dehortando conentis.
 CAP. XXII. Hac oratione habita, tan-
 ta constantia vocis atque vultus, ut non
 ex vita, sed ex domo in domum videre-
 tur migrare; cum quidem Agrippa eum
 flens, atque osculans, oraret atque obse-
 craret, ne id quod natura cogeret, ipse quod
 sibi acceleraret: & quoniam tunc quoque postea
 temporibus sapere se, se sibi suisque reserva-
 ret: preces ejus taciturna sua obstinatione
 compressit. Sic cum biduum cibo se absti-
 nuisset, subito febris decessit, le viorque
 morbus esse coepit. Tamen propositum
 nihilo secius peregit. Itaque die quinto,
 postquam id consilium inierat, pridie Ca-
 lend. Aprilis, Cn. Domitio, C. Sosio
 Coss. decessit. Elatus est in lecticula, ut
 ipse praescripserat, sine ulla pompa fune-
 neris, comitantibus omnibus bonis,
 maxima vulgi frequentia. Sepultus est
 juxta viam Appiam, ad quintum lapidem,
 in monumento Q. Cæcili avunculi sui.

EPISTO.

EPISTOLA.
 CORNELIÆ MATRIS
 GRACCHORUM.

Dicis, pulchrum esse inimicos ulcisci.
 Id neque majus, neque pulchrius
 quam; atque esse mihi videtur, sed si
 liceat repub. salva ea persequi. Sed qua-
 minus id fieri non potest, multo tempore,
 multisque partibus inimici nostri non
 peribunt, atque uti nunc sunt, erunt po-
 tius, quam respubl. profligeretur atque
 percat.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis dejerare ausim, præ-
 quam qui Tiberium Gracchum neci-
 nat, neminem inimicum tantum mo-
 lestiæ, tantumque laboris, quantum re-
 ob has res, mihi tradidisse: quem opor-
 tebat omnium eorum, quos ante hac ha-
 bui liberos, partes eorum * tolerare:
 atque curare, ut quam minimum solici-
 tudinis in senecta haberem, utique qua-
 cinque ageres ea velles maxime mihi pla-
 cere: atque uti nefas haberes rerum ma-
 jorum adversum meam sententiam quic-
 quam

OT. Alii addunt (*gratia.*)

quam facere, præsertim mihi, cui par-
va pars vitæ superest: at ne id quidem tam
breve spatium potest opitulari, quin &
mihi ad verferis, & rempub. profliges. De-
nique quæ pausa erit: * & quando desi-
net familia nostra insanire? & quando
modus ei rei haberi poterit? & quando
definemus, & * habentes, & præbentes,
molestiis desistere? & quando perpudet-
cet miscenda atque perturbanda republ?
Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego
mortua ero, petito Tribunatum; post me
facito quod libebit, cum ego non sen-
tiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi,
& invocabis Deum parentem. In eo tem-
pore, non pudebit te eorum * Deum pre-
ces expetere, quos vivos atque præsen-
tes, relictos atque desertos habueris?
Ne ille sinat Jupiter te ea perseverare,
nec tibi tantam dementiam venire in ani-
mum; & si perseveras, vereor ne in o-
mnem vitam tantum laboris culpa tua
recipias, uti in nullo tempore tute tibi
placere possis.

* *fort. Equando.* * *al. absentes & praesentes.* * *fort. Deum.*

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ

ΑΝΗΓΓΑΣΘΩΝ ΚΑΚΥΨ' ΤΙΣ ΜΕΘ' ΑΝΤΙ-
 ΚΑΤΕΛΗΦΟΤΩΝ, ΚΥ ΑΜΕΝ ΕΙ ΤΑ
 ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΕΙΔΕΙΝ ΟΝΟΜΩΝΤΙΣ ΚΑΘΥ-
 Ψ' ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΦΙΛΩΝ ΕΘΝ-
 ΟΝ, ΚΑΘΥΨ' ΠΛΗ Τ' ΠΑΡΕΝΤΩΝ ΤΕΙΔΟΝΤΩΝ
 ΚΑΘΥΨ' ΜΕΝΕΤΕ, Η ΚΥ ΤΟ ΚΑΘΥΨ' ΠΡΟΜΟΝ ΠΕΛΟΠΟ-
 ΝΗΣ ΦΕΛΟΝΤΑΣ ΟΙ ΧΕΩΤΑΙ ΝΟΜΙΖΟΝΤΕΣ ΑΙΡΕ-
 ΤΕΡΑ, ΑΦΙΣΤΑΔΑΙ ΠΡΟΜΟΝΤΑΣ ΕΓΓΥΝΩΣΧΟΝ.
 ΕΝΗΓΩΝ ΕΨ' ΗΧ' ΗΜΕΙΣ ΕΣ ΤΥΤΟ ΚΥ ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ,
 ΚΑΘΥΨ' ΜΕ ΕΠ' ΑΠΕΙΘΑΙ ΕΧΟΝΤΕΣ, ΚΑΘΥΨ' ΕΘΝΟΝ
 ΕΘΝΟΝΤΕΣ ΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ, ΚΥ ΑΠΟΔΑΝΣΙΝ
 ΟΥΡΟΜΥΨ' ΤΕΣ ΟΝ ΕΙΛΟΔΙΕΡΑ ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΙ, ΕΙ
 ΕΤΑ ΑΛΛΑ ΔΥΔΑΜΟΝΩΣ ΔΟΥΛΑΙΝ ΕΦΡΕΙΝ.
 ΕΠΕΤΡΑΦΗ ΕΨ' ΝΕΟΤΗΣ ΚΥ ΔΙΛΑΧΕΨ' ΜΕΘ' Α-
 ΝΤΙ, ΟΙ ΕΨ' ΑΙΡΕΤΟΙ ΚΥ ΑΙΡΕΘΜΟΝ ΠΛΗΤΟΙ ΚΑΘΥΨ'
 ΕΨ' ΑΝΔΡΙΑΝ, ΟΝ ΔΕ ΑΝΤΟΙΣ ΚΥ ΑΙΡΕΤΟΜΥΨ' ΤΗΣ
 ΟΣ ΚΥ ΝΥΝ ΕΠ' ΑΙΣ ΗΘΕΣ ΕΧΕΙ ΠΑΡΑ ΜΕΘ'
 ΟΝΤΙΟΙΣ ΠΥΨ' ΚΑΘΥΨ' ΟΙ ΚΥ ΤΑ ΕΨ' ΗΜΕΙΣ

ὅτι φανερώτα ὑπάρξαι νομίζοισι. Νικη-
 πλεία γὰρ τῇ μητίει αὐτῷ δαίμονα ἢ
 θεὸν δράκοντι εἰχλασμένον συγγενέσθαι
 λέγουσι. Τοιαῦτα δὲ καὶ Μακεδόνες ὅτι
 Ολυμπιάδι, καὶ ὅτι Αἰριοδάμα Σικυ-
 ωνίῳ οἶδα εἰρηκότας. Ἀφροεὶ δὲ πο-
 σόνδε ἰσθ'· Μεσσηνίῳ γὰρ σὺν ἰσποιοῦσιν Α-
 ριστομένην Ηρακλῆϊ παῖδα ἢ Διὶ, ὥσπερ
 Ἀλέξανδρον Ἀμμωνι οἱ Μακεδόνες, καὶ
 Ἀρατον Ἀσκληπιῷ Σικυωνίῳ. Αἰριο-
 μένῳ δὲ πατέρα Ἑλλήων οἱ πολλοὶ Πύρ-
 ρον φασιν εἶναι. Μεσσηνίῳ δὲ οἶδα αὐτὸς
 ὅτι τῷ σπονδαῖς Αἰριομένην Νικημέ-
 δικε χαλροῦντας. Οὐτὸς μὲν οὖν ἀκ-
 μαζῶν ἡλικία καὶ τάλη, καὶ ἄλλοι τῶν
 ἐν πλείᾳ παρῴξινων ὅτι πλεὺς ἀπότασιν.
 ἰσπερὶ αὐτοῦ δὲ ἴστωσιν οἱ διδύς ἐκ τοῦ
 φανεροῦ, κρύφα δὲ ἔς Ἀργεὺς καὶ ἄλλὰ τῶν
 Ἀργείων ἀπέστηλον, εἰ σφίσιν ἀπορροφά-
 σις καὶ μηδὲν ἐνδεστέροις ἢ ὅτι τῷ πολέμῳ
 τοῦ περὶ τὴν ἀμύνειν διελήσοισιν. Ως δὲ πᾶ-
 ν ἀλλὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐπημειλῶ αὐτοῖς
 καὶ τὰ ἀπὸ τῶν συμμάχων περιθυσίαι ἢ
 περι-

ἐπὶ τοῦτον (καὶ ἡ Αργεῖος ἦδη καὶ Αρ-
 γεῖοι λαμβάνουσιν ὅς ἐστι τὸ Λακεδαιμονίαις
 ἔχοντες ἐξ ἡμεῶν) ὅπως ἀπέστησεν ἔτι τετρα-
 κωντα μὲν ἐπὶ τῷ μὲν Ἰνδῶν αἰῶνι,
 πᾶσι τῷ ἱερῷ τελευτῇ ὁλυμπιάδους καὶ ἐκ-
 ας, καὶ Ἰατρῶν Ὑποφυσίδος ἐν ἑαυτοῖς.
 Ἀδελφοὶ καὶ οἱ κατ' ἐνιαυτὸν ἡμεῖς ἡδη τότε
 ἔρχονται καὶ Ἀδελφοὶς Τληπόλει ἔρχεται. Ἐν
 ἡ Λακεδαιμονίαις τίνες ἐτοχον βασιλευ-
 σαι, Τυρταῖος μὲν καὶ ὀνόματι ὅτι
 ἔχοντες Πριανὸς δὲ ἐποίησεν ἐν ταῖς ἐ-
 πῳ, Λεωτυχίδης βασιλεὺς ὅτι τῷ
 ἡμεῖς πολέμῳ Πριανῷ μὲν οὐκ ἐγώ γε ἐ-
 λθόντες καὶ τῷ καὶ τῷ σινοδόσῳ. Τυρ-
 ταῖος καὶ ἡ ἐλθόντων ὅπως ἐρηκέναι πε-
 ς ἐν τῷ καὶ ἡμεῖς. ἐλθόντες καὶ ἐς
 ἐλθόντες αὐτοῖς ἐς τὸ πάλαιον.

Ἀμφὶ αὐτῶν δὲ ἐμύχοντες ἐν ταῖς ἐ-
 πῳ ἐπῳ.

Νωλεμέως αὖτε παλαίφροντα θυμῷ
 ἔχοντες.

Αἰχμηταί, πατέρων ἡμετέρων πατέρες.

Διόλω οὐκ ἐστίν, ὡς ὑστερον τελευτῇ

ἤμερ ἢ πόλεμον οἱ Μεσσήνιοι ποιεῖν
 πολέμουσιν. ἀποδείκνυσί περ τῷ ἄρῳ
 ὃ συνεχῆ βασιλεύοντα· τίμωκαὶ οὖν
 Σπάρτῃ Ἀνάξανδρον Εὐρυκράτην τῷ
 Ἀπολλοδώρῳ· τῆς δ' οἰκίας τῆς ἐπὶ τῇ Ἀ-
 ναξιδάμῳ Ζόξιδάμῳ τῷ Ἀρχιδάμῳ τῷ
 Θεοπίμῳ· κατέβλεψεν δ' εἰς ἀπόγονον Θεο-
 πόμπῃ τῆς τριτοῦ, ὅτι Ἀρχιδάμῳ ὁ Θεο-
 πόμπῃ περαπύδανε ὃ πατὴρ, καὶ εἰς
 Ζόξιδάμῳ ἡδουῖν ὄντα Θεοπόμπῃ πε-
 ριῆλθεν ἡ ἀρχή. Λεωτυχίδης δὲ μὲν Δι-
 μαράτῃ βασιλεύσῃ φαίνεται ὃ Ἀρεσμός
 Θεοπόμπῃ δ' Ἀρεσμών ἀπόγονος. ἔδω-
 κεν. Τότε δ' οἱ Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίους
 συμβάλλουσιν ἐν Δέραις χαλουργαίαις τῆς
 σφετέραις, ἔτι πρῶτον μὲν πλεονέχουσιν.
 ἀπὸσιν δ' ἀμφοτέρω οἱ σύμμαχοι καὶ
 γίγνηται μὴ ἐλπίσθαι εὐδαιμονίαν σαφῆς. Ἀρε-
 σμομένη δὲ ἔργα φασὶν ἀποδείξασθαι πλέον
 περὶ ἢ ἄνδρα εἶνα εἰχὲς ἑαυτῇ, ὥστε καὶ βασι-
 λεία μὲν πλεονέχῃ μάχῃ ἡερῶτο αὐτῇ. Ἡ
 γὰρ καὶ ἄλλοις τῇ Αἰπυπιαδῶν. παραι-
 μήν περὶ τὴν στρατὸν αὐτοκράτορα ἔλ-
 τε.

Αρεισομένης ὃ παείατο, μηδ' ἄν
 ὅλον ἀπαξιώσαι παῖδιν πρὸς πολέμῳ
 ἔχουσιν αἷμα μνήμης. αὐτῷ μὲν τοι καὶ
 ἑρὸς παῖτος ὀνορίζετ' εἶ) ἱπάρχη μὲν
 τῷ πολέμῳ Λακεδαιμονίους καταπλή-
 ρυνται, φαίνεσθαι καὶ ἐς τὰ μέλλοντα σφί-
 κροερώτερον. Ἄτε δὲ ὕπνου ἔχων, ἀ-
 ρητομένης νύκτωρ ἐς πῦρ Λακεδαιμονίαν,
 ἀπατίθουσιν αὐτοῖς πορὶς ὅτ' ἔχουσιν
 ἀνδρῶν ἱππάρχου πῶς δὲ, Αρεισομένης
 ἀπὸ Σπαρτιατῶν δίδναι τῇ Δευῷ. Εὐχρ-
 ιστο δὲ καὶ Λακεδαιμονίοις μάλιστα ὅτι
 ἀδελφῶν, ὅτ' Αἰθιωαῖον ἱππάρχου σύμ-
 βουλον. ἀποσέλλουσιν οὖν πορὶς τὰς Αἰθι-
 οπίας τὸν τε ἄριστον ἀπαγγέλλουσιν,
 καὶ ἄνδρα αὐτοῦντας πείρανθοντα ἃ ἄρτι
 ἔφασκεν. Αἰθιωαῖοι δὲ ἐπὶ τὰς Δελφούς,
 ὅτε Λακεδαιμονίους ἀνδρῶν μεγάλων κιν-
 δυνῶν πορὶς λαβεῖν μοῖραν τῷ ἐν Πε-
 λοποννήσῳ πῶς ἀείδω, ἐπὶ αὐτοῖς
 πορὶς καὶ τῷ Δεῷ, πορὶς ταῦτα ἐξέ-
 ριστοι. Καὶ ἡ γὰρ Τυρταῖος διδάσκει
 ἅτ' ἡμετέρων, νοῦν τε ἡκιστα ἔχειν

δοκῶν, ἔπειτα ἵτερον τῆς ποδῶν χαλῶσι
 τῦτον ἀποσέλλουσιν εἰς Σπάρτην. ὁ δὲ
 ἀφικόμενος, ἰδὼς τε τοὺς ὄντας πύλας, καὶ
 συνάγων ὁπόσους τύχῃ, καὶ ἐλεγεία καὶ
 τὰ ἐπιθήσεια τῶν ἀνὰ πύλας ἦδεν. Ἐν-
 αὐτῇ δὲ ὕστερον τῇ περὶ τὰς Δέρας ἀ-
 γῶν, ἡχόντων ἀμφοτέρω καὶ τῆς
 συμμάχων, παρεσκόδῃσιν ὡς μάχῃ
 συναψόντες ὅπῃ τῇ χαλκιδεύῃ Κάπρεον
 σῆματι. Μεσσηνίοις μὲν οὖν Ἡλείοι καὶ
 Ἀρχάδοι, ἐπὶ δὲ ἔξ Ἀργυεὺς ἀφίκετο καὶ
 Συκυῶν βοήθεια. παρῆσθαι δὲ καὶ ὅ-
 σι περὶ τῶν τῆς Μεσσηνίων ἐφάδον
 ἐχθροῖς, ἔξ Ἐλιδῶνός τε οἷς πάντων
 δρῶν τὰ ὄργια τῆς μεγάλων Νέων, καὶ
 οἱ Ἀνδροκλέους ἀπόγονοι. καὶ γὰρ οἱ συ-
 σπεύσαντες μάλιστα σφίσι παρῆσαν ὕπαι-
 Λακεδαιμονίοις δὲ ἦλθον Κορίνθιοι
 συμμαχήσαντες, καὶ Λεωρεατῶν πῆλιν
 καὶ ἔχοντες τὸ Ἡλείων. Ἀσιναίοις δὲ ὄργια
 περὶ ἀμφοτέρω παρῆσαν. ὁ δὲ χαλεπὸν τύ-
 πον Κάπρεον σῆμα, εἰς μὲν ὅν Στενυ-
 κλήρῳ τῆς Μεσσηνίας. Ἡρακλέα δὲ αὐ-
 τῷ

ἔστι ὄρχον ἐπὶ τομίων Κάτωρ τοῖς Νη-
 λωσι πασι δουῶναι καὶ λαβεῖν ὡς ἐ-
 κείναι λέγουσιν. ὡς δὲ ἀμφοτέρους περι-
 ὄντες οἱ μύται, Λακεδαίμονις μὲν
 ἔχουσιν ἀπόγονός τι καὶ ὁμόνυμον. Ἐχού-
 σιν οὖν τοῖς Αρεσπομύη πασὶν ἐλθόν-
 τας εἰς Σπάρτην καὶ εἰς Μεσσηνίαν
 θύουσιν. ἐγγράφει δὲ ὁ Θέουκλ. ὅτι
 ἐπὶ Εὐμορίπιδος. Εὐμόριπιν δὲ ὄντα
 ἑλθόντα καὶ Ἰαμίδων, Κρεσφόντης ἐπηγά-
 γη εἰς Μεσσηνίαν. Τότε δὲ παρόντων
 καὶ καὶ μύται σὺν φρονήματι, ἀμφο-
 τέροι μᾶλλον ἢ πείσαντο εἰς πῶν μύχων.
 καὶ ὡς μὴ καὶ τὰ καὶ καὶ ἄλλων περιδύμα,
 εἰς ἡλικίας ἔχουσιν εἶχεν ἢ ῥώμης. μᾶ-
 λιστα δὲ Ἀνάξιδροτος τε ὁ καὶ Λακεδαί-
 μονίων βασιλεὺς, καὶ οἱ καὶ αὐτὸν καὶ
 Σπαρτιατῶν. καὶ εἰς Μεσσηνίαν δὲ οἱ Ἀν-
 δροκλέους ἀπόγονοι, Φίντας καὶ Ἀνδρο-
 κλῆς, καὶ οἱ σὺν τεταγμένοι σφίσι, ἐπὶ
 ὧν ἄνδρες ἀγαθοὶ γίνεσθαι. Τυρταῖος
 δὲ καὶ οἱ καὶ καὶ ἱεροφάντης καὶ καὶ μετὰ
 ἄλλων, ἔργα μὴ ἔπιδαν ὁδοιπόροι, τὰς τε

λαοπαίς ὃ ἔαυτῷ ἐνέστερον στρατὸν
 ἐπήγαγον. Καὶ δὲ αὐτὸν Αρεσπομύνης
 εἶχεν ἕτοιμα λογαίους πρὸς αὐτὸν ὀφεισμένους.
 Ἦσαν Μισηνῶν, ἡλικίαν τε γηραιό-
 τες ὀκείνη πλεὺς αὐτῶν, καὶ ἔχοντες
 τετιμῆσθαι μεγάλας τομαίζων, ὅτι ἡξίω-
 σαν Αρεσπομύνην συστειλάμεναι. Ἦσαν δὲ καὶ
 ἀνιδίωτοι δι' ὀλίγην δόξαν, πᾶσι τε παρ'
 ὀφειλῶν καὶ μαλιστα ὀκείνη καὶ ἀρχαίῳ
 τῷ δόξῃ καὶ ἔτι μάλλον τῷ. ἕτοι μὲν ὅσοι
 καὶ αὐτοὶ καὶ Αρεσπομύνης πόρον εἶχον
 πολλὰ καὶ ἄνδρα Αρεσπομύνην καὶ ἡμῶν Λακε-
 δαιμονίων τεταγμένοι τὰς ἀρίστες
 λαμβάνοντες δὲ καὶ μετὰ ἀφειδῶς, καὶ
 οἱ πρῶτοι ἐργάζοντες ἀπονοίας, πρὸς τε χε-
 ρὶ καὶ πρὸς ταλμῆρας ἐπὶ πάντας τὰς
 ἡμέρας Αρεσπομύνην. τούτοις μὲν ὃ φέρονται
 διὰ τὴν ἐπέταξεν ὁ Αρεσπομύνης ἔσθαι
 ἡμῶν Μισηνῶν λόγον. αὐτὸς δὲ ὁρμή-
 σαι πρὸς τὴν μεγάλην ἀνδραγαθίαν, ὡς ἔ-
 βλεπτο καὶ τότε, ὥς ἄλλος ἐτραπὶ
 αὐτῷ παρὰ ὃ καὶ τότε ὡς αὐτῷ, ἔ-
 τι μᾶλλον ἢ τότε πρὸς τὰς ἀπομύωντας
 ἐπὶ

ἐκφέρειτο, εἰς ὃ πᾶσιν ἤβη Λακεδαιμονί-
 οισιν πᾶσιν καὶ αὐτῶν ἤβη συμμάχων
 αὐτοῦ καὶ ἐχθροῦ αἰδοῖ φερόντων, ὅτι
 ἀναμύθεν δελόντων ἐπὶ ἀλλήλους, ἐπέ-
 κειτο σφίσι φοβεράπερθε, ἢ καὶ ἀνδρὸς ἐ-
 τοῖς ἐν μὲν. Ἐνθα δὴ καὶ παρ' ἀ-
 γράδα πεφυκῆσαν περὶ τοῦ πεδίου, καὶ
 ταύτῃ Αἰριστομένην ὅτι εἶα καὶ εἴη
 ἐν μὲν τοῖς Θεοκλῆ. καὶ εἰς ἐξέδωκα γὰρ τὸς
 Διοσκυρούς ἐφασκεν ὅτι τῇ ἀγρᾷ. Α-
 ριστομένης δ' εἶκον τῷ θυμῷ, καὶ ὅτι ἀ-
 κρωμένῳ. Ἐν πᾶσι τῷ μὲν πως, ὡς
 καὶ πᾶσι ἀγρᾷ ἐγίνετο, ἀπόλλισι πᾶσι
 ἀσπίδα, Λακεδαιμονίοις τὴν δ' ἀμάρτη-
 μα τῷ Αἰριστομένῳ πρῶτον αὐτῶν
 ἀποσπᾶν αἰσῶσαι ὅτι τῆς φυγῆς. διέτρι-
 ψε γὰρ πᾶσι ἀσπίδα ἀνδρῶν περὶ μὲν
 Λακεδαιμονίων δὲ ἐχόντων ἀδύμους μὲν
 πᾶσι πλεονῶν, καὶ ὁρμημένων κατὰ δι-
 ῶτα ὅτι πόλεμον, Τυρταῖος τὴν ἐλεγχῶ
 αἰδῶν μετέπειθεν αὐτοῖς, καὶ εἰς τὸς λό-
 χους ἀντὶ τῷ πινυώτων κατὰ λεγῶν ἀν-
 δρας ὅτι τῷ εἰλώτων. Αἰριστομένης δ',
 ὡς

ὡς ἀνέσπεφεν ἐς πλεονάζουσαν, παρὰ
αἱ γυναικες καὶ τὰ ὠραία ἔπλεον
καὶ ἀνδρώπων, ἐπέλεγον φάρμακα καὶ ἐν
ἡμέρᾳ ἐπὶ ἀδόμενον.

Εἰς τὸ μέσον πεδίων Σπινυκλήριον ἐστὶ
ὄρεον ἄκρον

Εἴπερ Ἀγρονομία τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Ἀγεσάντα καὶ πλεονάζουσαν ἀκρόν, ἐς τὸ
Δελφὸς ἀφικόμενοι, καὶ, ὡς οἱ
φροσύναντες ἡ Πυθία, κατεβάντες ἐν
ἀδύται ἐξέρχονται τῷ Τερφωνίῳ ὅτι Ἀγ
ρονομία ὑπερὶ πλεονάζουσαν ἀκρόν
ἐς Λακεδαιμονίαν φέρει, καὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐν
δοῦ ἀνακαταμένει. Ἐπὶ δὲ ὅτι ἐστὶν αὐτὸς
ἐν αὐτοῖς τῷ πλεονάζοντι ἐκτελεσθῆναι
καὶ ἐς ἀκρόν πλεονάζει. Τότε δὲ Ἀγρο
νομία ὡς ἐπὶ μὴ ἐστὶν ὅτι Βοιωτίας ἀκρόν
ἐστὶν τῷ Τερφωνίῳ καὶ καμινάριον πλεονάζουσαν,
αὐτὴν ἐργον μετ' ὄντων ἡγεῖται.
Συλλέγει δὲ ἄλλες τὲ καὶ Μεσσηνίων,
καὶ τὲς αὐτὴν αὐτὴν ἀκρόν ἔχον ἡγεῖται,
φυλάττει τὴν ἐκτελεσθῆναι, ἡγεῖται ἐπὶ πλεονάζοντι.

λυ τῆς Λακωνικῆς θύμῳ ἀρχαῖαν ὄνο-
 μα καὶ ὁ Ομήρου καταλόγῳ φάειν,
 πρὸ δὲ τῆς Σπαρτιατῶν καὶ προσηύκων
 τελευτήσαν Φαλαί. ὅττι ταύτῃ ἀφι-
 στήσαντες πῶς πρὸς περὶ τῶν ἀμύλων
 ἔφασκε, καὶ λείαν παρὰ βαλόντων, α-
 πλάυνεν εἰς πύλιν Μεσσηνίαν. Λακεδαιμο-
 νίων δὲ ὀπλιτῶν καὶ Ἀναξάνδρου τῷ βα-
 σιλεὺς ἐπὶ διαμύων καὶ ὁδὸν ἐστρέψατο π-
 ρὸ τῆς, ἡ δὲ δὴ καὶ ὁ Ἀναξάνδρου ὄρα-
 ντο. βληθεὶς δὲ ἀκοντίῳ τῷ γλυτῶν,
 πύλιν δὴ καὶ ἐπέσχευ. ἔμην τοι πύλιν λα-
 ῖας ἡ δὲ ἀπλάυνεν, ἀφῆρθε. Διαλίσπων
 δὲ ἔχον ἀκοντίῳ τῷ πρῶμα, εἰς πύλιν
 ὡπλὺ Σπάρτην ἰσοδὸν ποιήσαντες, ἔν-
 τος ἀπεστέλλετο ἡ δὲ φασμάτων Ἐλ-
 λης καὶ Διόσκου. πῶς δὲ ὁ Κάρυαις
 ἔφασκε, ἡ δὲ καὶ ὁ Ἀρτέμιδι δι-
 λήνησι μὴ ἡμέραν, καὶ συνέλαβεν ὅσην
 ἡγήμασιν αὐτῶν καὶ ἀξιώματι παύσαι
 περὶ τὸν ἀγαθὸν δὲ εἰς πύλιν τῆς Μεσ-
 σηνίας, πύλιν ἡ δὲ καὶ ἀνεπαύετο, ἀνδρά-
 σι τῆς ὅσα τῷ λόγῳ πύλιν φρενὲν ἐπὶ τῆς
 φας

ψας τῆς παρδίνων. Ενταῦθα ὑπὸ μέ-
 νης οἱ νεανίσκοι δοκεῖν ἐμγεῖ καὶ ἄλλως ἀ-
 κροτῶς ἔχοντες λογισμῷ, πρὸς βίαν ἐ-
 στέποντο τῆς παρδίνων. Αεισομένης δὲ
 ἀπέρχοντο ὅς νομιζόμενα Ἑλλησι δρωί-
 ται, ἐσθίνα ἐποιοῦν λόγον ὥστε ἡ-
 μαγαλάει καὶ ἀπκτῆναι τὴν παρδινουῦνται
 μέλισσα δὲ αὐτῶν. τὰς δὲ αἰχμαλώ-
 τας λαβὼν ἀπέλυσε ῥημῶς πολλῶν
 παρδίνων, ὥς περ γὰ καὶ εἶλεν. Ἐστὶ δὲ
 Αἶγλα τῆς Λακωνικῆς, ἐνθα ἱερὸν ἱ-
 δρυται ἅγιον Δήμητρος. Ενταῦθα ὅπ-
 σάμενος ὁ Αεισομένης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
 τῆς γυναικὸς ἀγέρας ἑορτῆς, ἀμύνει-
 σθαι τῆς γυναικῶν σὺν ἄνδρ. τὸ δὲ πρὸς
 αχθῶν, λαμβάνοισιν οἱ πολλοὶ τῆς
 Μεσσηνίων τραύματα μαχαίρας τὶ αὖ
 σὺν ἱερῆα αἱ γυναικες ἔδυσον, καὶ ὀβελοῖς
 οἷς τὰ κράτα ἔπειρον ὀπίσσω. ὅθεν Α-
 εισομένην τυπῖσσαι ταῖς δασὶ ζῶντα αἰ-
 ρῶσιν ἀπεσώθη δὲ ὁμοῦς τὴν αὐτῆς ὀκείνης
 θυκτὸς εἰς πλὴν Μεσσηνίαν. ἀφῆναι δὲ αὐ-
 τὴν ἱέρεια τὴν Δήμητρος αὐτὴν ἔσχεν

Αρχαδαίμῳ· ἀφῆκε δὲ εὐκὸς ἐπὶ ῥήμασιν,
 ἅλλὰ ἔρωσα ἔτυχεν αὐτῷ περὶ τὸν ἱ-
 η. περὶ φασίζεν δὲ ὡς Λεισομυΐης ἄλ-
 κῶσαι τὰ δισμοῖ, ἀποδραῖς οἵχριστο.
 Τρίτῳ δὲ ἔτῃ τῷ πολέμῳ μελλέσῃς γίνε-
 σθαι συμβολῆς ἐπὶ τῇ χαλυμνίῃ μεγα-
 λῇ Τάφρῳ, καὶ Μεσσηνίοις Αρχαδῶν βε-
 βουλησθῶτων ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων,
 Λεισοκράτη ὁ Ἰκίτα Τραπεζύντιον,
 βασιλέα τῶν Αρχαδῶν, καὶ στρατηγὸν ὄντα
 ὡς τῷ τότε, ἄλφειοις οἱ Λακεδαί-
 μωνιοι ῥήματα. Πρωτοὶ γὰρ ὦν ἴσμεν,
 Λακεδαίμωνιοι πολέμῳ ἀνδρὶ δῶρα ἱ-
 δοσθῆναι, καὶ ὦνιον περὶ τοῦ κατισήσμετο ἔτι
 ὁ κράτος ὅς ὦν τῶν ὀπλοῖς. πρὶν δὲ ἢ
 εὐνομοῦσαι Λακεδαίμονις εἰς ὁ Μεσ-
 σῶν πόλεμον, καὶ Λεισοκράτης τῷ
 Αρχαδῶ. πῶς περὶ δόσαν, ἀρετῇ πὶ οἱ
 μαχόμενοι καὶ τύχαις ὅκ τῷ δὲ διεκρί-
 νοντο. Φαίνονται δὲ οἱ Λακεδαίμωνιοι καὶ ὕ-
 περον ἰωίχα ἐπὶ Αἰγῶν ποταμοῖς καὶ Α-
 θῶναιων ναυσὶν ἀνδρώμενοι, ἄλλοι τὶ
 τῶν στρατηγῶν. Αἰθῶναις καὶ Αἰθῶ-
 μοι-

μῦθον ἔχονταίμην. Περιήλθε μὲν
 τῷ αὐτῷ Λακεδαιμονίους ἀπὸ ἁγίων
 ἢ Νεοπάλεμοι. καλεσμένη τίσι. Νεο-
 πάλεμω γὰρ τῷ Ἀχιλλέως ἀποκτείναντι
 Πρίαμον ὅπῃ τῇ ἐσχάτῃ τῷ Ερμείῳ, σὺ-
 ἔπεισε καὶ αὐτὸν ὅτι Δελοφίσι πρὸς τῇ ἐ-
 μῷ τῷ Ἀπύλλῳ. ἀποσφραγίσαν. καὶ
 ἀπὸ τούτου ὁ παῖς οὗτος καὶ ἔδρα-
 σε, Νεοπάλεμοι τίσι ὀνομαζόμενοι. Ταῖς
 οὖν Λακεδαιμονίοις, ὅτε δὴ μέγα καὶ ἡ-
 νηϊ, καὶ Ἀθηναίων τὶς ἐκείνου καὶ ἡγε-
 κεί, ἔκ Ἀγροίαν. καλεσμένη τὰ παλαι-
 ῶν ἢ Ἀσία, τίσι σφίσι ἢ ἀρχαῖοι καὶ
 ἐκ ἔχοντες ἀφελόμενοι τῷ Μῆδον. ἀλλὰ
 σφῶν ὁ βαρβαρὸς. περιήλθε τῷ ὀκταέτη
 ἀνέμῳ, ἐς Κόρινθον καὶ Ἀργεῖ. καὶ ἔ-
 Ἀθῆναι καὶ τῇ Θήβῃ καὶ ἡγεκεί. ἀποσφ-
 ρασι. ὅτι ὀνομαζόμενοι. Κόρινθου καὶ
 πόλεμος. ἀπὸ τούτου ἔχοντες σφῶν καὶ ἡ-
 γεί, ὡς ἀπολείπειν Ἀγροίαν ἀφελ-
 ούμενοι τῷ ὅτι τῇ Ἀσίᾳ. Λακεδαι-
 μονίοις μὲν ὁ ὅτι Μεσσηνίοις σφῶν ὁ
 δαίμων ἐμελλεν αὐτοῖς ἀποφασί. σφ-
 φρεῖν

μεν. Αριστοκράτης δ' ὡς τὰ πρῶτα
 ἐβόησεν ἐκ Λακεδαιμονίας, ὃ μὲν
 παλαιὰ ἐκρυπτεν ἐν τοῖς Ἀρχαῖς οἷον
 ἐκβέβηκεν· μελλόντων δ' ἐν χρεῶσι ἡδὴ
 ἀνέρχεσθαι, πτωικαῦτα ἐξέφροβησεν αὐ-
 τῶν ὡς ὅτι διαχωρεῖα τῶν αἰσιν ἀποβλη-
 μένοι, καὶ ἀναχωρήσει σὺν ἑσσι αὐτοῖς,
 ἐκ κρατερῶν. Τῶν τε ἰσθμίων οὖν
 ἡ γαλονία καὶ ἡ γαυμία. Εὐκλείδης δ'
 πῆτα πικρὰ, ἐπειδὴ αὐτὸς σημήνη,
 φυγὴ πρῶτον. Ὡς δ' οἱ Λακεδαιμό-
 νιοι συνέμισθον, καὶ ἦσαν ἐν τῇ αὐ-
 τῇ οἱ Μεσσηνιοὶ πετραμμένοι, ἐν τῇ
 δὲ Αἰστωκράτης ἀρχομένης τῆς μάχης
 ἐπὶ τὰς Ἀρχαῖς, καὶ τοῖς Μεσσηνί-
 οισι τῶν Αἰστωρῶν καὶ μέστων ἡρήμωτο. οἱ
 δ' Ἀρχαῖς σφίσι ὄχρον ἀμφοτέρω. ἀπὸ
 σφόντων μὲν Ἠλείων τῆς μάχης, δύν-
 ται δ' Ἀργείων καὶ Σικανίων. Περσὶς
 ἡρώδης δ' καὶ ἄλλοι τῶν Αἰστωκράται.
 Διὰ δὲ Μεσσηνίων ἐποίητο πῶν φυγῶν.
 οἱ δ' ὡς ἐπὶ τῷ ἀνέλκυστον τῶν παρόντων
 ἤσαντο ἑκφρονεῖ, καὶ αὖτε ὑπὸ τῆς δι-

ἐξόδῳ τῆς κτ' σφᾶς τῆς Ἀρκάδων ἐπα-
 ρείοντο· ὥς αὐτῶς ἐδείκνυτο οἱ πολλοί,
 καὶ ἐπιδεικνύσθαι τῶς ἐν χερσίν. ἀπὲρ γὰρ
 τῶς Λακεδαιμονίων ἐπιφερομένων, ἦδη
 πρὸς τὴν Ἀρκάδα ἀφώρων φεύγονται,
 καὶ οἱ μὲν ἐξελθὲν σφίσι ἐκέρχοντο,
 οἱ δὲ καὶ λυσιδρείαις ἐς αὐτὰς ὡς ἐς ἀνδράς
 προσδύτας καὶ ἐν δικάῃς ἐλθόντες. Λακε-
 δαιμονίοις δὲ ἡ περὶ κύνων τῶς Μεσση-
 νίων μνησθέντων ἐγέρετο ἐχθροσύνη, καὶ
 νικῶν ἐτοιμοτάτῃ πασῶν καὶ ἀπονοστή-
 πῳ ἀνείλυντο. Αεισμηνίας δὲ καὶ οἱ αὐ-
 τῶς συνέμεινον μὲν, καὶ τῶς Λακεδαί-
 μονίων τὰς μάλας ἐγκηρύνας ἐκέρχοντο
 ἐπεισόντες· ὁλίγοι δὲ ὄντες ἐμείλιξε ὡ-
 φέλου. πῶς δὲ Μεσσηνίων τῶ μὲν δι-
 μυστοῦτον πληθύνον ἀνηλώδησεν, ὡς
 ἐπὶ πρῶτα Λακεδαιμονίων δεσπότας ἀν-
 τὶ δέλων ἐστὶν νομίζοντες, τότε μη-
 διὰ ἐς πῶς σπυρίαν ἀντὶ ἐπέχθη ἐλπί-
 δα. ἀπέθανον δὲ καὶ τῶς πρῶτον ἀνόντων
 ἄλλοι τὶ καὶ Ἀνδροκλῆς καὶ Φίντας, καὶ λυ-
 γυ μάλα ἀξίως ἀγωνισάμενοι. Φόρται,

ὑπερπερὶν τέτων ἐπιδολιχῶν κίλιν Ο-
λυμπάσις ἡ ἀνηρηθῆς. Αἰστομένης
δὲ μετὰ τὴν μάχην τοὺς ἀξιοπεφθό-
τας τῶν Μεσσηνίων συνήθριζε. καὶ Αν-
δρίαν μὲν καὶ αἱ πᾶσι ἄλλοις ἐν μασσαίᾳ
πολιορκίᾳ τρεῖς ἔτη πολλὰ ἐκλείπειν, ἐς
δὲ Ἑλέαν δὲ ὅροι ἀγοικίζεσθαι. Σιω λη-
γμένοι δὲ ἐς τὴν δὲ χωρίον, περὶ
ἐξελκτορὶ δὲ Λακεδαιμόνιοι πολιορκίᾳ
ἐπὶ αὐτῇ ἐξαιρήσθαι νομίζοντες, ἀν-
τιρροσθῆναι δὲ ὅμοι οἱ Μεσσηνιοί, καὶ μετὰ
τὴν δὲ Τάφρην συμφερόν ἐν τε καὶ δύναι
ἵππων ἀμείνομενοι. ὅτι δὲ ἄρτον καὶ πο-
λιορκίᾳ φημέσθαι πᾶσι, διαγίγ. τὰ
δὲ ἐκ τῆς Ρίου ὑποποιήματα δὲ τὸς Λα-
κεδαιμόνιους.

Οὐροῦ ἀρρητοῦ οὐδὲ πύχας ἐς εἰς
αὐτοῦ.

Χαίματα πᾶσι ποίαις τὴν δύω καὶ εἰκοσι-
πέντε.

Χαίματα καὶ εἰς δύναι κατέλεξε πᾶσι
αὐτοῦ. ὅτι καὶ εἶπον, ἡ ὁλίγην πύχας
αὐτῶν. Μεσσηνιοὶ δὲ ὡς ἐς τὴν Ἑλέαν.

ἀνφικίδησθαι, τῆς τε ἄλλης ἐξείρηστον,
 πλὴν ὅσον σφίσι οἱ Πύλιοι τὰ ἐπὶ θα-
 λῶσσι καὶ οἱ Μοδωναῖοι διέσωζον, ἐλ-
 γειον πλὴν τῆ Λακωνικῆ καὶ πλὴν σφε-
 πτεον, πολεμίας ἤδη καὶ τῶν τῶν νομίζον-
 τες. ἄλλοι πὲρ δὲ συνίσταντο εἰς ταῖς κρα-
 δρομαῖς ὡς ἔχαστοι τύχοιεν, ἢ Αἰσωνῆς
 δὲ τῆς περὶ αὐτὸν λογαδίας εἰς πελαγο-
 σίων ἀειθρὸν περιήγαγον. ἦσαν μὲν δὲ
 τὰ Λακεδαιμονίων καὶ ἔφερον, ὅσοι καὶ
 διώκοντο αὐτῶν ἔχαστοι. ἐλόντες δὲ σί-
 πον καὶ βοσκήματα καὶ οἶνον ἀνήλθον,
 ἔπιπλε δὲ καὶ ἀνδρώπορι ἀπεδίδοσθαι
 ἡρημῶν. Ὡς καὶ ἐποιήσθητο οἱ Λακε-
 δαιμόνιοι δόγμα, ἀπὸ τῶν ὅν τῇ Εἰρή-
 μαλλον ἢ σφίσι αὐτοῖς γινώσκουσιν,
 καὶ Μεσσηνίαν καὶ τὴν Λακωνικὴν πλὴν πε-
 σιγῇ, ἕως ἂν πολεμῶσιν, εἴαν ἀσπορεν.
 Καὶ διὰ τὰς ἀνδρίας ἐγένετο ὅς Σπάρτην,
 καὶ ὁμῶς τῇ σιποδία ἐγένετο ὅς Σπάρτην
 γαίσις. ἢ γὰρ ἠνείχοντο οἱ ταῦτα τὰ χτήμα-
 σα ἔχοντες, τὰ σφέτερά αὐτὰ ἦν.
 Καὶ τότε μὲν τὰ ἔσφορα δέλωτος Τυρ-
 ται-

πῶς Αραιομένης δὲ ἔχων τὰς λογαίους,
 πῶς μὲν ἔξοδον πρὸς βασιλεῖαν ἐποιήσατο
 ἰστέραν. ἔφθην δὲ ὑπὸ πύχους πῶς ἐς
 Ἀμύνκλας ἀνύσας προανίσχοντο. ἡλίω
 ἢ Ἀμύνκλας δὲ πόλισμα εἰλόμενος ἐδούρ-
 πον, καὶ τὴν ἀποχώρησιν ἐποιήσατο, τὸν δὲ
 τὴν ἐκ τῆς Σπάρτης προβοηθήσασα κατήγε-
 ρε δὲ καὶ ὑπερὶ πῶς χάριαν ἐς οὐ Λακε-
 δαιμονίων λόχοις πλέον ἢ τοῖς ἡμίσει καὶ
 τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφοτέρω συμβαλὼν,
 εἰλάπε ἔχον ἀμύνόμενον τραύματος, καὶ
 πληγῆς ὑπὸ λίθου πῶς κεφαλὴν αὐτοῦ
 αὐτοδινύσιν ὀφθαλμοί, καὶ πρὸς ταῖς
 ἀδρόσι τῆς Λακεδαιμονίων ὀπιδραμόντες,
 ζῶντα αἰρῶσιν. ἡλωσθη δὲ καὶ τῆς αὐ-
 τῆς ἐς πεντήκοντα. Τότες ἔγνωσαν οἱ Λα-
 κεδαιμόνιοι ῥίψαι πόλιν ἐς τὴν Κεάδην ἐς
 βαλάνους δὲ ὀνταῦθα, καὶ αὐτὴν δὲ μεγέ-
 ταις πρὸς ταῖς. οἱ μὲν δὲ ἄλλοι Μεσση-
 νίων ἐμπέποντες ἀπὸ πάλιν αὐτῆς. Α-
 ραιομένης δὲ ἐς τε τὰ ἄλλα διῶνται, καὶ
 δὲ καὶ τότε ἐφύλασσεν. Οἱ δὲ ἀποστή-
 νοντες τὰ κατ' αὐτὴν, Αραιομένης

φασιν ἐμβληθέντι ἐς Θ Κεάδην, ὅρ-
 νιδα Θ αἰτὴν ὑποπτεῖσθαι καὶ ἀνέχον
 ἢ πτέρυξιν, ἐς ὃ κατήνευκεν αὐτὸν ἐς θ
 πύρας, ὥτε πρωθέντα σφῆν τῷ σὺ-
 ματῷ, ὥτε τραῦμα ἐπὶ λαβόντα, Ε-
 μελλεν δὲ ἄρα καὶ αὐτόθεν ὁ δαίμων ἔξο-
 δον ἀποφαίνειν αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐς
 θ πύρμα ἦλθε σὺ βαράδρου, κατεβλή-
 θη καὶ ἐφελκυσσάμενος. τίς χλαμύδα
 ἀνέμεινεν, ὡς σφῆναι οἱ ἀποδαιεῖσι πε-
 τρωμένον. Τρίτη δὲ ὑπερον ἡμέρα, ψό-
 φος τὴν ἀφαιέσεται, καὶ ἐκκελευσάμενος.
 (ἐδιδάκτο δὲ ἦδη ἄλφ πῦ σφῆναι δὲ
 ρῆς) ἀλῶπυς αἶθεν ἀπτομένῳ τῶν
 νεκρῶν. ὑπερόπαι δὲ ἔσθον ἦ) πρὸς δι-
 οίαν περὶ, ἀνέμεινεν ἐγγύς οἱ τῶν ἀ-
 λῶπυς ἡμέρας. ἡμερμένης δὲ λαμβά-
 νεται πρὸς δὲ ὑπερὶ χερσὶ, ὅποτε ἐς αὐ-
 τὴν ἐκτρέφεται, τίς χλαμύδα περὶ
 βάλλει οἱ καὶ δαίμων παρῆχε. τὰ μὲν
 δὲ πολλὰ διὰ σφῆν αὐοῖσθαι, τὰ δὲ ἀπὸ
 διατρέχει καὶ ἀφαιέσεται ὑπὸ ἀντὶς. ὅψι
 δὲ ποτε αἰτὴν ἐκ τῶν ἀλῶπυς ἐκτρέφει

δεινὸν ἰχθυῖον καὶ φέγγει. δι' αὐτῆς. Καὶ
 τὴν μὲν, ὡς ἀπὸ τοῦ Αριστομένης ἡλδοθε-
 ρύθη, ὁ φωλίον ἐμύλλεν ὑποδέξασθαι.
 Αριστομένης δ' (ὃ γὰρ πῆ ὅτι καὶ τότε
 παρέχειν ἐδύνατο ἐξοδοῦ) ἀρυγίεσαν
 τὰ ταῖς χερσὶν ἐποίησε, καὶ οἷχαδε ἐς τὴν
 Εἶσαν ἀποσώζεται. ὠχθροδὲ μὴ τύχη
 καὶ ἐς τὴν ἀλυσιν ῥηυσίμυθον. (ὁ γὰρ οἱ
 θρόνημα ἰὺ καὶ τὰ πολυμήματα μείζο-
 να, ἢ ὡς ἐλπίσται πρὸς Αριστομένειν αἰχ-
 μάλων ἀν' ἡμέσται) ὠχθροδοξοπέρα δὲ
 ἔτι καὶ πόμπτων ὠχθροδολότατα ὅσα ἀνδρῶν
 δεῦ ἢ ὅκ τοῦ Κεῖδα ὠπτεία. Λακεδαί-
 μονίοις δ' παραυτίκα μὴ ὑπὸ ἀνδρῶν
 ἐπιγυγέλλετο ἀντ' ἐμύλων, ὡς Αριστομένης
 ἐπὶ μύχοι σῶς. Νομιζομένης δ' ἀπίστου καὶ
 ταῦτα ἢ εἴ τινα πιδνεῶτα ἐλέγαν ἀνα-
 βιώναι παρ' αὐτῷ, ποιοῦντε Αριστομένους
 ὑπερῆξεν ἐς πῖσιν. Κορίνθιοι Λακεδαί-
 μονίοις δυνάμειν ὡς συνεξαίρηθονταί τὴν
 Εἶσαν ἐποσέλλουσι. τότε καὶ τῇ ἡ-
 τασιόπων πυρρηνόμυθον. ὁ Αριστομέ-
 νης τῇ πυρρείᾳ τὴν ἀτακτόπερον ῥηῖσται
 καὶ

[illegible]

σπονδῆς, καὶ αὐτοὶ μὲν ἀπαχωρήσονται
 ἀπὸ τοῦ ἑσπέρου. Κρήνη δὲ τοξότῃ
 (μετεπέμψαντο γὰρ ἐκ τῆς Λύκτου καὶ ἑ-
 σπέρου πόλεως μυδιώτες) ἔτοιμασιν ἄ-
 να τὴν Μεσσηνίαν ἐπὶ λαμπύρῳ. Αρι-
 στάρχῳ αὖτε, ὅτε ὅν σπονδῆς ἀπὸ τῆς
 ἑσπέρου γυναικὸς καὶ πατρὸς ἀδελ-
 φῶν, ἐπὶ τῇ ἀφ᾽ ἑσπέρου ἀπὸ τῆς τοξότῃς
 ἐκείνης ἐλθόντες συλλαβόντες τὴν τοξό-
 τῃν αἷς ἔχον ὅτι ταῖς φασίμας,
 δύναν. ἑσπέρου γὰρ ἐπὶ ταῖς. Δύο μὲν αὖτε
 ἐκ τῆς Λύκτου ἀπὸ αὐτῆς ἐλθόντες, Λα-
 κωνίαν Αριστερήν ἐπὶ λαμπύρῳ
 ἔλκοντες οἱ Λύκται τὴν ἐσπέρου ἐκ τῆς
 Λύκτου ὅτι ὅν τῇ Μεσσηνίᾳ. ὅτε αὖτε
 ἑσπέρου καὶ μετὰ παρδίνῃ, πατρὸς
 ἑσπέρου. τῇ τὴν ἐσπέρου καὶ ἐπὶ τῇ
 ἑσπέρῃ καὶ πατρὸς, ὅτε λαόντα ἐκ τῆς
 ἀφ᾽ ἑσπέρου ἀφ᾽ ἑσπέρου ἀφ᾽ ἑσπέρου
 ἑσπέρου ἑσπέρου ἀφ᾽ ἑσπέρου, καὶ ἑκ τῆς
 ἑσπέρου ἑσπέρου. αὐτῇ δὲ τῇ ἑσπέρῃ
 ἑσπέρου ἀφ᾽ ἑσπέρου, καὶ ἀφ᾽ ἑσπέρου
 ἑσπέρου. ὅτε τὴν ἀφ᾽ ἑσπέρου ἀφ᾽ ἑσπέρου
 ἑσπέρου, ὅτε τὴν ἀφ᾽ ἑσπέρου ἀφ᾽ ἑσπέρου.
 Τότε τὴν
 ἑσπέρου

ὡς ὅτε Αριστομένης ἐσέζηρσεν οἱ Κρήτες,
 σωφρονήσεν ἢ παρδίεν. ὕπαρ ἦκεν
 ὅς οἱ τῇ νυκτὶ οἱ πεφλυότες, καὶ ἀνησυχία
 τὴν μητέρα ὅστις εἴη. μεθυσθεὶς ὅτε ἐπὶ
 ῥώῳ τε, καὶ ἀπιδύσθαι εἰς αὐτὸν, ὅτε περ-
 ταχθῇ συνῆκεν. οἶνον οὖν τοῖς Κρησὶν
 εἰσέχευε, ἀνεδίδου. καὶ ὡς σφᾶς ἢ μέθη
 καταπλάμβανεν, ὑφαρξίται τῷ μεγάλῳ
 ὑπνωμένῳ ὅτε εἰσχειρίδιον. Τὰ μὲν δὲ
 δεσφά τῷ Αριστομένῳ ἐπὶ μὲν ἢ παρδί-
 εν. ὁ δὲ πρὸ λαβὼν τὴν ξίφιν διαρ-
 γάσατο. Ταύτῳ τὴν παρδίον λαμ-
 βάνει γυνᾶκα Γόργον. Αριστομένης ἐδί-
 δου δὲ Αριστομένης, τῇ παρδίον ὀκτίων συν-
 στα. ἐπὶ Γόργῳ ἐκ λυγρῶν δέκατον καὶ
 ὀγδοὺν ἔτε, ὅτε ἐγνημυ. Ενδεκάτῳ
 δὲ ἔτει τὴν πολιορκίαν, τὴν τε Εἰραν ἐ-
 πέπεστο αἰλῶνα, καὶ ἀναστάσει γυν-
 αται Μεσσηνίαν. καὶ δὲ σφίσι ἐπετέλε-
 σεν ὁ δὲ Αριστομένης καὶ Θεόκλην ἀρη-
 αίνει. Τέτοις γὰρ ἐλθόντων εἰς Δελφούς
 μὲν τὴν ἐπὶ τῇ Τάφρῳ πληγῇ, καὶ ἐ-
 περμένοις ὑπὲρ σωτηρίας, τοσύνδε ἔ-
 πειν ἢ Πυθία.

Ες τε τραγ. πίνῃσι Νέδας ἐλινθόρροον

Οὐκ ἐπὶ Μεσσηνίῳ ῥύομαι. χρυσοῦν

ἢ ὀλεθρ.

Εἰσὶ δὲ αἱ πηγαὶ τῆς Νέδας ἐν ὄρει τῇ

Λυκαίῳ. περὶ δὲ τῶν ποταμῶν ἔχει τὴν

ἀρχαίαν, καὶ ὁπότερ' αὐτὴς ἐς πλὴν

Μεσσηνίαν, οὐκ εἶναι τὰ ἐπὶ θαλάσῃ Μεσ-

σηνίαι καὶ Ἠλείοις πλὴν γὰρ. Τότε δὲ οἱ μὲν

τοὺς αἶγας τὰς ἀρρενας ἐδοδοίκεσθαι, μὴ

αἰνῶσιν ἀπὸ τῆς Νέδας· τοῖς δὲ ἄρα ὁ δαίμων

περὶ στήθεσιν τοιόνδε. Τὸ δένδρον τὸ ἐρμεῖον

ἐστὶν Ἑλλάνων οἱ χαλῶσιν ὀλιωθῆναι, Μεσ-

σηνιοὶ δὲ αὐτοὶ τραγόν. τότε οὖν περὶ

τῆς Νέδας πεφυκὼς ἐρμεῖος, ἐκ ἐς δὴ δὴ

ἐξέειπε. Ἀλλὰ ἐς τε τὸ ῥόδιμα ἐπέσπερε, καὶ

τὸ ὕδατος. ἀκροῖς ποτὶς φύλλοις ἐπέ-

ψαυε. Θεασάμενος δὲ ὁ μὲν τις Θεο-

κλ. συνεβάλλετο, ὡς τὴν τραγὸν τὴν

πίνοντα ὅτι τῆς Νέδας περὶ στήθεσιν ἡ Γυλίσια

ἐρμεῖον τῆτον, καὶ ὡς ἤδη Μεσσηνί-

οις ἦκει τὸ ῥαγῶν. καὶ ἐς μὲν τὰς ἄλλας εἰ-

χεν ἐν ἀπορρήτῳ, Αεισομένην δὲ περὶ

τῆς

πῃ ὁ ἰευσὸν ἦγαγε, καὶ ἀνεδίδακται,
 ὡς τ' ὠπτείας ἐξήκει σφίσι· ὁ γὰρ
 Αἰριστομένης ἔχειν ὕψος πείδεται, καὶ
 ἀναβολὴν ἔκ ἐπὶ εἴῃ σφίσι, περὶ τοῦ
 σωτοῦ καὶ ὅκ' ἡβ' παρόντων. Καὶ ἦν γὰρ π
 ὦν ἀπορρήτω τοῖς Μεσσηνίοις· ἔμελλε γὰρ
 ἀφανισθῆναι, ὑποβρύχιον πλὴν Μεσσηνίῳ
 κρύψαντι ὅτι πόρτα αἰῶνα φυλαχθῆναι, καὶ
 οἱ Λύκιοι τῷ Πανδίοντι ἀρησμοὶ Μεσ-
 σηνίους ἐλθόντων ἀγόνων πατὴρ ἀνασώσεται καὶ
 γὰρ. τῷτο δὲ ὁ Αἰριστομένης, ἀπὸ τοῦ
 τῆς ἀρησμοῦ, ἐπεὶ νύξ' ἐγγίγει
 καὶ, ἐκόμενος. ὡς γὰρ ἡμῶντι ἔστιν ἔνδοξον
 Ἰδωμῆος ἡμῶντι ἔρημότητον, καὶ τῶν
 ἐκ Ἰδωμῆος ὁ ὄρτος, καὶ Δία Ἰδωμῆος
 χροῖτα καὶ δὲ οἱ Μεσσηνίους ἐκ ἐκείνου
 ὄψον, φύλακας μὲν τ' ὡς καὶ ταλάν-
 κης ἡγόμενοι, μηδὲ ἐπὶ Λακεδαιμονίοις
 ποιῆσαι πλὴν μόνον καὶ δόλῳ Μεσσηνίοις
 ἐλπίδα. Μετὰ γὰρ τῷτο τοῖς Μεσσηνί-
 οις ἦρχετο, καὶ δὲ Τρωσὶν ἐπὶ φέρει-
 ρον, γίγνεσθαι καὶ ἀπὸ μηχανῆς. Ε-
 πεκράτου μὲν αὐτοῖς, ἐπὶ ἐκράτῳ

ἔτι ὅροις καὶ τῷ χρόνῳ πάλιν Εἶσαν ἄλλοι
 ἢ Νέδας. ἥσπερ ὅ οἰκήσας καὶ ἔξω πυλῶν
 οἰοίτο. Αὐτόμολτο δ' ἐς αὐτὰς ἐκ τ' Λα-
 κωνικῆς ἄλλοι μὲν ἀφίκετο σὺν τοῖς οἰ-
 κῆσις δ' Εμπράμιου βυθόλτο. ἐλαύνων
 ἔδωκεν ταῖς ἑσπέραις ὁ δ' Εμπράμιος
 ἡνίκ' ὅν Σπάρτην δύναιτο. οὐδ' ὁ βυ-
 θόλτο. ἐνεμύνη δ' ὑπὲρ τοῦ Νέδας. Αν-
 δρὸς οὖν τῆς Μεσσηνίωνος ἡρώς ὅσα ὀνεί-
 ραυτος ἔχοντων οἰκήσιν, γυναικας εἶδεν
 ἐν ὕδασι ἐλδυσσάν. ἐρεχθεὶς δὲ, ἀφελ-
 λῶναι ἐτόλμησε καὶ δὲς δῶρα, συγγί-
 νει. ὅ ἀπὸ τέττοιο ἀνδρα παρεφύλασ-
 σεν αὐτῆς, ὅποτε ἀποχωρήσειεν ἐς πάλιν
 ἡμετέραν. ἀνὰ μέρτο δὲ τοῖς Μεσσηνίοις
 τ' ἀκροπόλεως ἐπήγατο ἡ φυλακή. ταύτην
 καὶ τὰς πολεμίους μέγιστα ἐδοδύκασον,
 μή ὑπερβῶσιν αὐτοῖς ἐς πάλιν πόλιν. ὅπ-
 οῦ οὖν οὐδ' ἀποχωρήσας, πλοικαῦτα ὁ
 βυθόλτο. ἐφοίτων δ' ἐν πάλιν γυναικας.
 Καὶ ποτε ἔτυχεν αὐτὸς ἄλλοις ἐς ὀκνη-
 οῦσιν ὅν τῇ νυκτὶ φυλακῇ. Ἐ-
 τυχε δὲ ὅσων πολλῶν ὅτι ἡδὲν, καὶ ὀκλει-

ποιῶσι οἱ Μεσσηνιοὶ πλὴν φρυγῶν. ὃ δὲ
 ὕδωρ ἐβιάζετο σφᾶς ἀνδρῶν ὅκ τῷ ὕδατι
 καταχευόμενον, ἔτι ἐπάλξεων ὠκυδ-
 μημένων, ἔτι πύργων ὑπὸ σπουδῆς
 τεταχσμένων. καὶ ἄμα σὺν κινήσει τῆς Λα-
 κεδαιμονίης ἤλπιζον ὅτι ἀσπλύνουσι
 πύργους, καὶ ὕψω χημερίω. Αεισομένης δὲ ὑ-
 πολαῖς πρῶτον ἡμέρας Κεφαλληνία
 ἔμπορον, ἑαυτῇ ξένον, καὶ ἐσπέρηται ἐν
 πλὴν Εἰρεν ὁπίσθεν ἐδίδοντο, ἑαλωκῆται
 ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐν τοξοτῶν Ἀπτε-
 ραίων, ὧν ἤρχεν Εὐρύαλος. Σπαρτιά-
 τας τῦτον ἐν Κεφαλληνία ἀφαιρέσμενος,
 ἐκείνου μὲν καὶ τὰ χρήματα ὁπρῶτα ἔχον,
 ἀπέσωσεν αὐτὸς δὲ ἐτίσρωτα, καὶ ἔκ ἐ-
 δυνάτο δὴ φοιτᾶν τοῖς φυλάσσοις, κα-
 δαίτωρ εἰώδη. τῦτο μάλιστα ἄποιον ἐ-
 γίνετο ὁμολογῆσαι πλὴν ἀκρόπολιν. καὶ
 πρὸς δὲ ἄλλων ἔχαστος. ἀνελώρησεν ἀπὸ τῆς
 φρυγᾶς, καὶ τῇ ὑπὸ τῷ βυκέλῳ μοιχευο-
 μένης ὁ ἀνὴρ. Ἡ δὲ πλυνκαῦτα ἔκδοσιν εἶ-
 χε ἐν βυκέλῳ, αἰδάνεταί τε τῷ ἀνδρὶ
 ἐπιδόντῃ, καὶ αὐτὴν αἰσιν παύσει εἶχεν,
 ἀπο-

ἀποκρύπτει ὁ ἄνθρωπον. ἐσελθόντα δὲ
 ὁ ἀνδρὰ ἐφιλοφρονήτο, ὡς ἔπω περὶ
 πρῶτον, καὶ πρῶτα καὶ ἰὼ πῖνα αἰτίαν ἦχε.
 ὁ δὲ ἔπε μνησθὲν εἰδὼς, ἔπε ἐνδον
 ὡς ὁ βουκόλον, ἐχρήτο τῷ ἀλκίῳ
 ἄλλω. καὶ αὐτὸς περὶ ἄλλω τῷ ὁμβρῳ δὲ βί-
 αρον καὶ τῷ ἄλλων ἔχουσαν ἔφασκεν ἀπο-
 λευκισμένην πῖνα φρεσίν. Ἐπικροῖτο δὲ
 ἀφροντῶν ὁ βουκόλος καὶ ὡς ἀκρεβῶς
 ἐκείνου ἔχουσα, αὐτῷ δὲ καὶ τῷ Μεσσηνίῳ
 ἐπὶ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀφίκατο αὐτόκο-
 λος Λακεδαιμονίῳ δὲ οἱ μὲν βασιλεῖς
 ἀπὸ στρατοπέδου πῖνα αἰτίαν ἀπήεσαν.
 πολέμαρχον δὲ τότε Εμπεράμω ὁ τῷ
 βουκόλῳ διόσωπῳ, περὶ ἐκείνου τῇ Εἰ-
 ρῇ. Αφικόμηνος δὲ εἰς τὴν, πρῶτα
 μὲν δὲ ἐπὶ τῷ δρασμῷ παρητήτο ἀμάρ-
 τμα. δούπερα δὲ ἀνεδίδασκεν, ὡς πῖνα
 Εἰραν δὲ τῷ παρόντι μάλιστα αἰρήσε-
 σιν, αὐτὰ ἔχουσα ὅποσα ἦδεντο τῷ Μεσ-
 σηνίῳ διηγόμενος. Ἐδοξέ περὶ λέγειν
 πῖνα, καὶ ἦντο Εμπεράμω καὶ τοῖς
 Σπαρτιάταις. ἰὼ δὲ ἡ πορεία χαλεπὴ σφί-

σιν, ἅπ' ἐν σκύτῳ, καὶ ἐπὶ ἀνιέντῳ. τὰ
 οὐτῷ. ὁμῶς δ' ὑπὸ περὶ θυμίας ἰσχύος,
 καὶ ὡς καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῇ Εἰρεῖ ἐγί-
 νοντο, ὑπερέβαινον κλίμαχάς τε περιτι-
 νέντες, καὶ ὅτῳ τις ἐδύνατο ἄλλῃ ἔστω.
 Τοῖς δ' Μεσσηνίοις παρείχετο μὲν τῷ πρῶ-
 οντῳ κακῷ καὶ ἄλλα αἰδοῖσιν, μέλιστα
 δ' οἱ χυῖες ἢ κατὰ τὰ εἰσδόντα ὑλῆς
 τοῦντες, ἀλλὰ συνεχεστέρα καὶ βίαιοτέρα
 τῇ κραυγῇ ῥαυόμενοι. Γινάσκοντες οὖν ὅτι
 ὑστατον ὁμῶς ἐ ἀναλκαστότατον σφᾶς ἀ-
 γῶνα ἐπειληφότα, εὐδὲ πὰ ὅπλα ἀπῆμ-
 πα ἀνελάμβανον. ἀλλ' ὅτῳ περὶ χεῖρας
 μέλιστα τύχοι τις, ἀρπάζοντες ἡμῶν
 τῇ πατρίδι, ἢ μόνῃ σφίσι ἐλείπετο ἐκ
 τῇ Μεσσηνίας πάσης. περὶ τοῖς δ' ἡδοντο ἐν-
 δον τῇ πολέμιων ὄντων, καὶ ἐβόηδον
 ἐπ' αὐτῆς περὶ τοῖς, Γόργῳ. τὸ ὁ Αἰ-
 σομύνης καὶ Αἰσομύνης αὐτὸς, Θεοκλῆς
 τε ὁ μῦθός, καὶ ὁ Μάντικλῳ. ὁ Θεοκλῆς
 οὖν δ' αὐτοῖς Εὐεργετίδας ἀνὴρ καὶ ἀλ-
 λως ἐν Μεσσηνίᾳ πρῶτον, καὶ ἀφ' οὗ
 γνωσκῶσθε πλεον ἀξιώματῳ ἦκον. ἀ-

δελ-

ἀλλὰ φιλῶ γὰρ εἶχεν Αρεισμομένης Ἀγναγό-
ραν. τότε δ' οἱ μὴ ἄλλοι συμμέντες ὡς
ὅτι δικτύοις εἰσὶν ἐχρημύοι, ὅμως καὶ ὅτι
τῆς περὶ τῶν εἰχόντων ἐλπίδα. Αρει-
σμομένης δ' καὶ ὁ μομήτης ἠπίεσσαντο μὲν σὺν
μῖαν ἐπὶ ἀναβολῇ ὁλέσθην Μεσσηνίοις
ἑσθλῶν, αἵ τε εἰδότες καὶ ὁ ἀρησμομένης ὅτι ἡ-
νέξατο ἐπὶ τῆς τραγῶνς ἡ Πυθία. ἐπεκρυ-
πτόν δὲ σὺν ἡσπιν, καὶ ἡ σφίσις ἐς τὴν
ἄλλαν ἀπόρρητον. Ἐπρόντες δὲ τῶν πόλιν
σπουδῇ, καὶ ὅτι πρῶτα ἐρχόμενοι, τοῖς
τε ὀντυλάουσιν ὅτι τε αἰδάνοιτο ὄντας
Μεσσηνίους, παρεκαλούοντο ἄνδρας ἀ-
γαθοὺς (ἦ), καὶ ἐκ τῆς οἰκῶν ἀνεκάλουον
τῆς ἐπὶ ὑπολειπομένους. ὅτι μὴ δὴ νυκτὶ
σὺν ἡσπιν ἐπὶ ἀρχῇ λόγῳ παρ' ὅτι
πρῶτον. Τοῖς μὴ γὰρ ἡ ἀπειρία τῆς πό-
λεως, καὶ ἡ πόλις Αρεισμομένης ἡσπιν μελ-
λησμόν. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις ὅτι ὅτι
στρατηγῶν σύστημα ἐχρήσθη φθάνοντας
εἰληφέναι. πᾶς τε δ' αἰδοίτο ἢ εἰ πῶς λαμ-
πρῆσεν ἀλλοῖον ἀφαιτό. πῆ, ὅτι ἂν ἐ-
σθλόνυεν ὁ Νηός. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα τὴν ἡμέραν,

καὶ ἀλλήλους καθορᾶν ἰδιώαντο, ὄντα
 τα Αἰτισμένης καὶ Θόουλ. ἐπειθὲν
 ποτὶ πᾶσιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς Μεσ-
 σηνίας, ἀλλὰ τε ὁπόσα εἰκὸς λαὸν διδά-
 σκοντες, καὶ Σμυρναῖον καὶ πολυμήχανα
 αἰαμιμνήσκοντες ὡς Ἰώνων μῆτρα ὄν-
 ται, Γύλιον καὶ Δασκάλον καὶ Λυδὸν ἰ-
 χυρτασφῶν πλεὺς πόλιν, ἔπειθ' ὁρῶντες καὶ
 περὶ θυμῶν ἐκβάλλοντες. Οἱ Μεσσηνιοὶ δὲ
 ἀκρόντες ἀπονοίας καὶ ὄρεσι πηλάντο, καὶ
 συνιστάμενοι κατ' ὁπόσους ἔχουσι τυχεῖν,
 ἐφάρταντο ἐς τὴν Λακεδαιμονίαν. ὁρμη-
 σάντων δὲ καὶ γυναικας τῆς κατὰ μῆτρον, καὶ ὅταν
 διεσπάρτα ἔχουσι, τῶν πολεμίων βαλλάντων.
 τῷτο μὲν δὴ μὴ δρᾶσαι σφᾶς, μηδὲ δὴ
 ἐλπίσαι τῆς τε γυναικας, τῷ ὅμως δὲ βίαιον ἐπι-
 κώλυνε. ἄρβυλον δὲ ὅπλα ἐπὶ ληψάντων, καὶ
 τοῖς ἀνδράσι δὴ πλεοναύταις πλεὺς τόλ-
 μη δὲ ἔχοντες ὁπότε καὶ ταῖς γυναικας ἐώ-
 ραν περὶ τῶν πολεμίων συναπολέσθαι τῇ πα-
 τέρει, καὶ ἀρῶντας θόουλας ἐς Λακεδαιμο-
 νίαν. ὥστε καὶ ἀρῶντας ἰδὼν τῶν πολεμίων
 πατωρὶ μῆτρον. Ἀλλὰ ὁ θεὸς δὲ ὑδάρι-
 πῆρας

πῆγαν ἀνέρον μᾶλλον μὲν ἰσχυρὸν τῷ
 βροντῶν τῷ ψόφῳ, καὶ τὴν ὀφθαλμὸν
 ἰωτῇ ὀρατῆας τῆς ἀσραπῆς ὅξεν πλῆτ-
 τε· τοῖς δὲ Λακεδαίμονιόις ταῦτα πρῶτα
 παρὶσι φρόνημα, καὶ αὐτὸν ἀμύνειν
 σφίοισιν ἔφασθαι ὅτι θεόν. Ἐ (ἥτραπτε
 γδύτοισι καὶ δεξιά) ἀπέφανεν Εὐατῶ
 ὁ μομήης, ὡς αἶσιον εἶη ὁ σημεῖον. Οὗ-
 τῶ δὲ καὶ τραπήγημα ὅξεν ποιόνδε.
 Αεισομῆ καὶ πολὺ οἱ Λακεδαίμονιοι πε-
 ριῆσθαι. Ἀτε δὲ ἐπὶ ὅν δὲ ὄρυχωρία σφί-
 σιν, οἷον καὶ σιωτῆγμα ἐγνομήνης τῆς μά-
 χης, ἄλλων δὲ ἄλλω τῇ πόλεως ποιομήνων
 ὅτι ἀγῶνα, ἀρρεῖν δὲ ἐκείνης τάξεως
 σωβῆσθαι εἶναι τὴν τελευτῆς. τῆς ἐ-
 κέλδεν ἀποχωρήσανται εἰς ὁ τρατόπεδον
 σιτίων μεταλάβειν καὶ ὕπνου, καὶ αὐτῶς
 πρὸς ἰσπερᾶς ἦκον τοῖς ἀπομείνασιν αὐ-
 τῶν ἀλαδξομήνης ὅτι πόνον. καὶ οἱ μὲν
 ἀναπαυόμενοι τε καὶ ἀναμῆρῶ μαχό-
 μενοι μᾶλλον ἀντίρκοι. Τοῖς δὲ Μεσ-
 σονίοις πῆμταχόθεν παρίστατο δόρυα.
 μὲν ἡμέραν γδ αἰὲ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ
 αὐ-

αὐτοὶ τρίτῳ ἡμῶντο. ἦδη τὸ ἡμέρα ἦν,
 καὶ ἡ τε αὐπνία καὶ ὅκ τῷ ἕραν ὁ ὕδωρ
 τὸ καὶ ῥῖγ' ὅπως ἐσφᾶς, ὁ τε λιμὸς καὶ ἡ
 δίψα ἐπέκειτο. μάλιστα δὲ αἱ γυναῖκες
 αὐθιᾶ τὸ πάλιν, καὶ τῇ σωτηρίᾳ τῇ
 ταλαιπωρίᾳ ἀπαρέκει. Παρασιεῖ οὖν
 ὁ μούτις Θίοχλ' ὡς Αἰσιμέντιον
 πῶς Τί μετ' αὐτὸν πόντος ἔχει. ὦ πόνοισι, ἀλὼ-
 ναι Μεσσηνίᾳ πόρται ὅτι περὶ μετρίαν
 συμφορὰν δὲ πῶς ἐν ὀφθαλμοῖς, πάλιν
 τὸ ἡμῖν περὶ σῆμαρται ἡ Πυθία, καὶ ἔνα-
 χ' ὁ ἑρμῆς ἔδειξεν. ἡμοὶ μὲν οὖν ὁ
 ἄνθρωπος αὐτῇ κρινὼν πρὸς τὸ παρὲν
 ἐπαύει πῶς πλάττει. οὐ δὲ σὺζαν μὲν
 ὡς δυνάμεις ἦκας, Μεσσηνίαι, σὺζαν
 δὲ καὶ σκῆτον. Ἐπεὶ δὲ εἶπε πρὸς τούτων
 ὅτι τὸς πολέμους ἔδει. Καὶ οἱ καὶ ἐπὶ
 τῇ Λακεδαιμονίᾳ ἐπεισαν ἐκδοῖσθαι
 πόντος. Ἀλλ' ἔτοι μὲν πάντα τὰ πόνοισι
 χαίροντες καρπύσασθαι τὰ Μεσσηνίων.
 Μετὰ τῷ τοῖς κατὰ αὐτὸν ἀνδραγα-
 σίᾳ ἐμπεσόν, ὁκείνους τὸ ἔκτεινε, καὶ αὐ-
 τὸς ἐπετρώσατο. περὶ μὲν τούτων δὲ

Συμῶν

θυμὸν τῆς φόβῳ τῆς ἐχθρῶν, ἀφίησι
 τὴν ψυχὴν. Αἰσιομένης δὲ ἀπὸ τῆς μω-
 ρίας ἀπίσω τὰς Μεσσηνίας ἀνεχάλας,
 τὰ δὲ ὅσοι καὶ ἀνδραγαθήαν αὐτῇ πρὸς-
 ἐμάχοντο· τότε δὲ εἶα καὶ χῶραν με-
 νει. τοῖς δὲ Λυσιπῶς πρὸς ταξὶς τὰς γυ-
 ναικας καὶ τὰ πικρὰ ἐντὸς τῆς πάξεως ἔχον-
 τας ἐπαχολοθεῖν, ἣ τῶν αὖτὸς παρὲ-
 χνται διέξοδον. Καὶ τῶν μὲν τοῖς πη-
 λισταῖσι Γόργον καὶ Μιόνηλον ἐπέστησεν
 ἀρχυντας. αὐτοὺς δὲ ἀναδραμὼν εἰς τὰς
 περὶ τὴν γῆν, τῇ κεφαλῇ τῶν ἐχθ-
 ρῶν καὶ τῶν δούλων τῇ κινήσει δῆλα
 εἶναι διέξοδον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀπὸ χω-
 ρῆς ἤδη βεβηλωμένῃ. Τῶν τε οὖν Εμ-
 περιμένη καὶ Σπαρτιατῶν τοῖς παρῶσι δι-
 ᾶσαι τὰς Μεσσηνίας ἤρεσκε, μηδὲ λυσ-
 σήναι αὐθιγὰς καὶ εἰς ὁρμαίνον ἀπο-
 νοταὶ ἡγνῆτος δευτέρου πύρα. καὶ αὐ-
 τὸν οὖν σφᾶς ποιεῖν. Ἐκτετατὸς δὲ μόνος
 ἐκέλευεν. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι παραυτίκα τὴν
 πύρην καὶ πάλιν ἐπιδείκνυντο τῇ Εὐ-
 ρυστῇ, ὅτι αὐτὴν καὶ Αἰσιομένην ἐκέλευ-

ον σφᾶς ἄρχην, ὡς ἡ σῶσοντας Μεσσηνί-
 υς, ἡ σὺν αὐτοῖς δαπολεμένους. Ο δὲ
 αἶτε ὅα τὸ Λακεδαίμονος δεδιγμένον
 δῶρα, ἔτε ἄρχην ἡδελεν, εἰδέναι πῶς
 φασκεν εἰδέναι ἐπὶ Μεσσηνίων, ὅτε καὶ
 ἀμύνουσιν, ὅγτα ὑπόλοιπον. τότε ἦν
 σφίσι περὶ ἡδαιόοντο πειρόντας καὶ ὁκλεί-
 πειν τῷ Εἵρα βεβιασμένους, αὐτοὶ μὲν
 πρὸς τὸ ὄρεον σφᾶς τὸ Λύχμον ἐμπαλον
 ὑποδέξαται προετοιμασμένοι καὶ ἐδῶκε
 καὶ σιτία· ἄνδρας δὲ τῶν ὄντων πῶς πίμπουσι
 πρὸς μὲν δὲ αὐτῶν τε τῶν Μεσσηνίων, καὶ ἡ
 γαμῶνας τὴν πορείαν ἄμα γινέσθαι. Καὶ τῶν
 μὲν, ὡς ἐς τὸ Λύχμον ἀνεσώθησαν,
 ὁξέριζον, καὶ τὰ ἄλλα εὐνοϊκῶς πείσαντο οἱ
 Ἀρχαῖοι, χαπαλέμειν τὸ ἐς τὴν πόλιν
 ἡδελεν καὶ ἀναδίσταται δι' ὁκλήνους τῷ
 γῆ. Αρεσπομένη δὲ ὅτε οἶκτος ὄχραπα-
 ζομένης τὸ Εἶρα, καὶ τὸ μῦθος ἐς τὴν
 Λακεδαίμονιν, ἐβλόμα παρίσσει τοι-
 οῦνδε. Πενταχρεσίης τῶν Μεσσηνίων, ὡς
 μέγιστα ἠπίσατο αὐτῶν ἀφειδῶς ἔχον-
 τας, ἀποκρίνας ἀπὸ τῷ πλήθει, ἦρετο
 σφᾶς

ἡ δὲ ὄν ἐπιπύου τῆς τε ἄλλων Ἀρχαδῶν
 καὶ Αεισοκράτες, ἀπὸ ὄνται περὶ οὐδὲν ἔκ
 ἑκείνης (ἀνδρογρία γὰρ καὶ ὑπὸ δειλίας φυ-
 γῆς τότε ἤδη καὶ Αεισοκράτη τὴν μάχης,
 καὶ ἡ Ἀχαιὴν κακίαν ἐπὶ δειλίαν, ἐδούλαζεν αὐ-
 τὴν) ὡς περὶ ὄνται πόνον καὶ τέττε τις πεν-
 τακροστὺς ἤρετο, εἰ πημερυνῶντες τῇ πα-
 ρείδῃ ἀποθνήσκον οὐκ αὐτῶν ἐδελέσθαι.
 φαρμάκων δὲ ἐδέλθαι, ἀπεγύμνου δὲ πόδῃ,
 ὡς πάντως τὴν ὀπίσθου ἐσώερας ὅπῃ πύω
 Σπάρτῃ αἶψα μάλλοι. Λακεδαιμονίων
 γὰρ τότε δὴ μέλιστα εἰς πύω Εἴραν ἀπῆ-
 σθη οἱ πολλοί, καὶ ἄλλοι τὴν ἐπεφοίτων φέ-
 ροντες καὶ ἄγοντες τὰ Μεσσηνίων. Καὶ
 ὡς μὴ ἐλθὼν πύω Σπάρτῃ καὶ καταχρῆν
 δωηδωμῷ (εἶφασκεν ὁ Αεισομένης)
 εἰσι ἡμῶν ἀποδόντας Λακεδαιμονίοις τὰ
 ὀκείνων, χρημίσαδαι τὰ οἰκία· ἀμαρ-
 τάνοντες δὲ, ὅμῃ ἀποδανύμεθα γὰρ μνή-
 μης καὶ τοῖς ἑπειτα ἄξια ἐργασάμενοι.
 Ταῦτα εἰπόντες, τῆς Ἀρχαδῶν ὅσον
 τριακῆσιοι, μετίχαι καὶ αὐτοὶ τῶν πολ-
 μύματῃ ἤντελον, καὶ τότε μὴ ἐπέχον

τ' ἔξοδον· πὰρ δ' ἴσα ἐγίνετο αὐτῶν
 ἡ γυνὴ μύω. Τῇ δ' ὅππασα τό π' ἀντήρ
 ῥητορ ἐγνασθῆναι φῶν τῆς Λακεδαίμονος
 περὶ πεπυμένους, καὶ αὐταὶ δούτερον τὸ
 Αἰσυκράτης περὶ δορυμνοί. Τὰ δ' αὖτε
 Αἰσυμνὸς βυλάματα αὐτῆς ὁ Αἰ-
 συκράτης ἐγχεύσας βελίῳ, καὶ δ' ἐβελίον
 ὅππασα τῇ οἴκετῶν ὅν ἡπίστατο οἶκον
 δυνέσασθαι, πρὸς Ἀναξάνδρον ἀπέσταλ-
 λεν εἰς Σπάρτην. Ἐπὶ μάλιστα δ' αἰ-
 κέτιω λοχῶσιν ἄνδρες τ' Ἀρχαῖδον, ἔξ-
 φθοι καὶ πρῶτον τῷ Αἰσυκράτῃ,
 ῥόντες δ' ἐπὶ καὶ ὑποπτόν τετεῖε αὐτῶν
 λοχίονες δ' αἰκέτιω ἐπὶ μάλιστα εἰς
 τῆς Ἀρχαῖδας, καὶ ἐπεδ' ἐκινῶν εἰς αὐ-
 τὸν καὶ ἀνταπεσάλμυα ὅκ Λακεδαίμονος
 ἔχον. Ἐπεσέλλεν τε ὁ Ἀναξάνδρος, φυ-
 γνύτε αὐτῇ πῶς πρῶτον ἀπὸ τ' με-
 γάλῃς Τάφρου φάμυθ' ὅση ἀνόνηται
 ὅκ Λακεδαίμονος γνέσας περὶ σισιπῶν
 δεῖ οἱ χάριν καὶ τῇ εἰς τῇ παρὸντι μίαν
 μῆλ'. Ως δ' ἀπὸ γνέσας τῶντα εἰς ἀπα-
 τας, αὐτοὶ τε αἰσυκράτης ἐβελί-

οἱ Ἀρχεῖδες, καὶ τοῖς Μεσσηνίοις διε-
κιδύοντο. οἱ δ' εἰς τὸν Ἀρεισομένην ἀπέ-
θεπον. Καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν γλῶσσαν ἀφο-
ρῶν ἐκλάει. τὸ δ' Ἀρεισοκράτης οἱ Ἀρ-
χεῖδες κατακιδύουσιν, τὸ μὲν τῷ ὁ-
ντι δυνάμει ἐκβάλλουσιν ἀπαφρον. σήλιν
δ' ὀνέδουσι εἰς τὸ πῦρ. τὸ Λυκαῖον
ἀφύρουν.

Πάντων δ' ἄρ' ὅσον. ὅρε δὲ τὴν ἀδίκην
βασιλῆα.

Εὖρε δ' Μεσσηνίας σὺν Διὶ τὸν ὄντα
ἄνθρωπον.

Ρηϊδίως χαλεπὸν δ' ἔχοντι δυνάμει ἄνδρ'
ἐπιπορῶν.

Καὶ τὸν βασιλῆα, καὶ τοὺς Ἀρχε-
ῖδες.

Τῶν δ' Μεσσηνίων ὅσοι περὶ τὴν
Εἰσαν καὶ ἐπὶ τὴν Διὶ καὶ Μεσσηνίας ἐγ-
κατελέφθησαν, τότε μὲν οἱ Λακεδαί-
μονιοι ἐπεσφύριον εἰς τὸν αἰλῶνα. Πύ-
λαι δ' καὶ Μοδωνῆες καὶ ὅσοι τὰ ὄντα ἀ-
λάστωσαν, ναυοὶν ὑπὸ τῇ ἀλώσει
τῆς Εἰσαν ἀπέρχοντο εἰς Κολλῶνα δ'

ὁπίνειον δ' Ηλείων, ὁκείθεν δ' ὠδὴ τὴν
 ἐν Ἀρχαδία Μεσσηνίους ἀπέπελλον ἰδι-
 λοντες κρινῶν σόλῳ χῶραν, ἔνθα οἱ
 κήσουσιν, ἀναζητῆν, καὶ Αἰσωνίῳ ὀπί-
 λλον ἡγῆσθαι σφίσιν ἐς ἀποικίαν. Ο δ'
 αὐτὸς μὲν ἕως ἀν' ὠδεῇ, πολέμησεν Λα-
 κωνομονίοις ἐφασκεν, ὅπως αὐτῶν δ' ἀκρί-
 βως, ὡς αἰεὶ τι ἀναφύσεται τῇ Σπάρτῃ
 δι' αὐτῶ κακόν· ὁκείνοις δ' Γόργον καὶ Μαν-
 τικλον ἰδὼκεν ἡγεμόντας. Ο δ' Εὐεργα-
 δας ἐς μὲν δ' Δύκαρον αὐτῶν τοῖς ἄλλοις
 Μεσσηνίοις καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν· ὁκείθεν
 δ' ὡς εἶωρα τὸ βύλδωμα ἀφ' ἀπεπτόντος
 τῆς Αἰσωνίῳ τὸ ἐς τὴν κατὰ ληνὴν τῆς
 Σπάρτης, ἀναπείσας τῶν Μεσσηνίων ὡς
 πεντήκοντα, ἐπάνεισι ὅτι τῆς Λακωνί-
 κης ἐς τὴν Εἴραν· καὶ ὀντυχῶν ἀφ' ὁ-
 παύουσιν ἐπὶ τῇ δ' ἡνίκμα, πενδ' ὁ σφί-
 σιν ἐποίησεν, καὶ ὁ μὲν ὀνταῦθα ὅτι
 λαμβάνει τὸ ἡρών. Αἰσωνίῳ δ' ὡς
 τῆς ἡγεμόντας τοῖς Μεσσηνίοις ἐπέταξεν
 ἐς Κυλλινίαν, οἷς τῆς ἰδέλαι μετῴχον τῆς
 ἀποικίας, καὶ μετῴχον ἀπὸ τῆς, πλὴν αἱ

γῆρας

τὸν Μεσσηνίους ἀπέσταλεν εἰς Ἰταλίαν χα-
 λῶν. Ὁ δ' Ἀναξίλας ἐτυράνευε μὲν Ρή-
 γον, πύαρτον δὲ ἀπόγραφος ἐὼν Ἀλκιδα-
 μίδου. Μετώκησεν δὲ Ἀλκιδαμίδας ἐκ
 Μεσσηνίας εἰς Ρήγμον μετὰ καὶ Ἀρεσπομένην
 τὸν βασιλέως τελευτήσαντα καὶ Ἰδωμένον σὺν
 αὐλοσιν. Οὗτος οὖν ὁ Ἀναξίλας τὸν
 Μεσσηνίους μετεπέμπετο, ἐλθῶσι τι
 λέγειν, ὡς Ζαῖχελιοὶ ἐξέφορον μὲν αὐτῶν
 αὐτῶν, χωρὰν δὲ ἀδάμυστα καὶ πόλιν ἐκ
 χαλῶ τῆς Σικελίας ἔχουσιν. ἃ δὲ σφίσι
 ἐδέλεον ἐφ' ἧς συγκαταπρασιμῶτον δοῦναι.
 Προσπεμψὼν δὲ τὸν λόγον, ὅπως Ἀναξί-
 λαι διεβίβασεν εἰς Σικελίαν αὐτὸς. Ζαῖ-
 χλῶν δὲ ὁ μὲν ἐξαρχῆς κατήλαβον λη-
 σταί, καὶ ὅς ἐρήμω τῇ γῇ τεχνήσονται ὅ-
 σον περὶ τῆς λιμνῆς ὀρυκτικῶς πρὸς τὰς
 καταδραμὰς καὶ εἰς τὴν ὀπήπλιν ἐλθόντων.
 ἠγόμενοι δὲ ἦσαν αὐτῶν Κραταμυδῆς Σά-
 μιτος, καὶ Περεϊρῆς ἐκ Χαλκίδος. Πε-
 ρεϊρῆς δὲ ὕστερον καὶ Κραταμυδῆς καὶ ἄλλοι
 ἐπαγαγόμενοι τῶν Ἑλλήνων ἐδοξεν οἰκο-
 ποῦναι. Τότε δὲ τὸν Ζαῖχλαῖον ὁ τε Α-

ναξί-

ἡγεῖται ναυσὶν ἀντιπαλαστήματα ὀνίκοι,
 οἱ Μεσσηνιοὶ μάχη πεζῇ. Ζαῖκλαῖοι
 δὲ καὶ γυνὴ πᾶσι Μεσσηνίων καὶ ναυσὶν ἀ-
 μαρτυροῦσιν. ὁ δὲ θαλάσσης καὶ Ρηγίωνων πολιορ-
 κήματα, καὶ ἀλικομήναι σφίσι περὶ τῆς
 ἐκείνης, ὅτι περὶ βαμνὺς διὼν καὶ ποταμὸς Ἰ-
 κερὰ φάγοισιν. Ἀναξίλας μὲν οὖν τῆς
 Μεσσηνιοῦ παρεκελεύετο, τὴν πεί-
 ραντα. Ζαῖκλαίων ἀπεκτείναν, καὶ
 τῆς λοιπῆς γυναικὶν ὁμῶς καὶ πασὶν ἀν-
 δραποδίσταται. Γόργος δὲ καὶ Μάρτι-
 κλος παρηγγύητο Ἀναξίλαν, μὴ σφᾶς
 καὶ συγγενῶν ἀνδρῶν πεπρωμένους ἀν-
 στα, ὅμοια αὐτοῖς ἐν ἀνδραποδισμῷ. Ἐλθόν-
 ται ἀναστήσονται δρᾶσαι. Μετὰ δὲ τῷ τοῦ ἡδὴ
 τῶν Ζαῖκλαίων ἀνίστασαν ἀπὸ τῆς βα-
 μνῆς, καὶ ὅρκους δόντες, καὶ αὐτοὶ παρ' ἐ-
 κείνων λαβόντες, ὥκησαν ἀμφοτέρω
 χορῇ. ὄνομα δὲ τῇ πόλει μετίθεσσαν
 Μεσσηνίαν ἀντὶ Ζαῖκλῆς χαλεπῆς. Ταύ-
 τε δὲ ὅτι τῆς Ὀλυμπιάδος, ἐπεσφύθη
 τῆς ἐσάτης καὶ εἰκησῆς, καὶ Χιόνης Λακων
 ὁ δώτερον ἐνίκησεν, Μιλτιάδης παρ' Ἀ-

θίωαίροις ἄρχοντες. Μάνηκλ. δι' ἡ
 πρὸ ἱερὸν Μεσσηνίοις τῷ Ηρακλεῖ ἵποι
 πσι. ἡ ἔστι δακτύλιος τοῦ θεοῦ ἱδρυμέ
 νος, Ηρακλεῖ καλόμενος. Μάνηκλ.
 ἡ δακτύλιος ἡ Αμυγνὸν δὲ Λιβύη, ἡ δὲ
 βασιλῶν Βήλ. ὁ μὲν ἀπὸ ἀνδρῶν
 Αἰγυπλίου Βήλ. τῷ Λιβύῃ ὄνομα ἔχει,
 Αμυγνὸν δὲ ἀπὸ τῶ ἱδρυσμένου ποταμοῦ.
 Μεσσηνίοις μὲν οὖν τῆς φούρου ἰγυρῆ
 πύραι τῆς ἄλλης. Αεισωμένη δὲ ὡς τῆς
 ἡγεμονίας ἀπείπατο ἡρὶς ἐν τῷ ἀπαι
 κίαν σπλομένην, πᾶσι θυγατέρας ἢ ἀρ
 υβυζήτων, ἡ ἢ ὅλη τῶν, ἡ Αγυαγρῶν
 ἢ ἀδελφῶν, ἢ μὲν Θάρυκας ἐκ Φιγαλίας,
 Δαμοχρίδα δὲ Λεσπεάτη ἡ Ηρακλῆος
 πόμπῃ τῶν θυγατέρων πωφύκων. Αὐτὸς
 δὲ ἀφ' ἡμετέρου ἐκ Δελφῶν, ἐξ ἧς οὗ
 ἡρὶς ἡ δὲ μὲν τῆς Αεισωμένης ἡμετέρας
 μόνον, ὁ Αἰγυπλίου. Δαμοχρίτης δὲ
 Ροδίῳ βασιλεύοντι ἐν Ἰαλουσῶ, πῶς δὲ
 ἡμετέρας οὗς ἡ Απολλωνία, ἡ ἑσπερῶν
 ὁπότεν ἀγαγέμεν ἐκ τῆς γυναικός, ἐξ ἧς
 ἡ Ποδία θυγατέρα ἀνδρὸς ἢ Ελλήτων ἢ

λείψαν λαβόν. Ο δὲ (ὡς γὰρ καὶ πάλιν πρὸς
 Αεισομένης θυγατρὶ) χαμᾶι ταύτῃ, Ελ-
 λήνων τῇς τότε ὀκνηνὸν μακρῶς δὴ πρὶ ἀ-
 ριστον νομίζων. Αεισομένης δὲ εἰς μὲν ἤ
 ῥοδον ἀφίκετο αὐτὴ θυγατρί. ὀκνησεν δὲ
 εἰς τε Σάρδεις ἐνενοοῖα πρὸς Ἀρδίω
 Γύβῃ, καὶ εἰς Ἐκβάτανα πρὸς Μηδικὰ ἀ-
 βαλῶν πρὸς βασιλῆα Φραόρτιν.
 Ἄλλὰ γὰρ πρῶτον τῶν συνέπειν ἀπο-
 θανῆν αὐτὴ νοσήσαντι. καὶ γὰρ ἴδις συμφο-
 ρὰν ἐδιδμῖαν Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τοῦ Λ.
 αεισομένης γυναικάς. Τελείωσαντι ὅτι αὐ-
 τὴν Δαμάχην. καὶ οἱ Ῥόδιοι μνηστῆρας
 ἐπιφανῆς ἐποίησαν, καὶ ἔνεμον δῶκε δαί-
 νειον πρῶτον.

FINIS.

ARISTOMENES

MESSENIIS malis gravissimis impliciti, cum in posterum etiam nihilo Spartanorum dominatum æquiores sibi fore sperare possent, & pugnando morti satius omnino ducerent, quam penitus à Peloponneso emigrare, nova defectionis consilia inierunt. Accerrimi erant juvenes rerum novarum autores: illi quidem omnium belli artium imperiti, sed ea animi elatione, ut cedere nullent liberam nacti patriam, *et opibus, quam vel elementissimam servitutem rerum omnium copiis circumfluentes perferre.* Educata jam juvenus *eximia* erat Messeniis cum in aliis locis, tum vero numero & robore præstantissima, Andaniæ: eminebat vero inter omnes Aristomenes, quem Messenij adhuc inter heroas colunt: & ejus quidem natales maxime insignes existimant. Cum ejus enim matre Nicotelea genium quendam seu deum summa draconis forma concubuisse ferunt: quod ipsum de Olympiade Macedonas, de Aristodama Sicyonios novi memoriæ pro-

prodidisse. Tantum interest, quod Aristomenem Messenii non Hercule aut Jove genitum prædicant, sicuti Ammone Alexandrum Macedones, Aratum Esculapio siccyani: verum cum Græcorum multo Pyrrum ei patrem fuisse dicat, ipsi Aristomenem Nicomedis filium in sacrorum libationibus celebrant. Vigebat hic annis & ætate, & cum æquales, honore prope pares, ad defectionem incitabant. Rem ad hunc ferme modum exorsus est. Missis clam ad Argivos & Arcades certis hominibus, tentavit primum utriusque gentis animos, nunquid sibi desistentibus, nihilo aut lenius, aut ope minore quam priore bello, auxilium laturi essent. Ac spe quidem multo paratiores socios animadvertere. jam enim Arcades & Argivi apertissimas cum Lacedæmoniis inimicitias exercebant. Quare cum omnia ad bellum comparata essent subsidia, defecerunt Messenii undequadragesimo post Ithomes excidium anno, qui quartus fuit tertiæ & vicissimæ Olympiadis, qua vixit in stadio Hypereñensis Icarus: Athenis vero jam tum annu erant Arcantes ac tunc quidem Tleñas Athenis prætor erat. Qui autem essent Spartæ reges, eos Tyræus non nominavit. At Rhia-

Rhianus versibus mandavit, Leotychide regnante bellum hoc alterum gestum. At enim Rhiano in hac ego re neutiquam assentior: Tyrtaum vero id ipsum quod aperte non dixit, significasse tamen facile videri possit. Elegi enim ipsius sunt de bello priore,

Obsessam decima hanc nonaque

Indomitique animos tam longi munia Mar-

tis. Nostorum patrum sustinere patres.

Quibus planum facit, ætate demum tertia post primum bellum, iterum Messenios arma cepisse. Declarat itaque anteriorum series, regem eo tempore Spartæ fuisse Anaxandrum Eurycratis filium, Polydori nepotem: ex altera vero familia Anaxidamum Zeuxidami filium, Archidami nepotem, pronepotem Theopompi. Id circo autem ad pronepotem Theopompi descendi, quod Archidamo filio ante patrem mortuo, Zeuxidamum & filio nepotem, Theopompus imperii sibi successorem reliquit. At Leotychidem regnum possedisse constat post Demararum Aristonis filium, cum Ariston ipse Theopompo septimus fuerit. Eo ipso igitur

virum contulere cum Lacedæmoniis signa
Messenii ad Deras, qui vicus in Messenia
est, anno post defectionem primo. Neu-
tris venire à sociis auxilia: neque penes
quos ejus fuerit certaminis victoria per-
spicuum fuit. Aristomenem eo prælio tra-
dunt facinora majora multo, quam quod
unius viri erat opis, fecisse; quare statim
post pugnam rex fuit salutatus: erat enim
ex ¹Æpytidarum genere. Verum cum re-
gnum recusasset, imperatorem cum sum-
ma potestate præesse rebus bellicis juss-
erunt. Is eo erat ingenio, ut facillime pa-
teretur suum iis etiam, qui aliquid in
bello memoria dignum gessissent, hono-
rem haberi.

C A P. II. Et antiquissima quidem i-
psi cura fuit, initio belli Lacedæmonios
perterrefacere, quo esset illis in omne
reliquum tempus formidolosior. Hoc si-
bi cum propositum haberet, noctu La-
cedæmonem veniens, ad Chalcioeci scu-
tum affixit, in quo inscriptum fuit, Ari-
stomenem deæ de Spartanorum manubiis
dicasse. Eodem tempore male metuentibus
Lacedæmoniis & Delphicum Apolli-
nem de belli exitu consulentibus respon-
sum, ut Atheniensem hominem rerum ge-
rendarum autorem accerferent. Quare

¹ Vid. Hom. Iliad. 2.

cum per legatos de oraculo decessissent Athenienses, ac simul Atheniensem hominem, cuius uterentur consilio, poposcissent, ea res animi dubios tentare neque enim è re sua fore Athenienses iudicabant, si Lacedæmonii parte Peloponnesi optima sine insignibus cladibus potirentur: & rursus divinis vocibus non parere nefarium censebant. Consilium itaque istiusmodi ineunt. Erat Athenis Tyrtæus quidam ludi magister, qui neque satis mente valere credebatur, & altero claudicabat pede. Hunc ad Spartanos misere: ibi ille modo civitatis principes, modo plebem, proinde ut locus aut tempus tulisset, elegos & anapaestos decantans, *quid facto opus esset edocebat.*

CAP. III. Anno uno ferme post prælium ad Deras, cum sui jam utrisque focii præstiterent, ad Apri monumentum (id vero ei nominis est) ad prælium committendum ac cincti convenere. Messeniis Elei, Arcades, Argivi, Sicyonii auxilia miserant. Convolabant etiam qui sponte profugerant à Messenia; & ab Eleusine, quibus à maioribus tradita fuerant. Magnarum gentium initia, Androclis præterea nepotes: atque hi quidem omnes summa alacritate Messeniis auxiliabantur. Lacedæmonii præ-

plebs fore Corinthii, & e Lepreatis
 Eleorum odio ducti. Afidatis
 ius cum utrisque juramento sancitum
 fuit. Vicus quem Apri ante diximus mo-
 numentum nuncupari, in Stenyclero Mes-
 seniei agri regione est, nomen ex eo ha-
 bet, quod Herculem memorie proditum,
 super apri testibus, foedus cum Nelei li-
 beris, fide ultro citroque data & accepta,
 iussit. Postquam Sacra rite à vatibus utrin-
 que facta. (vates erat Lacedæmonius Heca-
 tes, nepos & cognominis Hecati, illius qui
 cum Aristodemi filius Spartam postliminio
 reverterat. Messenius Theoclus. Oriundus
 hic Theoclus ab Eumantide fuit. Eu-
 mantin ipsum, Eleum hominem, (quod
 erat de genere Iamidarum) Messenem Cre-
 phontes adduxerat.) Illi cum suum
 utique vatem fidenti animo haberent,
 eo etiam ad rem gnaviter gerendam
 fuere paratiores: sed & ceteri, pro sua
 quidem quisque ætate ac virili parte, ma-
 gnæ præ se ferebant alacritatem. Om-
 nes vero bellicæ gloriæ cupiditate supe-
 rabat Anaxander Lacedæmoniorum rex,
 quique circa ipsum erant Spartani. In
 Messeniorum exercitu Androcles nepotes
 Phintas & Androcles, totaque ea manus
 quam illorum ductum sequebatur, egregie

ad virtutis laudem, & pari consensu as-
 picebant. Tyræus, & magnorum ho-
 rum antistites, nulla ipsi belli munia ob-
 ere; extremos tantum sui quique vigi-
 nis cohortationibus ad pugnandum accen-
 debant. Quod vero ad Aristomenem at-
 tinet, stipabant eum octoginta & Melles-
 nia, lectissimi juvenes, ejus æqualium
 quorum magno sibi unusquisque honori
 ducebat, quod se ille, quem in prætoriam
 cohortem præ ceteris adscisceret, di-
 gnum putasset. Et erat sane eorum qui-
 libet miro animi vigore, siue mutuum fa-
 cili præstare auxilium, siue ducis pugnam
 vel jam agredientis, vel jam prope ag-
 gressuri, mandata observare opus ef-
 fet. Steterunt hi in acie contra Andræ-
 dri cohortem, in qua fuit Spertæ, & ex-
 citus robur. Quare cum impigre ad omni-
 tas horas dimicassent, multaque aride ha-
 cepissent vulnera, in extremam effusi ra-
 biem, pertinaci mora, & violento impe-
 tu hostem fundant. Folum Aristome-
 nes ut alia cohors persequatur imperat:
 ipse cum suis ad integros, & adhuc
 suum obtinentes locum conversus, ubi
 & illos dare terga coegit, mox alios,
 & subinde alios acrius adonitur, donec
 totum Lacedæmoniorum aciem, & cum
 Castoris & Pollucis. modo

modo in hanc, modo in illam partem
confugeret, & terribior multo quam antea
hominum unitis illa videri posset furor,
confusio atque disturbata ordinibus in-
fugam vertit. Iam vero cum palantes a-
geret, qui neque in fugiendo modum
habebant ullum, neque tantisper consistere
possent dum in unum convenirent, ad filium
Theoclium pyrum, in ea campi parte ena-
tum, ventum: ibi Aristomenem a cursu
Theoclius vites revocabat, quod in ea ar-
bere Castor & Pollux consedissent. Sed
Aristomenes in ipso pugna ardore impe-
tus raptus, non auditis omnibus Theoclii
vatis monitis, cum ad pyrum accessisset,
totum amisit: ibi dum in eo quaerendo
cunctatur, spatium datum est elabendi, qui
se ante in fugam dederant, Laedamonius.

Cap. IV. Ea clade percolli Spartani,
ad belli finem spectabant: sed eos Tyrtæus
de sententia recitatis elegis deduxit, in-
demque milites qui in cohortibus deside-
rabantur, de Hilotum delectu supplevit.
Aristomenem Andaniam reversum acce-
perunt matrones gratulabunda, ténias in-
eum, quacunque incederet, & ut annu-
ferbat tempestas, flores & fructus, ja-
cientes: carmen præterea illud, quod
nostra etiam cantatur etote in eum con-
cinentes;

10 Per Sanycliria plana, per aspera sacra
 sacraque *Arifomnes* est Lucademontis.
 20 Scutum postea recepit Aristomenes:
 nam cum Delphos venisset, dei monien
 in Trophonii sacro penetrali, quod
 Lebedeam est, illud reperit; ac rursum
 eodem in templo dedicavit: quod ego
 ibi positum vidi. Insigne ejus est equus,
 passis ad extremos clypei margines alis.
 Sed tunc Beotia rediens, clypeo apud
 Trophonium invento ac reimperto, ad
 majorem belli se opera comparavit. Col-
 lecta enim Messeniorum manu, lectissi-
 mis stipatus civibus, sub crepusculum ad
 Laconicum oppidum, quod in urbi me-
 numeratione veteri nomine Pharus Ho-
 merus, Pharas nuncupant Spartani, ex-
 finitimi, contendit. Ibi occisis qui resiste-
 re conati fuerant, ac oppido direpto, dum
 Messenem cum luculenta praeda redit, A-
 naxandrum, qui facta ex insidiis eruptione
 cum armatorum globo tergum urgebat,
 conversus in hostem, in ipsa via iterum ful-
 dit: quin & fugientem adriter insequi non
 prius desit, quam tragula femore faucia-
 to, retrocedere coactus est, cum nihil in-
 terea de praeda deperisset.

C. A. P. V. Medico deum tempore in-

dimisso, quantum scilicet corando vul-
neri sat fuit, cum Spartam ipsam a-
deriri in animo haberet, objecta per-
visam Helenæ & Gemellorum specie de-
territus est. *Rediens*, Caryatides vir-
gines choros Dianæ agitantes, interdū
oculto aggressus, parentum opibus
& dignitate præstantissimam quamque
comprehendit, & ad Messeniæ vicum
quendam perduxit. Ibi virginum custo-
dia certis hominibus de sua cohorte man-
data, noctem unam quievit. Interea
Juvenes, vino (ut videtur) & libi-
dine transversos rapiente, virgines eas
vitiandi cupiditate exarserunt, atque a-
deo, ut ne ipsius quidem Aristomenis
vocibus, negantis id fas fasque Græcis
esse, concitu absterent. Quare ut eas
ab injuria vindicaret, adolecentes ali-
quot, quorum erat maxime vino incitata
licentia, occidere coactus, captivas tam
integras quam ante fuerant parentibus
magna accepta pecunia reddidit. Est in
Laconico agro *vicus* Ægila nomine, in
quo templum Cereris *veneri* religione
consecratum. Hoc matronas per festos
dies more majorum ludos ut facerent con-
venisse, Aristomenes, quique cum eo e-
rant, exploratum habebant. *Ex quoque*

venit, et armis eam percutit: sed cum
illa nimis opae freta vim depulisset
gladiis etiam, quibus ad hostes macula-
das usi fuerant, armata, & verbis
tostis iam extis, hostem invaserant, mul-
tisque graviter faucis, ipsum quoque Ar-
istomenem facibus percussum, ac male
mactatum, in vincula conjecerunt. Sed
eadem nocte liberatus, ad suos rediit. Di-
misit enim dicitur sacrorum antistita Ar-
chidamea, non pretio, sed amore adducta
(illum enim multo ante amare creperat)
simulavit vero effugisse exutis vinculis.

CAP. VI. Eodem anno cum properaret
ut ad Magnam fossam, (hoc loco nomi-
est) praelium committeretur, & Melle-
nis Arcades ex omnibus urbibus auxi-
lium tulissent, Aristocratem Hicetes
illum, patriæ Trapezuntium, Arcadem re-
gem, & eorum tunc exercitus ducem,
Lacedæmonii pecunia corrumpere. Primi
enim omnium Lacedæmonii ex omnibus
antiquitatis memoria hostem dignatur mu-
neribus sollicitasse, & venalem fecisse belli
eventum. Prius enim quam ab illis re-
cumveniretur Aristocrates, a quo Mellani
proditum, virtute, fortuna, & deorum
presidium res bellica stabat. Constat ve-
ro Lacedæmonios eisdem & insequentibus

his deinde temporibus, cum ad Egos-
potamos classi Atheniensium occurrissent,
& alios hostium praetores, & Adiman-
tum in primis mercede sibi devinxisse. At-
talem & ipsos Lacedaemonios oppressit a-
liquando poena quae Neoptolemea dicitur;
ex eo scilicet, quod cum ad Hercei Jovis
statum Neoptolemus Achilles filius Pri-
amum jugulasset, & ipsi postea accidit, ut
ad Apollinis Delphici aram interimere-
tur. Venit inde in proverbii consuetu-
dinem, ut quoties qua quis alterum affo-
cisset injuria, eam ipse passus esset, Neo-
ptolemea ultio diceretur. Nam cum ma-
xime opibus florent Lacedaemonii, dele-
ta Atheniensium classe, magna Asiae par-
te Agésilae ductu occupata, imperio
Medice exciderunt nimirum ipsamque
ante Persarum rex usus, missa Corin-
thum, Argos, Athenas, Thebas pecu-
nia, bellum in Spartanos concitavit, quod
est Corinthiacum appellatum, quae fuit
causa, ut Agésilas in Graeciam, omisso A-
siatico expeditione, exercitum reportare
cogeretur. Dolum itaque Lacedaemonio-
rum Diis suo tempore in ipsorum vertere
perniciem. Aristocrates vero accepta a La-
cedaemoniis pecunia, Arcadas primum
quid moliretur celavit: deinde vero cum

utra

utraq; acies signis collata esset, super
 terrorem & trepidationem fecit, *omnes
 commisit* ut si ad manus ventum es-
 set, vicis ex iniquo loco exitum nullum
 fore: & insuper sibi sacrificanti affirma-
 vit nihil latere portendisse, edixit im-
 que ut signo a se dato, pro se quisque in
 ga salutis suae consuleret. Quare cum pri-
 mum praelium iniretur, omnesque in hostem
 conversi essent Messenii, Aristocrates ab-
 duxit Arcadas, Messeniisque laevum cornu
 & acies media nudata est: in utraque
 enim agminis parte constiterant Arcades,
 cum neque Elei, neque Argivi, neque Si-
 cyonii pugnae interessent. Præterea, quod
 esset efficacior proditio, Aristocrates fu-
 giens per medios Messenios evasit. Re in-
 sperata attoniti Messenii, ut plane quid e-
 gerent incerti, eorum non pauci a laboribus
 demoniis qui se jam acrius inferebant, in
 Arcadas impune labentes conversi, orabant
 alii ut manerent, alii conviciis illos & ma-
 ledictis incessebant, proditores & fœdiss-
 mos appellantes Spartani interea facile de-
 stitatos undique circumdato agmine cinxe-
 runt, & obviam maxime quam minimo
 labore ac periculo sibi victoriam vindica-
 runt. Aristomenes cum cohorte sua locum
 tenuit, & incumbentis impetum hostis ali-
 quan-

grandiū sustinuit: sed fuere tam pauci numero, ut non magno utique fuerint præsidio. Perit omnis prope multitudo: & qui ante de servis dominos Lacedæmoniorum se futuros rati fuerant, jam ne reliquam quidem salutis ullam spem retinebant. Occiduerunt autem ex principibus nonnulli, in-
terque eos Androcles, Rhintas, & cuius clarissima in ea prælio virtus eluxit, Phanas, Olympica dolicodromii victoria jam ante illustris.

C. A. P. VII. Aristomenes prælii reliquias collegit, cumque suis ut Andania & oppidia quæ à mari longius abessent reli-
ctis, se in Iran montem reciperent sua-
visset, eo in loco obsidionem hostium, post acceptam ad Fossam cladem, annos ni-
hil minus xi sustinuit; cum tamen ca-
stellum illud cum ea spe Lacedæmonii op-
pugnare adorti essent, quasi primo impetu capi posset. Testatur tam longum totius
obsidionis tempus fuisse, his versibus Rhi-
annus.

*Pugnarunt inter candentis devia mantis,
Per duo vigintique herbas, gelidasque
pruinæ.*

Descripsit, scilicet annos, per hyemes
& æstates. Nam cum herbas dixit,
viridem segetem, vel anni tempus quod
paulo

paulo ante messeri est, significavit, quia
occupati, reliquos omnes agros prope
Messeni, praeter deam tamen maxi-
mam, quam illis integram & incolam
Pyli & Mothonia praestiterunt, praedia
non magis ex Laconico, quam ex his
ipsorum agro agebant, utrumque iam
hostilem esse iudicantes. Fiebant cum ab
aliis passim ut fors ferret excursions, qui
in primis Aristomenes cum in unum al-
trecentos lectissimos viros coegisset, a-
gebant illi rapiebantque omnia undecum-
que quis poterat: fruges nempe, vinum,
pecus absquebant: mancipia, suppellecti-
lem, dominis aestimata reddebant. Ocepit
ea agrorum direptio Lacedaemonios edi-
cto cavere (quod arva non sibi, sed in
qui in Iran secesserant, feri videbant) ne
cohererentur, bello durante, Messeni &
Laconici agri confinia. Ex eo frugum
gestas, & inde seditio consecuta, locu-
pletibus egre ferentibus arationes ibi
deseri. Eum fremitum versibus suis Ty-
rtaeus compressit.

C A P. V I I I. Interea Aristomenes
cum sua manu per densas jam noctis tene-
bras egressus, Amyclas magnis itineribus
contendit: quo cum primo diluculo per-
venisset, subito impetu oppidum cepit ac
dirigi.

arripuit, atque inde ad suos se prius rece-
 pit, quam e Sparta subsidium mitteretur.
 Quinimo excursionibus hostilem agrum
 non prius destitit infestum reddere, quam
 Lacedæmoniorum manipulos dimidia par-
 te plures, cum ambobus regibus adortus,
 facto cum illis prælio, præsentique se
 animo defendens, & vulnere alia accepit,
 de percussio lapidis ictu capite, caliganti-
 bus oculis, vertigine correptus, *prope*
exanimis corruit. Vix adhuc spiritantem
 interceptam irruentes Lacedæmonii, &
 cum eo quinquaginta de ejus prætorum
 cohorte captivos Spartam pertraxere,
 quos cum in Ceadam abjiciendos censu-
 isent, (*sic alie dehiscens foveam vocant,*
in quam maximis criminibus capite dam-
natos præcipites mittunt) alii quidem
 omnes ad unum periere: Aristomenem,
 qui sæpe alias, idem & tunc servavit
 Deus, cujus qui res gestas magnificentius
 extollunt, advolasse aquilam dicunt, quæ
 cadentis corpus passis alis subiens, ita
 illum libraverat, ut omni ex parte illæsus
 ad ejus barathri ima delatus fuerit. Fato
 certe nescio quo exitus ei est tetro illo
 hiatu monstratus est. Nam cum in imo
 jam specu constitisset, veste obvolutus
 decubuit, extremam, quam proxime

abesse putabat, vitæ horam expectans. Triduum erat ibi jam commoratus, cum audito strepitu quodam, resecta facie, per sublustres tenebras vulpem vidit eandem vera appetentem. Cogitans itaque per ostiolum omnino aliquod bestiam illam penetrasse, ea quantisper propius accederet opperiebatur. Id cum uti volebat accidisset, feram manu altera prehendit, altera quoties se illa convertisset, chlamydem mordicus prensandam obiciebat, & currentem quidem, quæ se via dabat, cursu consequebatur: trahendum vero se belluæ per invia præbebat. Vix postremo cuniculum nihilo ampliorem quam unde posset vulpes evadere; per quem luminis se aliquid ostendebat. Per illum quadrupes, ut primum dimisit eam quasi manumissam Aristomenes, iustrum suum repetiit. At Aristomenes angustum illam ac minime perviam cavernulam manibus aperiens, in Iran ad suos tandem evasit.

CAP. IX Fuit ejus fortuna, cum captus est, mira & inopinata: (major enim viri spiritus erat, major ex rerum gestarum magnitudine audacia, quam ut quisquam capi illum posse sperare debuerit) sed nihil fuit admirabilius, nullum certius divinis

tatis argumentum, quam quod è Ceada
 elabi potuerit. Ubi saluum Lacedæmonius
 renunciarunt perfugæ quidam Aristome-
 nem ad suos rediisse, non plus credi posse
 visum est, quam si mortuum hominem
 revixisse audissent. Ex hujusmodi vero
 eventu veritati fides quæsitæ est. Mitte-
 bantur à Corinthiis auxilia Spartanis ad
 Iam oppugnandam: eos milites Aristome-
 nes cum per speculatores comperisset
 dissipatos, & incustoditis castris iter face-
 re, noctu dormientes adortus, & alios
 complures, & eorum duces Hyperme-
 sidem, Achladen, Lysistratum, & I.
 lectum occidit; ac mox castrorum præ-
 torium diripuit. Id facile cognoscere
 Lacedæmonii potuerunt ab Aristomene,
 neque ab alio quoquam gestum. Fecit
 post hæc Aristomenes Ithomata Jovi sa-
 crum, quod Hecatompheia vocant,
quasi Centricidium dicunt. Id sacrum fieri
 patrio instituto veteri traditum ab iis
 qui in pugna hostes centum occidissent.
 Prima itaque, cum ad Apri monumen-
 tum pugnatum est, Hecatompheia fecit
 Aristomenes; altera, cum oppressos no-
 cturna pugna Corinthios cecidisset; tertia
 ab eodem peracta sacra referunt, aliis ex-
 cursionibus pariant eo maiore, *caso hostium*
numero,

CA P. X. Spartani • Hyacinthiis quam
 aderant, *solenni ritu* interfuturi, diesum
 XL inducias cum Messeniis qui in Ira se-
 dem habebant, pepigerunt. Ac dum illi
 quidem ludos celebrant, Cretenses sa-
 gittarii è Lycto & aliis Crete urbibus
 evocati, interea in agrum Messeniorum
 excursions facere non desinebant. Aderat
 Aristomenes ab Ira. Ei securus indu-
 ciarum fiducia vaganti, infidias ex co-
 saggittariorum numero VII faciunt, cap-
 tumque (quod nox appeteret) phre-
 trarum loris vinciunt. Mox id ex illis
 duo gratulabundi Spartam nunciant, cap-
 tum Aristomenem; reliqui in tugurium
 quoddam Messenici agri captivum pertra-
 hunt. Habitabat in eo *gorgastio* orba ge-
 tre virgo, unâ matre sua: ea superiore
 proxima nocte per somnium visa fuerat
 sibi videre, pertrahi illuc à lupis leonem
 vinctum ereptis unguibus; illum se è vin-
 culis exemisse; & cum eo tanquam cum
 viro congressam, ungues illi dedisse; nec
 multo post à leone lupos laniatos: de-
 ducto itaque à Cretensibus *ad eam casam*
 Aristomene, agnovit puella expressam
 vero eventu somnii imaginem: quaesivit
 ex matre quisnam ille esset; auditoque
 viri nomine confirmavit se; & cum ipso
 eum

nam intueretur, facile quod significaret
intellexit. Virum itaque hunc Creten-
sibus fudit, eumque se vino omnes
obruissent, ei quem graviore somno con-
cipitum animadvertit, pugiunculum ex-
pulsit, eo abscidit vincula Aristomenis, qui
protinus invidiosos jugulavit suos. Vir-
ginem illam pro nova salutis suae opera,
illis suis Gorgo uxorem accipi voluit.
Aristomenes, cum tamen non esset ille
minorum major decem & octo.

CA. XI. Undecimo tandem postquam
obsideri coepit est anno, Ira pro fati sui
necessitate, expugnata est. & Messeniis in-
iecti, novas sedes quærere coacti sunt.
Et tunc quae de salutis ratione post cla-
sam ad Follam acceptam, sciscitantibus
Aristomenem & Theoclo Delphicus Apollo
responsa dederat, ipso rei eventu com-
probata sunt. His autem verbis respon-
dit fœdica virgo.

*Capra Nides gelidae dum non potaverit
undae,
Messenion seros: post instantis in fata.
Sunt autem Nides fontes in monte Ly-
cos. Hæc ipse per Arcadas lapsus,
verso in Messeniam alveo, Messeniorum
& Eleorum fines maritimos dividit. Ac
tunc illi quidem capri ambiguis verbis pro-
viden-*

videndum sibi putarunt ne hirci de Neda
potarent. Aliud vero longe innumerabilius,
quod fuit huiusmodi. Caprificus
pem e Græcis plerique Olynthon, Messe-
nii Caprum (*καπριον*) nominant. Eo qui
dem tempore caprificus forte in ripa Ne-
dæ enata, cum non in sublime se eras-
cens erexisset, sed in amnem prona incli-
nasset, extremis jam frondibus aquam
contingebat: id Theoclus vates conspicu-
tus, *argute* coniecit, illam caprifici plan-
tam hircum esse, qui de Neda, sicuti Py-
thia prædixerat, biberet; ac jam fuisse
Messeniis exitium imminere. Re tamen
apud alios dissimulata, uni Aristomeni
eum locum deducto, oraculum explicuit,
hominique quod res erat persuader, tem-
pus quo reliquum quid spei erat efflu-
xisse, civitatis suæ perniciem differri un-
pius nullo pacto posse: quod ipsum
men Aristomenes etiam *partim* ex præ-
senti rerum statu, *partim ex futurum alii*
quibusdam monitis præfenserat.

CAP. XII. Quare cum haberent ir-
cana quædam *secreta* Messenii, quibus vici-
tis funditus in posterum omne tempus
Messeniæ occassuram: si conservata illa
fuisent, redivivum olim imperium ex
ipsis ruinis emersurum, Lyci Pandionis
filii

filii Maticiniis prædictum fuerat; neque id
ignorat Aristomenes, noctu *clam* egres-
sus in maxime devia ac deserta Ithomes
parte sacra ea defodit. Jovi Ithomæ &
diis ceteris quorum ope ad eum diem
Messeniorum res steterat, ratus curæ fore,
ut incolume depositum conservaretur;
neque omnino id in Lacedæmoniorum
potestatem veniret, quod jam solum ad
posteritatem temporis spem, Messenici nomi-
nis reliquum haberent.

¶ CAP. XIII. Porro Messenios tunc
quidem, ut olim Trojanos, *diverso ca-*
men modo, adulterium ad extremum exi-
tium perpulit. Ira occupata, subiectos
monti campos usque ad Nedæ ri-
pas tenebant. Habitabant nonnulli pau-
lum extra portas: ad quos accessit per-
fuga quidam Empirami, hominis inter
Spartanos clari senilis: is cum domini pe-
cunias perferret, quondam fere boves præ-
se ad Nedam agebat. Ibi Messenii ho-
minis in suburbano habitantis uxorem
aquaturo venientem conspicatus, ejus a-
more captus est. Feminam primo *beni-*
gnè *convit* ad colloquium, deinde do-
bis ad stupri consuetudinem pellexit.
Observabat hic quo tempore ejus vi eu-
stodias obiret, suam enim quæque vicem

civitatis pars atque presidium obonebat,
nam ab ea maxime parthum infirmitas
nis se inferret hostis, metuebatur. Quia
itaque hora domo ille discedebat, bubali-
cus ad eius uxorem ventitabat. Fortē
ita accidit ut esset illi nocturna vigilia
cum presidioris militibus obeunda, per-
effusissimas vero ea nocte imbres stetit
nem deserere cogerentur qui credebant.
Ut enim in festinatis munitionibus, neque
projectum muri, neque turres habebant,
quo caeli incommoda effugerent. Et eo
quidem securius abire, quod pluviae
hyberna nocte, silente luna, negotium
ut sibi hostis faceretur, nihil credebantur.
Præterea Aristomenes vigiliis pro more
circumire non poterat: nam cum non in-
tis ante diebus Lacedæmonii, assensu
Aptereis, iaculatoribus, Euryalo Sparta-
no duce, Cephallenium mercatorem
frumenta & alios quibus opus erat com-
meatus. Iam solitum temporis, nec
cepissent, illum Aristomenes publici filii
privatum hospitem, cum omni ejus pecunia
in integrum restituit: vulnus autem pro-
pugna percipit. Imperator itaque inter
solari vigilas, eo licentius presidium de-
serere. Etque in eo desertorum numero
Spartani pastoris amica vir fuit. Domum
itaque

inque rediit ille, cum intus esset adulter. Id ubi sensit mulier, quam celerrime potuit occultato amatore, virum benignius etiam multo quam consueverat accipit. Percontatur deinde, quamobrem spe sua celerius redisset. Hic ille, qui neque corruptam uxorem, neque mœchum domi sua latere poterat suspicari, veram exponit facti causam: tempestatis vi non se magis quam socios omnes è præsidio pulsos. Subauscultabat pastor: simulac itaque nudatam arcem præsidio intellexit, quam raptim potuit in castra Lacedæmoniorum effugit.

Cap. XIV. Aberat rex uterque: & bubulci dominus Emperamus, copiis quæ Iran obsidebant, præfectus fuerat. ad eum perductus, deprecatur primum noxam fugæ bubulcus: deinde docet, appositum illud esse ad Iran capiendam tempus, quæ ex Messenii oratione exceperat, singula totidem verbis referens. Habita est ejus verbis fides: ac mox eundem servum suum itineris ducem secutus Emperamus, via perdifficili, per densissimas tenebras, nihil imbre remittente, superatis tamen animi alacritate difficultatibus, ad arcem agmen deduxit: ibi scalis admotis, & quo quisque cunctis
valuit

valuit modo, munimenta transcendere.
 Inde Messeniis imminens exitium & alia
 portenderant signa, & eorum voces ob-
 servatae sunt, non quales latantium esse
 consueverunt, sed vehementes & perpetui
 ululatus. Quare cum in summum iamdudum
 discrimen rem deductam viderent, non
 undique contractis armis, & appatam
 universo; sed *passim* eo quisque telo ar-
 repto quod casus obtulisset, glebam eam
 in qua sola iam ex omni Messenia patriae
 nomen remanserat, tutari conabantur.
 Primi hostem esse intra muros sensere,
 primique cum armis occurrerunt, Gor-
 gue Aristomenis, filius & Aristomenes
 ipse; cumque illis Theoclus vates, &
 item Theocli filius Mantichus: praeterea
 Evergetidas, vir cum per se egregius, &
 honoratus, tum per nuptias nobilitatus,
 nupta enim cum eo erat Hagagora Ari-
 stomenis soror. Ac tunc quidem, quam-
 vis se quasi intra retia captos, utque un-
 dique circumventos & oppressos, non
 madverterent, spei tamen adhuc aliquid,
 ut in perditis rebus, habuere. Aristome-
 nes quidem & vates satis norant patriae
 fata differi amplius non posse (tenebant
 enim memoria, quid oraculi de capro
 ambagibus significatum fuisset) neque id
 tamen

tamen, *no patria quidem jam cadente*, pro-
cedendum esse vulgo putarunt: quin festi-
mante per oppidum discursantes, ac
modo hos modo illos prensantes, ut quis-
que obuius esset factus, hortabantur, à
pristina virtute ne desciscerent; alios e-
nim è suis ad rem gerendam domibus
constantes evocabant. Atque ea quidem
nocte nihil ab alterutris memorabile ge-
stum est: illos enim cum locorum insciti-
um vero Aristomenis metus reddebat
seigniores. His neque vacarat accipere à
ducibus tesseram, ac si vel faces, vel aliud
quodvis lumen accendissent, id statim ven-
ti vis exinguebat. Ut primum illuxit,
& se mutuo conspexerunt, Aristomenes
& una Theochus, cives ut extrema omnia
auderent incitabant, & alia commemo-
rantes, & in primis insigne illud Smyr-
næorum facinus, qui cum partem Ioniæ
obtinerent, Gygen Dascyli filium, qui
urbem magnis Lydorum copiis oppres-
sam tenebat, virtute & animi præsentia
eiecerant. Quibus auditis Messenii, ipsa
subnisi rerum desperatione, in hostes,
quia cuique viam fortuna ostendebat, ir-
ruerunt. Ipsæ etiam feminae de superiori
loco regulas, & aliud quicquid missile
nancisci potuissent, e jaculari conabantur:
sed

sed quo minus tecta scandere possent, procellæ vis obstabat: arma vero capere ausæ, virorum alacritatem inflammabant, cum eas illi perspicerent, malle in patria mortem oppetere, quam in servitutem Spartam trahi. Ea ~~animorum conspiratione~~ fortasse fati sui iniquitatem superare potuissent, nisi effusi multo etiam violentius imbres, crebris cum tonitribus & fragore micante ob oculos cælo, omnia pavore complessent: contra vero hosti confidentiam addidissent, deos à se stare interpretanti: præsertim vero cum fulgente ad dexteram Jovis, læta omnia Hecatus aruspex nunciasset. Et ille quidem ejusmodi consilii autor fuit.

CAP. XV. Lacedæmoniorum copiarum numero longe superiores fuere: verum cum non æquo campo, aut ordinato agmine, sed qua quisque in urbis parte congressus cum hoste esset, manus confererentur, facile eveniebat ut postremi quique prorsus essent inutiles. Hos ut in castra se reciperent Hecatus jussit, ibique corpora cibo ac somno curarent: cum advesperasceret, adessent, fessos levaturi. Quo factum, ut cum fatigatis vicissim recentes succederent, facile pugnae labor sustineri potuerit. At contra Messeniis desperatione

omnia plena; carthago nam iam
 aegre, senectum terram idem quo
 clauduntur. Vigiliae itaque, pluri-
 bus, de gelu, fere ad huc & siti con-
 lecti prope exant maxime vero formi-
 des ex armorum insolentia, laborem
 assidue fregit. Ibi Theodorus miles
 afflictiore appellatus; Quid inanis, in-
 que, operam fumis? expugnari Mese-
 nem fato omnino decretum est. Immi-
 nentem certe calamitatem jampridem Del-
 phici Apollinis vox nobis praeuocauit
 neque hic ipse caprificus super apertis
 ostendit, mihi satum est non cum parua
 cadente tui ciues tuos, ac te ipsum peri-
 culo extime. Haec locutus, in aduersos in-
 mit: ac vociferans, non fore illis
 perpetua voluptati, tam victoriam,
 tam perpetuo possessores Messoporum
 spes, in obvia quosque inmens, cum
 eundem eade hostium explectet, acce-
 plo vulnere animam effavit. Aristome-
 nis infidissimos quosque viros, quorum
 virtus in ea pugna eximiorat, adhuc pep-
 tiorum reliquit; ceteris de pugna reuoca-
 tis, ut uxoribus & libetis in medietate
 diansumptis, quodcumque uiam fecisset se
 sequerentur imperat. Horum extrema
 agmina Gorgon & Mantichum praefecit.

H

Ipse

Ipse in principia provolans, caputque
 quassans, & hastam vibrans, claram signi-
 ficationem dedit per eruptionem effugium
 queri. Placuit Imperato & Spartano-
 rum principibus divisa acie fugientibus
 viam dare, nimirum homines tanquam ra-
 bio quadam percitos, & ad extremum jam
 desperationis progressos, non esse amplius
 efferandos censebant: atque id ut facerent
 Hecatus vates jussit.

CAP. XVI. Posteaquam de Ira capta
 certiores facti sunt Arcades, ^{universi} ab
 Aristocrate postularunt, se ut educeret,
 quo vel servarent Messenios, vel cum illis
 perirent. Atille, quippe qui delinitus es-
 set Lacedæmoniorum pecunia, plane re-
 usavit, neminem superesse Messeniorum
 qui jam ferri auxilium posset dictitans. At-
 enim cum liquido jam constaret supersti-
 tes esse Messenios, vi certe coactos Iran
 deferere; ultro cum vestimentis & ciba-
 riis eos accepturi ad Lycæum montem Ar-
 cades occurrere, præmissis civitatum prin-
 cipibus, qui socios consolarentur, & iti-
 nerum duces essent. Cum salvi accessissent
 jam ad Lycæum, hospitio comiter accepti
 sunt, ac liberaliter invitati ut per urbes divi-
 si secum manerent; agri etiam pars oblata.

CAP. XVII. Verum Aristomenes cum die

re-

repta. Iræ miseratione, tum Lacedæmonio-
rum odio instinctus, tale consilium int.
Selegit ex omni agminis sui numero homi-
nes quingentos, quos omnium minime vitæ
retinendæ cupidos norat. Ibi tota Arcadum
multitudine, ipso etiam Aristocrate audi-
ente, quem nondum rescierat patriæ pro-
ditorem esse, (quod enim è pugna excess-
isset, non scelere, sed metu & ignavia
factum opinatus fuerat) ab eo itaque sibi
nihil cavens, quærit de suis nunquid pa-
triam vlti secum nihil recusent mortem
oppetere. Cum assensu essent omnes,
quid in animo haberet aperuit, quod sci-
licet inclinante jam die Spartam esset du-
cturus, cum magna pars ad Iran esset,
alii agendis & rapiendis Messeniorum
rebus essent occupati. Nam si ita (in-
quit) ceciderit ut volumus, & Sparta fu-
erimus potiti, licebit illis sua reddere,
nostra recipere: sin aliter evenerit, una-
cademus omnes, illustrem conatus nostri
memoriam posteris relinquentes. Hæc
cum dixisset, ex Arcadibus ad trecentos in-
societatem se facinoris obtulerunt. Verum
idcirco rem aggredi cunctati sunt, quod
litantibus exta minus læta fuere. At po-
stero die Lacedæmoniis consilia sua pate-
facta, seque iterum ab Aristocrate prodi-
tos

eos haud dubie deprehenderunt. Nam cum
 Aristocrates in codicillis omnia ~~secrete~~
 perscripisset, quae cogitaret Aristomenes,
 cum iis codicillis servum, cuius fidei
 plurimum tribuebat, Spartam ad Ana-
 xandrum misit. Eum servum, dum La-
 cedemone reverteretur, speculati Arca-
 dum nonnulli (cum aliis *de rebus*, diffide-
 re ab Aristocrate soliti, tum eo maxime
 tempore minimum illi fidei habentes) in-
 terceptum, in concilium Arcadum pro-
 ducunt. Ibi quae ad Aristocratis episto-
 lam rescripta fuerant, frequenti conven-
 tu recitata. Memorabat Anaxander, su-
 gam quam fecisset Aristocrates ad Ma-
 gnam fossam, non parvo fuisse Lacedae-
 moniorum rebus auxilio: relatuos vero
 ipsi tum pro veteri merito, tum pro re-
 centi iudicio Lacedaemonios gratiam. Re
 in publicum prolata, Arcades in Aristocra-
 tem continuo lapides jecere, idemque ut
 facerent Messenios cohortabantur, ut illi
 Aristomenem iocuebantur: is vero humi
 defixis oculis collacrymabat. Arcades ob-
 rutum lapidibus Aristocratem insepulcrum
 extra fines abiecerunt: columellam autem
 in Lycetisano crexerunt *in ejus rei memo-*
riam, his versibus incisit

Uta est longa dies scelerati crimina Regis,
 Messenem qui olim prodiderat miseram.
 Quamquam homines lateant perimura, nu-
 mura cernunt.

Tu salve, & serva Jupiter Arcadium.
 Messeniorum quocunque aut ad Iran,
 aut quocunque alio loco relictis sunt, eos
 Lacedæmonii in publicorum servitiorum
 numerum (*Helotas ipsi vocant*) conscrip-
 serunt. Pylis, & Mothoneis, & ceteris
 Messenico nomine maris accolæ, expu-
 gnata Ira, navigiis se Cyllenea (quod E-
 leorum navale fuit) receperunt : atque
 inde ad eos qui in Arcadium profugerant,
 contendere, quo communi classe & con-
 silio novas sibi terras ac sedes quære-
 rent : ac coloniarum deducendæ autorem &
 ducem cuncti Aristomenem poscebant. At
 ille, quandiu in vivis esset, bellatu-
 ram se cum Lacedæmoniis affirmavit :
 neque vero dubitare quin opera sua Spar-
 ta novi semper aliquid mali creari posset :
 illis Gorgum & Mantium duces dedit.
 Evergetidas cum reliqua Messeniorum ma-
 nu ipse etiam ad Lyceum venit. Ibi
 cum Aristomenis consilium de Sparta op-
 primeunda irritum fuisse comperisset, af-
 sumtis ad 1. focis ex omni agmine,
 retro ad Iran duxit ; ubi quos prædæ re-
 liquias

liquias per sequentes offendit, male mul-
stavit: cumque luctu & caele omnia
complectet, postremo super nocturnum
strage occubuit. Aristomenes decursu-
tis evadibus, cum Cyllenem omnes con-
venissent, edixit ut eos in coloniam qui-
cunque vellent sequerentur. Dederunt
omnes nomen, præterquam quos aut ve-
nustus, aut vitiosi egestus a peregrinatione
deterritos in Arcadia detinuit.

CAP. XVIII. Ira capta finem habuit
Messeniorum & Lacedæmoniorum secun-
dum bellum, Archonte Athenis Antiochene,
anno primo octavæ & vicissimæ Olympi-
adis, cuius victor exiit Chionis Laco. Cum
ad Cyllenem convenissent Messenii, hyeme
jam imminente, pecuniam & annonam
Elei præbuere. Vere incivite quoniam
dirigi cursum oporteret consultare ce-
perunt. Censebat Gorgus Zacynthum in-
sulam supra Cephalleniam occupandam,
unde insulani è continentis terræ incolis
facti, maritinis excursionibus oram om-
nem Laconicam infestam redderent. At
Manticlus, neque Messenes, neque iogi-
riarum quas à Spartanis acceperant me-
moriâ retinendam; verum esse primo
quoque tempore in Sardiniam, magnam
& copis omnibus abundantem, insulam
transmittendum.

Interea

CA. P. XLIX. Interea Anaxilas, ad
 Messenios missus, qui in Italiam eos accer-
 teret. Rhegi hic tyrannidem, quæctus
 ab Alcidasida, *et cuius erat nepote gentis*,
 obtinebat. Commigravit vero a Messene
 Alcidasidas Rhegium, post Aristodemum
 regis mortem, Inome expugnata. Ad A-
 naxilam inique ejus accersitis venire Mes-
 senii: quos ille docuit, perpetuum sibi
 esse cum Zancleis bellum; possidere illos
 uberem ac luculentum agrum, & urbem
 valde opportuno Sicilia loco: quod si co-
 ram imperio potiri posset, illud sequam-
 primum Messenis traditurum. *Et obtemper-*
ar cum esset omnibus id consilium proba-
 tum, traduxit hospites & gentiles suos Ana-
 xilas in Siciliam. Zancleam ab initio præ-
 dones tenere! & castellum deserto lo-
 co circa portum ad excursions mariti-
 mas, tutamque ex alto redeantibus rece-
 ptum, munierunt. Eorum duces fuere Cra-
 tæmenes Samius, & Chalcidensis Peric-
 tes: nec alias post e Græcis inquisitos ad-
 sciendos duxerant. Ac tunc quidem
 Zancleas Anaxilas navali, terrestri prælio
 Messeni fudere; qui cum postea terra-
 marique hinc a Messeniis, illinc a Rhegi-
 nis obsiderentur, magna jam murorum
 parte defecta, ad aras ac decorum pulvina-

ria confugere. Imperabat Anaxilas ut supplices *nulla religionis verecundia* trucidarentur, reliqui cum uxoribus & liberis sub corona venderentur. At Gorgus & Manticlus deprecantes *facinoris atrocitatem*, Anaxilan rogarunt, ne quæ per summum nefas à cognatis passi essent, cogerentur ipsi aduersus Græcos committere. Ab aris igitur submovent, & bono esse animo iubent; fideque ultro citroque data & accepta, communi iure unâ habitavere: mutato tamen nomine, Zanclem Messenam placuit appellari. Hæc gesta sunt undetricesima Olympiade, qua iterum vicit Chionis Lacon, Archonte apud Athenienses Miltiade. Manticlus Herculis templum novæ coloniae crexit. Extat adhuc intra muros dei fanum, Herculis Manticli vocant, *sumpta à conditore nomine*. qua ratione Ammon in Africa dictus, & Babylone Jupiter Belus; hic ab Ægyptio Belo, Libyes filio; ille à pastore, qui templa Jovi dedicarunt. Hoc exules Messenii modo errorum finem nacti sunt.

CAP. XX. Aristomenes. interea cum novæ coloniae imperium sibi deferri passus non esset, sororum primum Hagnagoram, Tharyci Phigaliensi; duarum vero

quas.

quas habebat nobiles filiarum, maiorem
 Heraeni Theopampo matrimonio jun-
 xit. Delphos deinde consulendi causa
 profectus est: quid acceperit responsi
 non traditur. Eodem vero tempore ve-
 nerat ad oraculum Damagetus Rhodius,
 Jalyx rex: ei virgo ex adyto respondit
 sciscitanti unde esset potissimum uxor
 ducenda: ejus qui vir esset Græcorum
 optimus filiam ut duceret. Reliqua erat
 Aristomeni tertia filia: hanc sibi ille le-
 gitimis nuptiis conjugem adscivit, pa-
 trem ipsius longe esse optimum omnium
 Græcorum ejus ætatis statuens. Et
 ipse quidemmet Aristomenes filiam Rho-
 dum ad virum deduxit. Inde cum Sar-
 deis ad Ardyn *Lydorum regem*, Gygæ fi-
 lium; & Ecbatana in Medos ad Phraor-
 tem regem transmutare cogitaret, mor-
 bo oppressus diem suum extremum obiit.
 Neque enim in satis erat ut ab Aristome-
 ne Lacedæmoniis deinceps malum nascere-
 tur. Mortuo illo, Rhodii autore Dama-
 geto, insigne monumentum erexere, eique
 pro dignitate honores habuerunt.

In Aquilam tumulto Aristomenis
insidentem, Antipatri
Epigramma.

Ορις, Διὸς Κρανίδος ἀλκίβορι, τὰ χόρει Ἴπρις.

Γοργός, ὑπὲρ μεγάλα τέμνειν Ἀριστῆν;

Ἀγγέλα μερόπῳσι δὲ αἰνέειν ὄσσοι ἄριστον.

Οἰαρεὶ βούκοι, τίς σε δὲ βίβριον;

Δαίμων, τί δαίμων ἐφείδῃσιν αἰλῶν;

Ἄμφοι δὲ δαίμονι ἀνδρῶν πρῶτον.

FINIS.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200

FINIS

Syllabus Virarum.

<i>Miltiades.</i>	Pag. 1.	<i>Datames.</i>	82.
<i>Themistocles.</i>	12.	<i>Epaminondas.</i>	94.
<i>Aristides.</i>	23.	<i>Pelopidas.</i>	105.
<i>Pausanias.</i>	25.	<i>Agésilas.</i>	110.
<i>Cimon.</i>	31.	<i>Eumenes.</i>	119.
<i>Lysander.</i>	35.	<i>Phocion.</i>	134.
<i>Alcibiades.</i>	39.	<i>Timoleon.</i>	138.
<i>Thrasybulus.</i>	52.	<i>De regibus.</i>	144.
<i>Conon.</i>	56.	<i>Hamilcar.</i>	147.
<i>Dion.</i>	61.	<i>Hannibal.</i>	151.
<i>Iphicrates.</i>	71.	<i>Cato.</i>	165.
<i>Chabrias.</i>	74.	<i>Atticus.</i>	168.
<i>Timotheus.</i>	78.	<i>Cornelia Epist.</i>	191.

Aristomenes.

Gr. 1.
lat. 46

32.
04.
05.
10.
9.
14.
38.
14.
17.
1.
5.
8.
1.
—
1.
6

I

E

CORNELII NEPOTIS
Vitæ
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM

Collatione quatuor MS. recognita.

Accessit

Aristomenis Messenii vita ex Pausaniâ.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO,

Anno Dom. M. DC. LXXV.

postea habuit quisquam. Hujus enim clas-
sis, mille & ducentarum navium longa-
rum fuit, quam duo millia onerariarum
sequebantur: terrestres autem exercitus
septingentorum millium peditum, equi-
tum quadringentorum millium fuerunt.
Cujus de adventu cum fama in Græciam
esset perlata, & maxime Athenienses per-
dicerentur, propter pugnam Maratho-
niam, miserunt Delphos consultum, *quid-
nam facerent de rebus suis*. Deliberantibus
Pythia respondit, *ut manibus ligneis se ma-
nirerent*. Id responsum quo valeret, cum
intelligeret nemo, Themistocles persuasit,
*consilium esse Apollinis, ut in naves se suas
conferrent: cum enim à deo significari maris
signum*. Tali consilio probato, addunt
superiores totidem naves triremes: suas
omnia, quæ moveri poterant, partim Sa-
laminem, partim Trœzenem asportant:
arceem sacerdotibus paucisque majoribus
natis, ac sacra procuranda tradunt, reli-
quum oppidum relinquunt.

CAP. III. Hujus consilium plerisque
civitatis displicebat, & in terra dimi-
cari magis placebat. Itaque missi sunt de-
lecti cum Leonida Lacedæmoniorum re-
ge, qui Thermopylas occuparent, los-
giusque barbaros progredi non paterentur.

ter. Hi vim hostiū non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, quæ ducentæ erant Atheniensium, primum apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram cum classiariis rebus conflixit: angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Sic etsi pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt auli manere: quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset, anticipati præmerentur periculo. Quo factum est*, ut ab Artemisio discederent, & adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

CAP. IV. At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio devexit. Cujus* fama perterriti classiarii cum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas quisq; discederent, munibusq; se defenderent; Themistocles unus restitit, & universos esse paros ajebat, desperatos testabatur perituros: idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem

* Sc. Urbem Athenar. * MS. Flammâ. Vid. sup. in Miltiad

cum minus, quam vellet, moveret, nocte de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis adversarios ejus in fuga esse: qui si discessissent, majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, cum singulos consulari cogeretur: quos si statim aggrederebatur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita barbarus nihil doli subesse credens, postridie alienissimi sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quam armis Græciæ.

CAP. V. Hic etsi malè rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim tamen ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, certiozem eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Hellesponso fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur. idque ei persuasit. Itaque qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reversus est, seque à Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata

liberata est, Europæque succubuit Asia.
 Hæc altera victoria, quæ cum *Marathonia*
 possit comparari *tropæo*: nam pari modo
 apud *Salamina* parvo numero navium ma-
 gna post hominum memoriam classis est
 devicta.

C A P. VI. Magnus hoc bello Themisto-
 cles fuit, nec minor in pace. Cum enim
 Phalereo portu neq; magno, neq; bo-
 na Athenienses uterentur, hujus consilio
 triplex Piræci portus constitutus est: isq;
 circumdatus, ut ipsam urbem
 dignitate æquipararet, utilitate superaret.
 Idemque muros Atheniensium restituit
 præcipuo suo periculo. Namque Lacedæ-
 monii causam idoneam nacti propter bar-
 barorum excursiones, qua negarent oportere
 extra Peloponnesum ullam urbem haberi,
 non essent loca munisa, qua hostes possiderent.
 Athenienses ædificantes prohibere sunt co-
 acti. Hoc longe alio spectabat, atque vi-
 deri volebant. Athenienses enim duabus
 victoriis, *Marathonia* & *Salamina*, tan-
 tam gloriam apud omnes gentes erant
 consecuti, ut intelligerent Lacedæmonii,
 de principatu sibi cum his certamen fore: qua-
 re eos quam infirmissimos esse volebant.
 Postquam autem audierunt muros in strui,

* Phalericem quemadmodum Diod. Sic.

legatos

legatos Athenas miserunt, qui id fieri viderent. His presentibus desierunt, ac se ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Haec legationem suscepit Themistocles, & ille primo profectus est: reliqui legati cum exirent, cum satis altitudo muri exstruenda videretur praecepit: interim omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, siue sacer esset, siue profanus; siue privatus siue publicus: sed undique quod idoneum a munendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Athenensium muri ex sacelli sepulcrisque constarent.

CAP. VII. Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad magistratus noluit, & dedit operam ut quam longissimum tempus duceretur: causam interponens, si collegas exspectare. Cum Lacedaemonii querebantur, opus nihilominus fieri, eumque esse re conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti: à quibus cum audisset, non multum superesse munitionis, ad Ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum imperium erat: atque apud eos contendit, falsa his esse delata: quare aequum esse, illos, viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus

poribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci: hisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrius profectus est, Athenienses suo consilio, quod communi jure gentium facere possent, Deos publicos, suosque patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, munus secessisse. Neque eo, quod inutile esset Græcia, fecisse. nam illorum urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam jam bis classis regia fecisset naufragium. Lacedæmonios autem male & injuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universa Græcia utile esset. Quare si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent: aliter illos nunquam in patriam recepturi.

CAP. VIII. Hic tamen non effugit civium suorum invidiam. Namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testularum suffragiis à civitate ejectus, eos habitatum concessit. Hic cum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusa-

rent, quod societatem cum rege Persarum ad Graciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens proditoris est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyrum demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Laedæmonii & Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc cum venisset, & in præsentia rex abesset, quo majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur ceremonia, conjecit: inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet, quam præstitit. Nam cum ab Atheniensibus & Laedæmoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit: monuitque, ne consulere sibi: difficile enim esse, in tam proprio loco tuto eum versari. Itaque Pydnam eum deduci iussit, & quod satis esset præsidii dedit. Hac re audita hic in navem omnibus ignotus ascendit. Quæ cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pericundum. Hac necessitate coactus domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se

conservasset. At ille clarissimi viri captus
 misericordia, diem noctemque procul ab
 insula in salvo navem tenuit in ancoris,
 neque quenquam ex ea exire passus est.
 Inde Ephesum pervenit, ibique Themis-
 toclelem exponit: cui ille pro meritis gra-
 tiam postea retulit.

CAP. IX. Scio plerosque ita scripsisse,
Themistoclem Xerxe regnante in Asiam tran-
sisse. Sed ego potissimum Thucydidi cre-
 do, quod ætate proximus erat, qui illo-
 rum temporum historiam reliquerunt, &
 ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad
 Artaxerxem eum venisse, atque his ver-
 bis epistolam misisse: *Themistocles veni ad*
te, qui plurima mala omnium Grajorum in do-
minum tuum intuli, cum mihi necesse fuit adver-
sus patrem tuum bellare, patriamque meam
defendere. Idem multo plura bona feci, post-
quam in tuto ipse, & ille in periculo esse cepit.
Nam cum in Asiam reverti nollet, praelio apud
Salamina facto, literis eum certiores feci,
ut agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat,
dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur,
quo nuntio ille periculo est liberatus. Nunc
autem ad te confugi exagitatus à cuncta Gra-
cia, tuam petens amicitiam: quam si ero
adeptus, non minus me bonum amicum habi-
bis, quam fortem inimicum ille expertus est.

Ea

Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo*, annum mihi temporis des, eoque transacto, me ad te venire patiaris.

CAP. X. Hujus rex animi magnitudinem admiratus, cupiensque talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Ille omni illud tempus literis, sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui Perside erant nati. Hic cum multa regem pollicitus, gratissimumque illud, suis uti consiliis vellet, illum Graciam bellicoppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his usus verbis, *que ei panem praberet*: ex qua regionem quinquaginta ei talenta quotannis redibant: Lampſacum, unde vinum sumeret: Myuntem, ex qua opſonem haberet. Hujus ad nostram memoriam monumenta manserunt duo, sepulcrum prope oppidum, in quo est sepultus: statuæ in foro Magnesiæ. De cujus morte multis modis apud plerosque scriptum est: sed nos eundem potissimum *Thucydidem* auctorem probamus: qui illum ait *Magnesiæ morbo*

* Ad annum temporis spatium.

virtutum : neq; negat fuisse famam, venenum
 sponte sumisse, cum se, qua regi de
 potestate opprimenda pollicentur esset, prestare
 posse desperaret. Idem ossa ejus clam in At-
 tica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus
 non concederetur, quod prodicionis esset damna-
 tum, memoriae prodidit.

III.

ARISTIDES.

CAPUT I.

Aristides Lyfimachi filius Atheniensis,
 aequalis fere fuit Themistocli : itaque
 cum eo de principatu contendit, namque
 contestarunt inter se, in his autem cogni-
 tum est quanto antestaret eloquentia inno-
 centiae. Quanquam enim adeo excollebat
 Aristides abstinentia, ut unus post homi-
 num memoriam, quod quidem nos au-
 diverimus, cognomine *Falsus* sit appellatus,
 tamen a Themistocle collabefactus destitu-
 tus, exilio decem annorum multatus est.
 Qui quidem cum intelligeret reprimi con-
 citatam multitudinem non posse, cedensq;
 animadverteret quendam scribentem, ut
 patria polleretur, quaesisse ab eo dicitur,
 quare id faceret, aut quid Aristides commi-
 sisset

fisset, cur tanta poena dignus duceretur. Cui ille respondit: se ignorare Aristidem; sed si non placere, quod * cupide elaborasset, ut prae ceteros justus appellaretur. Hic decem annorum legitimam poenam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto fere anno postquam erat expulsus, plebiscito in patriam restitutus est.

CAP. II. Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quæ facta est prius, quam poena liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Plateas, in prælio quo Mardonius fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. Neque aliud est ullum hujus in remilitari illustre factum, quam hujus imperii memoria: justitiæ vero, & æquitatis, & innocentiae multa. In primis, quod ejus æquitate factum est, cum in communi classe esset Græcia simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniiis transferretur ad Athenienses: namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem & intemperantia Pausaniæ, & justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, & adversus barbaros

* MS. interponit tam.

duces deligerent sibi, quo facilius res-
ponderent, si forte bellum renovare cona-
rentur.

CAP. III. Ad classes ædificandas,
exercitusque comparandos, quantum pe-
cuniæ quæque civitas daret, Aristides de-
lectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio
quadringenta & sexaginta talenta quotan-
nis Delum sunt collata. Id enim commu-
ne ærarium esse voluerunt, quæ omnis pe-
cunia postero tempore Athenas translata
est. Hic qua fuerit abstinencia, nullum
est certius indicium, quam quod, cum tan-
tis rebus præfuisset, in tanta paupertate
decessit, ut, qui efferretur, vix reliquerit.
Quo factum est, ut filiae ejus publice ale-
rentur, & de communi ærario dotibus da-
tis collocarentur. Decessit autem fere
post annum quartum, quam Themistocles
Athenis erat expulsus.

---

*IV.**PAUSANIAS.**CAPUT I.*

PAusanius Lacedæmonius, magnus ho-
mo, sed varius in omni genere vitæ fuit.
Nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis est
C obrutus

obrutus. Cujus illustrissimum est praelium apud Plataeas. Namq; illo duce Mardonius satrapes regius, natione Medus, regis gener, inprimis omnium Persarum & manu fortis & consilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est, eoque ipse dux cecidit praelio. Qua victoria electus plurima miscere coepit, & majora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod ex præda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate scripto in quo erat hæc sententia: **SUO DUCTU BARBAROS APUD PLATÆAS ESSE DELETOS, EJUSQUE VICTORIA ERGO APOLLINI DONUM DEDISSE.** Hos versus Lacedæmonii exsculperunt, neque aliud scripserunt, quam *nomina earum civitatum*, quarum auxilio Persæ erant victi.

CAP. II. Post id praelium, eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum, atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus, elatius se gerere coepit, majoresque appetere res. Nam cum Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles, atque in
his

nonnullos Regis propinquos, hoc clam
 Rex remisit, simulans ex vinculis publi-
 ce effugisse: & cum his Gongylum Ere-
 trifem, qui literas Regi redderet, in
 quibus hæc fuisse scripta Thucydides me-
 moriæ prodidit. Pausanias dux Sparte,
 qui Byzantii ceperat, postquam propinquos
 cognovit, tibi muneri misit, seque tecum
 civitate conjungi capit: quare, si tibi vide-
 tur, des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris,
 de Spartam, & ceteram Graciam sub tu-
 a potestatem se adiuvante redacturum polli-
 cetur. His de rebus si quid geri volueris,
 certum hominem ad eum mittas face, cum
 quo colloquatur. Rex tot hominum salute
 tamen sibi necessariorum magnopere gavi-
 sus, confestim cum Epistola Artabazum
 ad Pausaniam mittit. In qua eum collau-
 dat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficien-
 da, qua pollicetur. Si feceris, nullius rei à
 se repulsam laturum. Hujus Pausanias vo-
 luntate cognita, alacrior ad rem geren-
 dam factus, in suspicionem cecidit Lace-
 demoniorum. In quo facto domum re-
 vocatus, accusatus capitis, absolvitur,
 multatur tamen pecunia: quam ob cau-
 sam ad classem remissus non est.

CAP. III. At ille post non multo sua
 sponte ad exercitum rediit, & ibi non cal-

lida, sed dementi ratione, cogitata patef-
cit. Non enim mores patrios solum, se-
etiam cultum, vestitumq; mutavit. Appa-
ratu regio utebatur, veste Medica: satelli-
tes Medi & Ægyptii sequebantur: epula-
batur more Persarum luxoriosius, quam
qui aderant, perpeti possent: aditum pe-
tentibus conveniendi non dabat: superbi-
respondebat, & crudeliter imperabat: Spar-
tam redire nolebat: Golonas, qui locus
in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia
cum patriæ, tum sibi inimica capiebat.
Id postquam Lacedæmonii resciverunt,
legatos ad eum cum * scytala miserunt,
in qua more illorum erat scriptum, *in*
domum reverteretur, se capitis eum damna-
turos. Hoc nuntio * motus, sperans et-
etiam pecunia & potentia instans pericu-
lum posse depellere, domum rediit: hu-
nt venit, ab Ephoris in vincula publico
conjectus est. Licet enim legibus eorum
cuivis Ephoro hoc facere regi. Hinc tu-
men se expedivit: neque eo magis care-
bat suspicione: nam opinio manebat, eum
cum Rege habere societatem. Est genus
quoddam hominum, quod * *Helotes* vo-
catur, quorum magna multitudo agro-

* Vid. Gell. l. 17. c. 9. Plur. in Lyfand. Suid. Hesych.
* MS. commotus. * MS. Helots.

Lacedæmoniorum colit, servorumq; munere fungitur. Hos quoque sollicitare spe incertitatis existimabatur: sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere iudicari, sed exspectandum, dum se * ipsa res aperiret.

CAP. IV. Interim Argilius quidam, adolescentulus, quem puerum Pausanias amore Venereo dilexerat, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem missi erant: vincula Epistolæ laxavit, signoque detractione cognovit, si pertulisset, sibi esse periculum. Erant in eadem Epistola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter Regem, Pausaniamque convenerant. Has ille literas Ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco: nam ne huius quidem indicio impulsæ sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neq; prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant.

* MS. Ipsam.

Græci. Eo ille index confugit : in ara confedit. Hanc juxta, locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephori quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit : quem cum supplicem Dei videret in ara sedentem, quærit causæ quid sit tam repentini consilii : huic ille, quid ex literis comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias perturbatus orare cepit, ne enuntiaret, nec se meritum de illo optine, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, magno ei præmio futurum.

CAP. V. His rebus Ephori cognitis, satius putaverunt in urbe cum comprehendi. Quo cum essent profecti, & Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur, in itinere, cum jam in eo esset, ut comprehenderetur, è vultu cujusdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus quam qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciæcus vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim Ephori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quo facilius

facilius sub dio interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse, eamq; * magno natu, postquam de scelere sui comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam proprii morte maculavit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quod illi, qui ad supplicium essent dati, displicuit viribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde postargus Dei Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam * finierat.

V.

C I M O N.

CAP. I.

Cimon Miltiadis filius Atheniensis, aduro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam cum pater ejus litem aestimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur, neq; legibus Atheniensium emitti

* MS. celerius. I. e. gravi ætate. Vide Thonh. infra cap. 111. * MS. potuerat.

poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus esset, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem suam germanam, nomine Elpinicen: non magis amore, quam patrio more, ductus. Nam Atheniensibus licet, eodem patri natas, uxores ducere. Huius conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret, id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. Is cum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadi progeniem in vinculis publicis interire, quoniamque prohibere posset, se Callie nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset.

CAP. II. Tali modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit autoritate. Primum Imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim constituit, eoque decem

millia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalem Cypriorum & Phoenicum ducentarum navium classem devictam cepit; eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium viribus captis, * statim ex classe copias suas eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria magna præda potitus, cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ propter acerbitem imperii defecerant, benè animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserat, vacuefecit, sessores veteres urbe insulaque ejecit, agros civibus divisit. Thasios opulentia fretos suo adventu fregit. His ex manubiis arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, est ornata.

CAP. III. Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, ceterique Atheniensium principes. Nam testarum suffragiis, quod illi * *ostracismus* vocant, decem annorum exilio multatus est. Cujus facti celerius Athenienses quam

* Habitu armisq; Persarum, suos induens milites. * Vido Plut. in Aristid. Aristoph. Schol. in Equit. & vesp.